

Библиотека
ПРЕМИЈЕРА
Књига 8

Васа Павковић
ДОКТОР БАТУТ ПРОТИВ НАДРИЛЕКАРА

Издају
НАРОДНА КЊИГА
ПОЛИТИКА НМ

Уредник
ПРОФ. ДР РАДИВОЈЕ МИКИЋ

За издаваче
СНЕЖАНА МИЛОВИЋ
СРЂАН ЈАНИЋИЈЕВИЋ

Директор издавачког сектора ПНМ
МИЛАН МИШИЋ

Дизајн корица
НАТАЛИЈА ПЕТРОВИЋ

Технички уредник
ЈАСМИНА ЖИВКОВИЋ

Илустрација на корицама:
Фотографија Виторија Бианеле

Васа Павковић

ДОКТОР БАТУТ
ПРОТИВ
НАДРИЛЕКАРА

ПОЛИТИКЈА
НАРОДНА КЊИГА
2006.

Copyright © Vasa Pavković, 2006
Copyright © Narodna knjiga 2006

За издавача Миличко Мијовић
Сва права задржана

ISBN 86-331-2971-X

Ова књига се не сме без дозволе аутора, ни у целини ни у деловима, умножавати, прештамповати нити преносити ни у једном облику нити икаквим средством. Она се без одобрења издавача не сме ни на који други начин нити икаквим другим средством дистрибуирати нити пак умножавати. Сва права на објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач према одредбама Закона о ауторским и сродним правима.

Народном лекару,
др Милану Јовановићу Батуту,
и мом деди, Васи,
којег су надрилекари убили

ДОКТОР БАГУТ

ПОЗНО СЛОВО

Пишем ово слово у својој позној старости, коју свакако примећујете из прве реченице... Вршњак сам века који се убрзано ближи своме концу, то би било све што могу рећи о себи. И додати, вас ради, да сам био пријатељ доктора Батута и да сам вероватно *последњи човек* који га се у овом доцканом часу живо присећа.

Признајем, има оних који помињу његово име, али тешко да било ко од њих зна ко је *сйварно* био др Батут и какву је све ползу нашем несретном, мајухном националну донео. Или се, рекли би скептици слични мени, трудио да донесе.

Имам 98 година и надам се да ћу доживети 99. То би било довољно, јер и ове су ми године тешке. И по слабости тела; и по свему осталом што се у ово несретно доба Милошевићеве следеће власти одиграва и врши...

Не само што памтим др Батута, свог пријатеља и народног просветитеља, него памтим и читав овај позни, несретни век; то јесте сећам се кроз неку копрену голготу *Првог раија*, сећам се урнебесне *тпроједне краљевине*, и сећам се јако добро погромног *Другог раија*, великог, и после њега брзог успона и спорог слома *Тийове државе*...

Све памтим а много сам заборавио. Мој је живот не мање бесмислен и болестан од било ког другог дугог живота, а др Батутов светли лик и све оно што је покушао српству предочити, последње је што ме греје, као шибица голе шаке у предсмртној зими...

Не бих, дакако о себи.

Рећи ћу нешто о свом драгом, давнопочившем пријатељу и старијем колеги, односно о свом учитељу, заборављеном доктору Батуту. И мало о овој књизи, на којој сам радио последњих десетак година, с прекидима, које ми је наметала судба, гадне, хроничне болештине, породичне недаће (све те смрти!... господе!), али коју сам, слава великом Богу, привео крају и овим је окончавам за свагда.

Батут, тај најврснији и готово једини прави популарно-медицински писац и књижевник српски, родио се у Митровици, у Срему, предреволюционе 1847. године, лицем на Михаљдан. Био је десето дете од једанаест у низу, трговца Константина Јовановића и његове супруге Марије. Ту је учио и основне школе и прва два разреда реалке. Трећи разред је похађао у граничарском Панчеву, а остале разреде, потому, у светлосарним Сремским Карловцима. Матуру је положио у Осијеку, а медицину свршио с великим успехом у царској Вијени, коју, не знам зашто, ми Срби Бечом зовемо. Био је као практичан лекар радио у Сомбору, где је 1880. двадесет година пре мог рођења, покренуо први српски медицински лист *Здравље*. Исте године позват је на Цетиње за шефа санитета и управитеља државне болнице. Практиковао је на Цетињу две године, прокрстаривши на коњу Црну Гору, али не одустајући од *Здравља*. Крајем 1882. године вратио се у Србију, одатле га као најспособнијег пошаљу у иноземство на изучавање хигијене и санитетске струке. На страни је, како ми је сведочио лично, остао до 1885. бавећи се у Монакову код др Петенхофера и Војта, у

Берлину код славног Роберта Коха и Вотсен Чејна, био је и у Лондону и у Паризу код чувеног Луја Пастера. Они су, дакле, мог пријатеља и учитеља Батута учили!

Вративши се у вољену Србију намерио је да оснује хигијенски завод у Београду, но безуспешно. Вратио се у Нови Сад где је живео као слободни књижевник. Две године доцне, мој светли пријатељ, буде изабран за професора хигијене на Великој школи, где је остао низ година, уређујући и *Српски архив за целокујно лекарство*. Колико је ту неисцрпне своје енергије трошио, да ли да ја на то трошим преостале речи!? Спомињем се како је волео истаћи, да је 1891. опет одлазио код Роберта Коха где је проучавао нови лек против сушице.

Још као ђак гимназије у Панчеву писао је песме буднице и бавио се естетиком. Касније се одао и књижевној и иној критици, у *Позоришћу*, у *Лейојису Матице српске*, писао је и путописе по разним новинама.

Др Батутово прво веће дело, самостално штампано јесте *Здравље и најпредак наше дјеце*, које је наградила часна старина Матица српска. Девет свешчица *Народног љечника* је објавио у одсеку 1881-1882. година, а ове потонје и *Поуку о чувању здравља*. У мојој библиотеци, с др Батутовом ручном посветом, налазе се и *Буквица здравља*, *Буквица болести*, *Бранич од зараза*, *Недјеља и празници* и књижица *Пијанство*. Све се то појавило у Коњовићевој библиотеци код Матице српске. А шта тек да кажем о иним др Батутовим популарним књигама, бистричавом зденцу добрих савета и поука, које нећете наћи ни у каталозима Народне библиотеке, на пример? Као што су: *Грађа за медицинску терминологију*, *Поука о човјечијем тијелу*, *Прошлости, садашњости и будућности хигијене*, *Наше дневне погрешке*, *Сељачки хлеб и задружне њећи*, *Сељачка постојеља*, *Сељачка кућа*, *Јекшица*, *Прејороћај*, *Буквица за веселу браћу*, *Како се наш народ храни* и чувеном *Медицинском речнику*, каму-темељцу за свако будуће писање о тому у нашем маленом језику.

Мој учитељ и пријатељ др Батут се одувек одликовао лепотом стила и познавањем народног језика свих српских крајева, у чему је, као и у свом посвемашњем човекољубљу мало премаца имао. Језик му је поваздан био леп и чист, те су се његова дела у своје време, пре него што су *сасвим заборављена* лепо читала. Колико су на добробит народа српског утицала, није моје ни да наслутим. Али слутим: непроцењиво.

Бирајући др Батутово дело које би најбоље конвенирало концу овог несретног столећа, одлучио бих се за *Њпрредбу* оног које сам ја најрадије читао небројено пута. За др Батутову *лабуђу њесму*, за бесмртне *Надрилекарџе*, роман о надрилекарству и о болесном духу нашем народном, али и много универзалније: о менталитетном одношају људи спрема лечењу и телу, према постојању и смрти. И тако, у овим позним годинама свог *меџузалемно* дугог трајања, препоручам вам *будући људи ѡпрећеџ миленија* управо то дело, на полезно читање и на размисљање: ко смо, што смо и што вас чека у новом добу.

Рекао сам све. Пунктум.

Др Вале

I

КОЛИКО ЈЕ НА СВЕТУ
НАДРИЛЕКАРА
ИЛИ ПРИЈАТЕЉСКИ САВЕТИ

*Некога у његовим заблудама учвршћивајћи, значи
истио колико, колико га намерно варајћи.*
(Имануел Кант)

Што лечи кројача, што сајре ковача!
(Народна пословица)

НАЈВИШЕ ЈЕ СВЕТУ ЛЕКАРА

Алфонзо Д' Есте, херцег Фераре, упита једном у разговору са пријатељима: којем позиву се људи највише одају? Једни су мислили берберском, други обућарском, трећи земљорадничком, док ће дворска луда, Гонела:

– Сви ви сте на погрешном путу! Највише заступника међу свим позивима има лекарски сталез!

Сви се насмејаше, јер у целој Ферари тога времена беху само три лекара. Али је Гонела тврдоглаво понављао то тврђење, као да је сасвим сигуран у своје мишљење. Шта више он понуди херцегу опкладу у сто цекина да ће за 24 сата пружити поуздане доказе своје тврдње. И херцег прихвати опкладу.

Када је Гонела сутрадан изашао из куће и кренуо у палату на дужност, глава му је била завијена, као да га мучи зубобоља. Сем тога натукао је и белу ноћну капу, а поврх ње велики шешир.

Већ на вратима, чим је коракнуо, сретне га познаник, па га упита:

– Море, Гонела, шта је то с тобом? Како то изгледаш? Шта си се тако увио?

– Ништа, маленкост. Зуб ме мучи! – одговори дворска луда.

– Драги пријатељу, баш за зубобољу знам изврстан лек. То је најбоље средство на свету... Исцеди једну смокву, загреј пажљиво онај сок и трљај њиме онај болесни зуб. С места ће бол уминати... Гонела се љубазно захвали, записа добијени савет и име свог пријатеља у бележницу, обећа пријатељу да ће га послушати... те крену даље. Али, гле чуда! Од многих пролазника, зауставиће га сад један, сад други и сваки ће га питати зашто се тако увио... И сваки му је дао „поуздан лек“ за зубобољу. А Гонела је све то савесно бележио. Кад је већ стигао у двориште херцегове палате, сјатише се око њега слуге, коњушари, стражари и други дворјани.... Сви га сажаливо питају шта му је и сваки је знао неки поуздан старински народни лек против зубобоље... А Гонела је, наравно, све то прецизно бележио у својој свешчици.

Сад већ пође степеницама према херцеговој дворници. Чим је ступио унутра, довикну му херцег: – О, мој Гонела драги, шта је с тобом јутрос? – Ваше височанство, имам ужасну зубобољу. Целе ноћи нисам ни тренуо! – Лако ћемо за то, Гонела, драги пријатељу! Знам чудотворан лек против зубобоље. И мени и многима је помогао. Добио сам га од једног калуђера из грчког манастира на Светој гори. Нема бољег лека на целом свету! Дворска луда скиде своју светлу ноћну капу и завој с образа, па ће церећи се: – Дакле и Ваше Височанство је лекар!? Гонела затим поћута мало па настави: – Овде сам, ево, забележио имена свих других лекара, које сам од јутрос срео на путу од куће до двора. Има их преко педесет! А ја сам ишао само једном улицом! ...

Херцег славне Фераре виде шта је. Насмеја се од срца и исплати дворској луди, Гонели, уговорену опкладу.

КАКО СЕ СЛАВНИ МАРК ТВЕН ЛЕЧИО ОД КИЈАВИЦЕ

... Кад сам први пут киуо, саветује ми један пријатељ да турим ноге у врућу воду и да легнем у постељу. Тако и учиним. Одмах затим даде ми други пријатељ савет да устанем сместа и да узмем хладне тушеве. Ја и то учиним без оклевања.

Када само после хладних тушева изашао на улицу, сретне ме један мој стари друг и рече ми да против кијавице нема бољег лека него једна оканица вруће и слане воде. Она ће болест као руком однети. Дејство је премашило свако очекивање. Мислио сам да ће ми од повраћања душа на нос изаћи.

Закључих да је можда лек и добар, али прејак. Кад бих се сад од кијавице разболео, па би ме саветовали да користим оканицу, пре бих изабрао земљотрес. Њега бих лакше поднео.

Када се бура у мом трбуху стишала, наставим ја и даље да марамицама бришем нос и чекам. То је трајало тако док на путу случајно не сусретох једну жену, која се на Дивљем Западу, где су лекари ретки, усавршила у кућевном лечењу свега и свачега. Она ми спреми некакву *манцу*, некакав *булумаћ* од сирупа, терпентина, гаса, биберовог зрна и аниса, те неких тајних састојака... Пио сам овај мелем на свака три сата. По винску чашу. После пола дана узимања лека, било ми је свега доста...

После два дана опоравио сам се толико да сам могао опет да се лечим... Узимао сам више лекова, по савету пријатеља, где су главну улогу играли бели и црни бибер, туцан и у зрну, бели и црни лук, сув и свеж, црвена паприка, само сува и туцана, шпирит – напоследку сам овом комбинацијом лекова стерао кијавицу – у плућа.

Сада почех непрекидно кашљати, управо рипао сам као магарац! Глас ми паде испод тачке мржњења. Почех говорити громовитим басом, као из бачве. Ода кашља

ни дању ни ноћу мира нисам имао. Када би ме сан икако преварио, рипао бих од кашља...

Једном речју – стање мог здравља беше све сумњивије. Неко ми препоручи клековачу са сирупом, пробао сам. Други ми препоручи клековачу са црним и белим луком, са туцаном паприком, са белим бибером у зрну и стуцаним црним бибером. Прво сам то пио, па после почео да једем.. Не би никаквог бољитка. Дувао сам као цигански мехови!...

Дођу на ред хладне облоге. Разголите ми прса и леђа, умотају ме у ужасно дугачак чаршав – разуме се – натопљен леденом водом. Онако умотан личио сам на четку којом је Жил Верн чистио свој големи топ за лансирање на Месец.

То беше грозна процедура. Само сам цвокотао, што од зиме, што од све јачег страха. Душа ми је скочила у подгрлац, срце почело да трокира. Извесно ми је последњи час стигао, мислио сам.

Једва сам успео да се ратосиљам леденог чаршава. Једна пријатељица ми тад препоручи да метнем сланину на грло, бели лукац на табане, а рен за врат. Помислих: кад је могла кијавица да се утера у плућна крила, што је не би ови мелеми извукли на површину тела.

Тврдо сам уверен да би ми ово лечење помогло, да ту ноћ није преспавао у мом стану један мој стари добри пријатељ.

Елем, наместим на грло подобро парче сланине, туцани бели лук са зејтином вежем око табана, а рен у марамици причврстим око потиљка. Сан ме превари, а мој пријатељ који је у току ноћи огладнио привуче се мом болесничком кревету и... шта да вам даље причам. Можете мислити шта је било!

За наредних осам дана ишао сам у парно купатило и користио масу најодвратнијих лекова које су људи икада смешали и скували. Све то би ме сигурно излечило, али сам морао да се вратим у Вирџинију, где сам бригом нај-

бољих пријатеља дотерао до тога да ми се кијавица све даље погоршавала...

Решим се и одем у Сан Франциско. Ту ми већ првог дана нека госпа у хотелу препоручи „ништа до да сваки дан попијем по оканицу препеченице“. А подржаше је и моји пријатељи новинари, све голи алкохоличари. Седео сам с њима и љуштио препеченицу... ништа боље!

Ја сам је пио и, ево, жив сам још!

Према томе, препоручујем и теби, читаоче, тај старински лек.

А ако сумњаш, ти употреби оне друге лекове, које су мени препоручивали.

Више од једаред човеку не могу доћи главе!

ПРИЈА-КЕКИН САВЕТ

Беше то красно, здраво и живахно детенце *доношче*. Радост за целу кућу, а особито родитеље, који су после доста година чекања добили прво мушко дете.

Једном се детенце разболи. Ухватише му се неке зеленкасте красте по очним капцима.

– Ја, што ћу? – штоиче мајка. – Носила бих га лекару, али не знам хоће ли он лек знати.

– Бежи јадна не била! – довикује јој прија-Кека. – Шта ти па лекар зна око мале деце ... Него ето ти најбоље лекарије: узми живог клака и паклине, препери то у девет вода, па тиме детету испирај очи. Красте ће проћи, ко да си их руком однела...

Несретна мајка послушала је надрилекарку – на дететову и своју велику жалост ...

Једног дана, ја, доктор Батут, видео сам је како у наручју носи слепог синчића и занаго обија лекарска врата и проклиње прија-Кеку.

КАСНО

Кола су се једва помицала. Стадоше. Сељак и сељанка скидоше са кола, полако и пажљиво, на рукама, младу жену, њихову кћер, болну преболну.

– Кости су јој се слепиле за кожу, доктор Батуте! – рече ми мајка.

Док су је к мени унели, јадница Стојанка је сва изнемогла. Кад душом дахну, почео сам да је испитујем. Слабашним гласом поче да одговара:

– Од зимског светог Игњатија наступила је, ево, друга година како сам се породила. И *одмах сам усџала*, како се ваља, воде донела, дете окупала и прљаво рубље опрала... Али сутрадан сам осетила да ме нешто у уторби чупа и вуче, као да би црева да ми извади... Ја и даље трчи и ради све по кући, али болови све јачи и јачи... Поче ме грозница трести и ватра обузимати. Трбух ми отече...

Ту мало попридахну млада сиротица и онда настави: – Слеже се цело село око мене. Једна вели ово, друга узми оно. Једна ће: – Бабице је престегле! Друга ће: – Није, него је нагазила кад је ишла по воду! Једна рече: – Да је просипамо где се плотови састају, па ће *бабице* одмах *џусџиџи*! И *џросџаше* ме, таман уочи Нове године! И доведоше ме натраг кући, али да се не осврћем успут!

– Па јесу ли те *бабице џусџиле*? – питам је ја, доктор Батут.

– Како пустиле!? Стегоше ме све то горе! – уздише млада болесница. – Доведоше и баба-Року... Она ми каза да сам се *намерила*, одведе ме под плуг и просипа ме! Ви-каше:

*Усџук, усџук намер
Плуже, сџари друже!
Преврћи и сечи
Па се на џуџ крећи!
Сџојанку излечи!*

Али ми ни то ништа не поможе. *Ойкуйила сам се и од ģроба...* заман. Трпале су ме бабе „на даску“, с ногама у вис и главом низбрдице... Вукоше ме до светог нашег манастира, мислила сам да ће ми ноге и утробу ишчупати. Давали су ми и свакојаке траве, чајеве, есенције. Лежала сам, докторе, два сата на голом камену у цркви... Ал заман! Све горе и горе и горе. Бол и болест никако да умину, жеђ ме истопи! Храна ми се не задржава, па, ево, дођох сада и теби, да ме ако бог да, ти спасеш!

ОСТАДЕ ДЕВОЈКА СЛЕПА

Примао сам болеснике. У један мах чујем из предсобља необично клопарање. А кад се отворише врата, указа ми се ужасна слика. Нека средовечна жена и нека лепа, стасита и наочиглед здрава девојка од својих 18 година, гурају се преко прага. Као да се за руку воде. Девојка, запазих, несигурно, као да по јајима газии. А слободном руком око себе пипка ...

Већ видим шта је... Поче сама болесница да прича: – Ја сам из Баваништа у Банату, а ово ми је тетка из Самоша. Од ње сам чула за вас, докторе Батуте, те дођох не бисте ли ми помогли...

Одмах сам се уверио да девојци никакве помоћи нема. Ослепела је. Текну ме око срца, али се савлађујем. Упитам је, а она одговара, мученица земаљска.

– Било је то пре шест година, докторе Батуте. Поче ме лево око болети. Заболи ме, управо, најпре глава, па убрзо сав бол изби на лево око. Потужим се матери мојој, а она ме све теши да ће то проћи. Али не пролази, него ти све горе. Удариле вреле сузе, у светло не могу ни да погледам! Убрзо сам само по мраку смела гледати. Нај-

после ће мати да морамо помоћ тражити. И почесмо. Су-сетка нам рече да су њену јетрву лане очи болеле па их је нека траварица мелемом излечила. Одемо, докторе Батуте, тој траварици и она нам даде дотични мелем. Но није било бољитка, но мени све горе. И горе.

Кад то не поможе, сипали су ми у болесно око по са-вету једне бабе, бели шећер, па мокраћу, па расечено ме-со жабе, аман све редом, што би ми ко препоручио. И опет – без икакве помоћи! Јулу Хаџићеву болеле су очи пре годину дана, па се једном, када је била са живином на градској пијаци, потужила апотекару. Он јој преписа не-ке мутне капљице и то јој је помогло. Одемо ти јој и она нам рече: – Бог да му да свако добро! Да не би његових мутних капљица, зло би било са мном. Имам их још ма-ло у стакленцету. Чувам их ко очи у глави. Дала би их те-би, ал' се бојим да ми се болест не поврати... Знаш како за лек каже наш народ, не ваља се позајмљивати га. Но, добро, кад је тако, ево ти капљица. И даде ми оно ста-кленце с мутним капима. Али ни од њих никакве вајде, докторе Батуте! Чујем баш негде тада за неку жену у Мраморку која *лиже очи*. Па се њој упутимо. Око ми је лизала у три маха. Сваки од три дана по седам пута. Ра-но зором и после ујутро, око подне, око три и све тако до поноћа... Бол, муке, гадно, али све би узалуд. Болови по-времено такви, да сам косу своју чупала...

– Па што не пођосте лекару, ако за бога знате?

Она као да је у свом напору и муци пречула моје пи-тање. Дубоко је уздахнула и наставила даље причати: – На свету мајку Преподобну Ангелину је слава у манасти-ру. О тој слави се слегне силан свет. Болесника на стоти-не... И ми одемо, не би ли лека мени нашли. Црни калу-ђер ми прочита молитву од очију, а ја сва задовољна. Већ кад сам се кући враћала, мени би мало лакше. Истина, нисам на то око већ ништа видела, али је, хвала Богу, ужасни бол уминуо ... И тако то потраја неко време. Тек ме јесенас поче и десно око болети. Не боли као лево

што је отпочетка болело, али се ја уплашила. А мати ће ми: – Видиш, ћерко, кад те је заболело лево око, свашта смо покушавали и покушали, па ти ништа није помогло. Ето на њега не видиш. Сад лека нећемо тражити, па шта нам милостиви Бог да... Чула је то наша учитељица Дивна, па навали на матеру да ме одмах лекару у Панчево води. Али мајка ни да чује! Каже, Мита Илић је ишао лекару, па кад му је очи намазао плавим каменом, полудео је. Два дана није могао гледати ни прогледати! Соку Недићеву лечио је Панчевац лекар шест недеља, па, ено, јадница, и данас чупа бадљице. Скоро је слепа... А како би тек Мита прошао да је доктору даље ишао!? Овако, каза моја мати, бар мало, ћеро, видиш.

И тако, докторе Батуте, нисам доктору ни ишла. Шта ми Бог свети да!

Ништа јој више ни ја нисам могао помоћи. За све беше касно. Форме ради препишем јој неки лек, па ти је лепим речима и обећањима пошаљем кући у Баваниште. А шта бих друго? И на томе је остало. Онако лепа и здрава, стасита девојка... па остаде слепа!

Зар је тако морало бити!?

И колико ће их још пропасти на сличан начин?

Трахома се у нашем *бесвесном* народу страшно шири, а народ је неразуман и празноверан. Не тражи народ наш одмах и на време лекара нити слуша лекарске савете. Па како му се онда може помоћи?!

II

КАД И ЗАШТО ЗОВУ
НАДРИЛЕКАРЕ
ИЛИ МАХНИТ БАЈЕ,
А ГЛУПАК ПРИСТАЈЕ

Познавао сам људе високог положаја, веома начиниане даме, генерале и истакнутије политичаре, који су радије слушали савете какве незналице и варалице, неголи савете лекара, кога су сами изабрали.
(Професор А. Мурти)

НИ КЊАЗ НЕ ВЕРУЈЕ ЛЕКАРИМА

Године 1837. јавила се куга и у Србији. По савету учених људи, књаз Милош Обреновић издаде наредбу како да се прост народ од куге (бубе, јангичаре) чува и брани. Наредбе су биле према тадашњем стању науке и препоручивале су нарочиту чистоћу, умереност и избегавање места где се случај куге већ јављао.

Али и поред тога књаз Милош је ипак више веровао бабама него лекарима.

Био је тада у Пожаревцу, па по савету баба из околине спреми за себе и своје најприсније ово „сасвим поуздано“ средство за *одбрану од куџе*.

Нареди књаз да 9 голих баба, ноћу без свеће, само крај ватре тајно оперу и изаткају кошуљу. Кроз ту кошуљу провукао се најпре сам књаз, *да не добије куџу*, те и сви чланови његове породице, па онда сва његова књажевска свита а најпосле и сви војници пожаревачког гарнизона.

БАШ МУ ЗАТО ДОБРО ИДЕ

У једном врло живом делу Париза, где има много школованих научника и професора медицине, код неколико хиљада школованих лекара и медицинских сестара, појави се неки „природни врач“, сличан нашем Живку травару, и стече врло брзо велики глас. Болесници су у толикој мери долазили у његову кућу, да је пред двориштем и капијом свакодневно стојао подужи ред ометајући саобраћај.

Будући да је у просвећеној Француској лечење нестручним особама најстроже забрањено, једног дана хрупи у стан овог „врача“ полицијски комесар Жавер и ослови га следећим речима: – Господине, ви вршите лекарску праксу? Имате ли за то какво одобрење од стране власти? Ви, јамачно, знате да је то дозвољено само докторима медицине. Имате ли ви, господине Дипоне, докторску диплому?

– Разуме се да имам! – одговори сместа Дипон.

– Молим вас да ми је покажете!

Врач ти отвори фиоку свог писаћег стола и из ње извади једну велику повељу, из које се комесар Жавер, на своје велико изненађење, увери да је врач доктор медицине Париског универзитета! Запањен оваквим случајем, он запита врача што на врата не метне таблицу с натписом *Доктор Медицине Дијон*.

– Никако, комесаре! То не могу учинити! Кад сам качио докторску фирму, нико није ни завирио код мене, али од како сам разгласио да сам чудотворац, природни врач и травар, видите и сами... од посла не могу да дишем! Драги комесаре Жавер, глупост народна је највећи покретач данашњег друштва, а ја бих био још глупљи кад се њом не бих користио. Уосталом, ја лечим правилно. Као и сваки дипломирани лекар, само намерно кријем од пацијената своје квалификације!

УВЕК СТРАМПУТИЦОМ

Дошао сам у посету колеги лекару Крстићу. Из његове ординације излазе троје: мати, отац и младо девојче, њихова ћерка. Болна и преболна. По дисању и по кашљању свако види да болује од *сушице*. Чекали су до крајње невоље, па су сад дошли лекару, кад већ помоћи нема... Мој колега лекар им је преписао неке лекове, шта ће друго, па сад њих троје о томе говоре, шта ће и како би. У таквом разговарању и одоше својим путем...

Тек сам свршио свој посао код колеге Крстића, случајно се нађох код градске кланице. Кад тамо, оно троје, мати, отац и болесна кћер. Уз пут су, кажу, срели неку бабу, па им она рече: – Ма какав лекар, какви бре бакрачи!... Ја ћу вам казати прави лек!

Погодише се с бабом и уместо у апотеку, ево их на кланици.

– Па шта вам рече баба? – питам их с тужном неверицом.

Тад ће глава породице: – Рече нам, докторе Батуте, да идемо на кланицу и чекамо да се закоље старо говече. Па да исечемо месо са шест места, тамо где месо мало заиграва, по комад, и комаде тог меса да наша кћер гута. Биће све ко руком однесено!

Гледам их тужно: весели су, пуни наде, ужурбани су.
На лекара су сасвим заборавили!

КАД ТРЕБА ДОКТОРА, ТРАЖЕ ПОПА, А КАД ТРЕБА ПОПА, ТРАЖЕ ДОКТОРА

Разболи се неком сељаку жена. Куда ће они него врачарама.

Кад му врачаре не помогоше, одведе је попу. Нека јој попа прочита молитву и освешта масло. Ваљда ће јој од тога боље бити...

Али ни то не поможе. Жени па све горе. Није вајде, хајд' да је води још и лекару...

Кад је доктор прегледао болесницу, одмахну главом, па ће насамо домаћину рећи:

– А што је, је ли, ниси пре довео? Како си је до сада, је ли, лечио?

– Па знаш, ти господине, наше жене! Кувале јој траве што су јој бабе давале... А водио сам је и попу да јој молитву чита.

– Е, то ти, је ли, брате мој, не ваља. Кад треба доктора, ви тражите попа, а кад треба попа, ви, је ли, брате, па доводите доктору!

ВОДИЦА ЗА ЋЕЛАВЕ

Сећам се, нас двојица служимо у апотеци као практиканти. Млади смо, здрави, једри ко брескве, космати ко жежеви. Газда Андрија седи у побочној соби, као и обично и послушкује. Воли криомице да чује и види све шта се у његовој апотеци збива.

Улази отмен господин и купује. Мало је ћелав. Ми опазимо његову ћелу, па му нудимо и нашу изванредну *водицу противу ћелавосџи*. Кујемо је у сјајне звезде. Он

оклева гледа у наше космате главе, одлучује се, али никако да се реши.

Чује то и наш газда Андрија из побочне просторије, па ће нам притећи у помоћ, не би ли он какву муштерију лично обрлатио. Хвали своју водицу као сигуран лек, а заборавио је да је и сам ужасно ћелав!

Странац га поглед кратко и оштро, осмехну па ће ти рећи: – Да ваша водица вреди, ви бисте је јамачно први употребили. Не бисте ишли тако ћелави ко сулундар...!

НЕ ЗНАЈУ ДОКТОРИ

Мати моја Марија проста је али разумна жена. Никад није боловала. А кад би била у nelaгоди, помагала се домаћим лековима. Није хтела лекара, чак ни мене да слуша!

У последње време заболи је нешто нога. Једни веле: *црвени вејшар*, те дај јој суви цвет божура, те мажи *камфором*, те преви *сали-сабор* (црни камен)! Други мисле: *набира се* па ваља кашу привијати, да што пре сазре... те она привијај дан-и-ноћ неку топлу кашицу... Трећи саветују да зове баба-Манду, славну бајалицу.

И то моја мати послушала. Уради све како је баба-Манда бајалица преписала, али заман. Све горе и горе.

И тако ти се мучила цигло три недеље. Нит шта једе, нит да ока сведе. Мени жао, срце да ми пукне, али не смем лекара ни да јој споменем!

Ма, онда се ипак реших. Нисам могао да гледам како се бескрајно мучи.

– До сада га нисам тражила, па вала нећу ни сада, пред смрт! – одговара ми мати Марија одлучно.

– Али није ти то смрт! Проста смрт код таквих мука! – разлажем јој ја.

Заман и заман! Све то заман!

Кад сам већ увидео да је не могу никако наговорити, позовем лекара да ти она и не зна и силом је натерам да му покаже своју болесну ногу. Лекар, мој стари колега Суботин, препише јој лек и оде. Она му се више подсмевала, него веровала. Али је ипак, наредних дана чинила све како јој је он наредио. Ваљда мени за љубав...

Кад сутрадан, а њој боље! Прекосутра још и боље ...

И доктор Суботин је редовно долазио, у контролу, трпео њена пребацивања и задиркивања, али га је слушала. Нога све боље, те се на крају смири и излечи. А кад ми се мати диже из постеље и сама се себи смејала:

– Луда ли сам била, што га одмах не позвах, него сам се три недеље патила! Али смо, ми, тако, као људи прости. Ми Срби! Све плаћамо скупље и трипут скупље! Ух, далеко нас било!

ЧАРЛАМЕ

Сасћало се зло и зоре, да се малко дођоворе!

(Српска народна приречица)

Поштански дан. Дошла пошта у судницу. Читава камара. Ту су ти расписи, службена писма, карте, *Српске новине*, Тасин *Полицијски гласник*... Не може ћата да одгуши силну пошту. Дошла и наредба од капетана за ватање неког одбеглог робијаша и за оправку друмова и мостова. Срески економ наређује да се чисте сврачја гнезда на воћкама. Срески лекар тражи извештај о *шарлаху*, има ли га у селу, набраја знаке његове појаве, упућује шта да се предузме против ширења.

– Шта имамо да предузимамо!? Ко ме је детету рекао Бог да ће да мањка, оно мањка и готово, а коме ли није,

могу да дођу сто *чарлака*, оно ће да живи! – каже председник убедљиво.

– Не знам... У мојој мали за сада, богу фала, нема ништа, а после ко зна – мрдну раменима кмет.

– И да га па има, бабе шврљају по селу, али ником не казују од чега болују деца – рече ћата.

– Ма да ми њих позовемо! – предложи председник. – Ем да се разберемо има ли *чарлака* по селу, ем да им прочитамо ову наредбу докторову.

– Да их позовемо! – одобрише кметови.

И позоваше бабе.

Прва дође баба-Магда. Ма се накострешила на председника још с врата. Затим дође баба-Станија и избечи се на баба-Магду као на чуму. Па седе подаље од ње. Кад дође баба-Смиљана па виде ове две, хтеде да натраг устукне, али јој председник нареди да не мрда. Дођоше и остале бабе – Стана, Убавка, Рока, Митра, Равијојла, Мирјана, Голуба, Ангелија.... Све се напућиле једна на другу, па само дувају...

– Слушајте овамо! – окрену се ћата бабама. – Звали смо вас да вам прочитамо једну важну наредбу! У околини, свуда око нашег села, појавио се *шарлах*!

– А шта је то *чарлак*? – гракнуше бабе.

– Па зар ви видарице а ми да вам говоримо шта је шарлах!? То је једна дечија болест, од које се деца осипају!

– То су мале красте! – рече баба Магда. – Тога има по селу.

– И 'оће да се оспе у дечјој гуши од тога! – прискаче ћата.

– То ти је гушобоља! – рече Станија. – И тога има по селу. А *чарлах* не знамо ти шта ви је то, нити га по селу има!

– Ле-по! ... Шта ви знате да учините па да та болест и не стигне у наше село!? – пита ћата.

– То је бар лако, ништа лакше од тога! Али шта *ја* да радим, кад *ви* нисте умели!? – рече баба-Магда и преклопи ћудљиво очи.

– Шта то нисмо умели?

– Што сте звали оволике бабе?

– Па да кажете све шта која зна, да бисмо лакше одбили опасност од нашег села!

– Боже ме сачувај! Не казујем ја никоме што знам! – напући се баба-Лабуда.

– А шта ти велиш, баба Митро? – укључи се председник.

– Да је *чума*, ја бих знала шта бих вам казала, али за ту *чарламу*, није ми у знању...

– Ја бих казала да заоремо село! – рече баба-Рока. – *Чума* не сме да уђе у заорано село! Неће смети ни та *чарлама*!

– Ја бих посолрила пепелом цело село, па која живина преко ноћи остави траг, да се закоље за курбан! – придода баба-Радојка.

– Ја бих искадила село црним тамјаном из намастира! – каза баба-Убавка.

– Само да ја *сачиним сивар* око незнаног гроба, па ако приђе та болест у наше село, а ви ме таки убијте! – укључи се и баба-Синђа.

– Да ли у селу има *чарлака*, не знам, а да има *чарламе*, то је сигурно! ... То сте ви! – рече председник.

– Састало се зло и горе да се мало разговоре! – додаде и ћата.

Бабе се бурише и набурише и изађоше гунђајући свака за себе... Само баба-Магда остаде.

– А шта ти мислиш, баба-Магдо, шта да чинимо? – пита је сад председник озбиљно.

– Ево шта ћу ја да ти кажем... – утиша гласом Магда. – Увек се предскаже унапред, кад ће нека морија да дође у село. Јал' бива *пиројарење* по таванима, јал' *лавеж* *йесе-*

шова по селу ... а ја знам да отправим ту морију од нашег ка другом селу!...

– Добро, ти сад гледај, па чини оно што знаш! – отпрати је председник до врата.

И доиста! Баба-Магда се својски заузела против шарлаха, те деца нису умирала од њега ... по десеторо или петнаесторо дневно, као што свет умире од чуме и колере, него по једно, по двоје, а највише троје.

О ШТЕТНОСТИ КУПАЊА

Уопште наш народ сматра да је *шйеишо* купати се. А ја, Батут, опет ценим да отуда долазе многе болести у народу. Рецимо, главу *измивају* ређе мушки него женске. Женске се *измију* бар једном месечно, а за мушке (особито старије) могу рећи да се у целој години *измију* по три или четири пута и то обично пред причест, пред велике празнике и после ретких шишања. Глава се пере водом, сапуном и јајетом. Жене се *измивају* саме, а мушке и децу *измивају* опет оне. *Измивају* се свагда иза куће, на неком склонитом месту, које се не газе.

Из свог детињства сећам се како ме је мајка Марија *измивала*. Угреје воду у бакрачу. Пипне прстом јали лактом да ли је вода *шйшова*, узме бакрач с водом, врг, јаје и сапун, па ме одведе иза наше куће. Свуче ми кошуљу, опкорачи ме крацима, сипа ми воду на главу и таре ме сапуном, па ми после о главу разбије јаје и опет таре главу рукама. Често при томе сипа вргом чисту воду преко моје главе, а испере ме ладном водом, при чему се ја отимам и стресам и више него ми је непријатно. Кад заврши, пусти ме испод својих крака, уз речи: – Хајд сад, бери лој, па се гој!

КАКО ЈЕ СВЕШТЕНИК ПОСТАО ЧУВЕН

Био је свештеник Милоје у једном селу и мирно је от-
прављао своју свештеничку дужност. Али не потраја
много, а њега истаче један скроз необичан случај, као ве-
штог врача и чудотворца првог реда.

Једаред дође к њему једна сељанка из парохије му. Ја-
да му се да јој домаће магаре никако неће у шталу. Те га
моли да јој у невољи помогне.

Поп Милоје се нађе у чуду. Како да јој помогне? Шта
да јој саветује? Не зна ни пута ни начина. Па тек да је
скине с врата, рећи ће јој:

– Иди ти само својој кући, а ја ћу учинити све што бу-
де потребно...

Сељанка пође... И гле чуда! Њено упорно тврдоглаво
магаре вратило се у шталу и задовољно чупка сено око
јасала.

Ништа друго него је поп Милоје на толику даљину
на свој начин савладао упорност магарета! Па зар то ни-
је прави правцати чудотворац!?

Убрзо се тај случај разгласио најпре по селу, па онда
и по целом срезу и даље. Наш је свет долазио попу у
свим невољама ради савета и помоћи, а нарочито у боле-
сти. И тако је поп Милоје постао чувен – и врач и лекар!

ДАДОСМО И ЦРНО ИСПОД НОКТА, ПА НИ ЊЕМУ НИ МЕНИ ВАЈДЕ

– Што даље, то боље, – причао ми чича-Ранко. – Не-
ћу ти ја нашој Магди у Магдошевцу, него потегао чак га-
тару Неђељку у Сукрвицу. Уз пут сретнем Стевана из

Сукрвице па ћу га запитати: – Ама, Бога ти, Стеване, је ли Неђа код куће?

– Јесте, Ранчило, – одговори ми Стеван. – А што ће ти она лашчина и лишчина? – пита ме сретни Стеван.

– Невоља, мој брате! ... Дете ми је слабоздраво! – тужим му се ја.

– Врати се, ма ако ћеш мене послушати! – саветује ме Стеван. – Моја кућа је таман уз његову, знам га добро... Знам га ко злу пару! Не зна ти тај ништа под звездом, ко ни брав!

Ја ти мало заћутах, па ћу онда њега упитати:

– А где ћеш ти?

– Је ли ја...? Пошао сам, Ранчило, како да ти кажем... па добро, ко и ти. Знаш ону Магду, гатару у Магдошевцу?

– Ма како је не би знао, па нема пушкет од моје куће до њене. Зар и ти идеш Магди?

– Ја, богме, баш њој!

– Не, не дао ти Бог! Врати се, брате мој, натраг! Не зна ти та ништа... Само вара свет! – одвраћам ја Стевана. Али јок! Све узаман! Растадосмо се. Нити послушах ја Стевана, нити он па мене. Ја одох његовом суседу Недељку, а он нашој Магди... Дадосмо им и црно испод нокта, па нити би вајде њему, нити мени. Вратисмо се обојица преварени! Али, тако ти је то код нас! Тешко нама док смо такви! Не знамо, вала, туђе речи послушати.

ЈА ТАКВЕ БОЛЕСНИКЕ ШАЉЕМ У ЛУДНИЦУ

О славном немачком хирургу Томасу Лангенбеку прича се да је немилостиво гонио бабе-лекарице и на-

дрилекаре. Није хтео ни да прими болесника, а би пре тога овај ишао надрилекарицама или надрилекарима.

У доба највеће Лангенбекове славе, педесетих година XIX века, прочуо се као самоук видар неки Храбал, прост сељак из Пардубица у Чешкој. К њему је ишао болестан свет као на Табу. И то не само безазлени и лаковерни, нити само простаци и сиротиња, него и варошки богаташи и гилдашки прваци.

Међу Храбаловим болесницима била је у то доба и млада ћерка једног богатог банкара из Беча. Лечила се код њега пуна три месеца, па када је видела да јој он ништа не помаже, одлучи се да оде у Берлин и да затражи лекарског савета од славног професора Томаса Лангенбека.

Изађе пред њега и исприча му своју историју и историју своје болести. Није прећутала ни то да ју је три месеца и видар Храбал лечио. Лангенбек се насмеја, па ће болесници рећи:

– Болеснике који од тог човека мени долазе, не лечим ја сам, него их упућујем мојим колегама из друге струке, лекарима за душевне болести!

И то беше све што је од њега чула.

Бадава је банкар молио и новац нудио... Томас Лангенбек ту болесницу више примио није!

III

КАД И КАКО РАДЕ
ИЛИ
ИЗ НАДРИЛЕКАРСКИХ РЕДОВА

*Иде мајка, да му ѿражи лека;
Тражи бабе, да уљевље ѓасе,
Да би њему биле на ѿмоћи!*

(Српска народна песма)

МНОГО ЈЕ НАДРИЛЕКАРА!

Често сам писао о надрилекарима. То сам чинио да би им се икако стало на пут. Сва моја мука током година била је залудна. Па ипак пишем и даље...

Сећам се тако некаквог Никшићанина и његових *зелених ѿилула*, па Ђорђа папуције, који је по Београду лечио најзнаменитије породице, посебно од „господских болести“. Неки су шарлатани лечили и посланике у Народној скупштини!

У реду тих надрилекара посебно се прославио писац *Сиварног народног учитеља*, Васа Пелагић. Тај има доста присталица, а имаће, какви су Срби, и за сто година. Тај је, рецимо, као универзалан лек препоручивао *врућу крављу балегу*! По Васи Пелагићу, крављу балегу треба вишекратно на дан узимати!

И ово је примљено у нашем народу с посебним допањем!

Ој, јој!

У оближњем округу града Ниша, прочуо се недавно доктор Паја Алосија. Тај вам је, чудесна, исполин-звер-

ка, по свуда причала да посебно успешно лечи од *дифтерије*. Овај *природни доктор* је био сељак, а у војци је игром случаја радио као помоћни болничар. Вративши се у село после одслуженог рока, поче тај да лечи.

Имао је, ма нећете ми веровати, од свих могућих средстава само један *дрвени шиљак*, којим је гуракао по гуши болесниковој, и комад *пакленог камена*. Ни једно ни друго није ти тај прао, ни чистио. И за дифтерију и за обичне крајнике би брљао тим шиљком и тим истим *лајисом*! Тиме је, наравно, преносио заразу, али докажи то ти стоци без репа!

Кад би видео да болесник има дифтерију, овако је доктор Алосија дијагнозирао: – Ја сам учинио све да ти помогнем, али си, брате, доцкан, дошао. Да си само мало раније закуцо, кам' лепе среће!

А кад би видео да су у питању само запаљени крајници, говорио би: – Срећа да си на време дошао код мене, иначе ти је смрт била сигурна!

Ма ове варалице и хијене ни појава серума није обуздала! И даље су лаковернике на обмане папоњили. А слепо поверење је скупо плаћано – животом мале деце!

Његов колега из истог краја зове се *доктор Јон*. И он је сву струку поцрпао у војци, у болничкој служби. Доктор Јон ти лечи од свега и то опет *сали-сабором* и *пакленим каменом*. Кад природа помогне болесницима, онда је спасилац доктор Јон, а кад болесник мањка, доктор Јон слеже раменима: – Касно сте га, брацо, довели. Био сам сасвема немоћан!

У самом Нишу живи *врач Чермак* који пати од грандоманије, али му то не смета да „пилулицама“ лечи многобројну клијентелу. У Нишу му друштво прави гомила баба, врачара, присклоница, гатара, керми и кермудија, крвара, картара, канасташа и других варалица... Неки од ових и гравидне жене *кукачем* побачују. Многа ти је то

жена платила главом, а деца јој остала сиротани, на голој улици!

Посебно сам био киван на баба-Року! Сам свети зна коликим је младим женама ова смрсила конце. При побачајима, на штрокавом њеном асталу, где би недељом клала кокице или патке, од понедељка је расклаћивала несретне труднице. Сећам се једаред је ја и др Крстић сукобимо на нишкој пијаци код Тврђаве. – Где си, Батуте! – замахну руком и удари ме по рамену. Младог др Крстића то разљути и умало јој не узврати шамаром. Али она ће, подсмешљиво: – А вас колега моје очи никад нису виделе! Склањајте ми се с пута! – и штукну картара обалом Нишаве, нестале као кад комарац одлети. Мислио сам некад ноћу, пред сан, какво би добро учинио било ко да је ту гадуру, абортерку убио пре тридесет година! Какав би севап нашем народу починио. Али нико није!... Нажалост!

Ех, Срби, Срби!

ЛЕЧИ СИМПАТИЈОМ

Беше некад обућар тај Копривица. Слаб раденик, никакав усталац, скоро мутавац. Занат га није хранио. Остави се шила, калупа и ћириша па оде у механџије.

Али, да му је још зараде! Нешто око чега се неће морати мучити! И даде му се прилика, а ево и како!

Имао је таста, кмета у месту. И тај је био од оних који воле хлеба без мотике. Тај је уз кметство лечио људе *симпатијом*. Лепе је новце њом зарађивао. Да приход остане у породици, старац непосредно пред смрт показа своју „вештину“ зету. Да Копривица посао настави...

И од то доба је бивши обућар држао механу и лечио... Али не целе године, само у оно доба када је у природи све живо и весело. У доба кад све клија и тера клицу – од пролећа па до ране јесени. Па и то само кад је *уишїайї!*

Свету се баш то свиђало, па му је тако и долазио. Са свих страна! За оно неколико дана уштапа, слегне ти се код њега сваког месеца на стотине болесника. А кад дође Велики петак, дан кад његов начин лечења има највише успеха, светина толико навали да се он просто ни одбрани не може. Дневно прими по две стотине! Лечи све болести, а посебно: енглеску болест код деце, севотину, костобољу, улоге, окобољу, богиње, приштеве, венерије, јарич, различите киле, љуту голубачку грозницу...

Болесник пред овог доктора изађе скинут. Овај га најпре усмено испита, прегледа га споља, запише му као име на парчету хартије, па онда почне неразумљиве речи мумлати, као да басмом баје. Из тог неразговорног мумлања назру се само повремено речи: *Во имја оца и сина и свјайїог̃ духа...* Кад то окончава, понови то по трипут, трљајући болесника по целом телу или низ побиље тртице. Тим је болесник код њега свршио и он га, с најбољим надама, пошаље куће...

Али он сам још ту није готов. Сад тек довршује своје лечење! Покупи све папириће, однесе их пре сунца у шуму, избуши у стаблима потребан број рупа, ућушка у њих папирне савијутке и громуље и затисне отвор тако да се скоро и извадити не могу. Ту ће их, каже, *їрихваїишїи* животворан сок дрвета, и то ће додатно позитивно утицати на болеснике. Окрепиће се, оживеће, оздравиће. И за све то овај видар не иште никакве награде. Примиће истина, ако му се дадне, али ти Копривица ни од највећег богаташа баш ништа не тражи.

Свет наш то зна и посебно цени, па баш зато обилазу награду даје. (Доста, у тим редовима и чекањима и сама Копривичина механа заради.)

Боље му је него да крпи старе ципеле! И те како боље!

А како ли је његовим болесницима?

Ко то да зна? Ко да се о томе још распитује?

ЦИГАНКА ДУЗА

Циганка Дуза вешта је од урока. Она баје и мумла басму:

– Урок на њра̄, урочица њод њра̄. Урок се расѡури, урочица се разби. Нек се расѡури као на ѡуѡни ѡрах, као ѡлева на ѡумну, као ѡ ѡланини дах. Лако, као лако ѡеро, чистѡо као чистѡо сребро, блаѡо као блаѡо млеко. Нек ѡреболиш, ѡа нек засѡиш као јаѡње у зеленој ѡрави, као деѡе на Дузином крилу...

И -Хууу-уу—ууј! – ту Циганка Дуза зевне па три пута, хукне ти на болесника. И настави:

– Не сечем ѡлаву, но сечем бољавину, секњавину, ѡорњавину. Немој да болиш, немој да ѡориш, немој да севаш. Ту ѡи месѡо није (три пут понавља), Дуза ѡи ѡо сније (три пута понавља)... Да идеш у дубоку воду, у високу ѡору, ѡде ѡеѡао не ѡева, ѡде кер не лаје, ѡде секира не сече, ѡде се маче не маѡи, ѡде језеро не ѡѡиче, ѡде се јаблан суши, ѡде се рана не размиче... И све тако три пута по девет пута...

КРАВА ТИ БУДИ ЗДРАВА!

Ово сам чуо од веселоѡ Рашка болничара:

– Не знате ви, докторе Батуте, шта је скоро са мном било! Дођем једне вечери из махале, сав покисао, кад ми

жена почне казивати како јој је из села долазила кума-Јара, па ме по сто пута поздравила и заклела кумством и дечицом, да јој *зайишем зайис*, јер је нога јако боли. Ја се, докторе, нађем у чуду, знате ме бар ви! Какав запис! Говорим јој: – Одбиј се бре од мене, жено, не заврзуј свет око мене. Ти знаш најбоље да ја то не чиним, нисам ти ја врач! Болничар сам код доктора Батута! Грехота ти је варати свет безазлени!

Али, јок, све узалуд! Сваком лакше докажеш но својој властитој жени. Кад та уврти у своју главу! Ја своје, она своје, ја своје она троје! Ја одби, она наваљуј!

– Та ти куми само запиши, па напиши! Шта ти је па то тешко! Заклиње те и кумством и децом, хеј, човече! – наваљује моја жена.

У једаред видим да немам куда. Узмак ми одсечен! Морам написати. Узех комадић папира па се присетих како је покојни поп Николај записао једној Туркињи за болесну краву: – *Крава буди здрава, ако нећеи, а ићи кре-їај!* Те ти ја срочих и написах на оној хартијици: – *Кума Мара, нека буде здрава! Ако неће, ићи ће йод цвеће!* – те тај смотуљак даднем својој досадној жени.

Кад не прође, докторе Батуте, ни месец дана, а ево ти кума-Маре, с белом погачом и црним плетеним чарапама. Још са собних врата повика:

– Бог ти дао и платио, Рашко, ти мене, куме наш, излечи! Чим сам онај твој запис добила, ко да је Бог болест руком однео. Бог ти платио!... Бог па ти, куме ... и онај твој запис!

Докторе Батуте, би ми мрско, кад чух сва та благосиљања. Решим да јој све откријем и предочим, па јој рекем како сам и зашто поступио. И уопште све јој разоткријем. Она ме је гледала запањено, без да верује. А у једном часу и ако поверова, није показала да се љути или да се стиди. Само рече:

– Бог зар наредио, па ја и оздравила!

ЧИКА–БРАНА, ЛЕКАР ЗА ТРБУХЕ

Ойей ће весели Рашко болничар:

А што се трбуха тиче, докторе Батуте, ту вам је чика-Брана прави мајстор. Протре те и обаје – па си здрав ко врбов прут. Двадесет година ти он чува сеоске свиње и лечи трбухе те се чудо једно извештио. Ако је баш опасна *сѝруна*, онда меће лонац на трбух и то за јутра, док ништа ниси окусио. Запали мало кучине и метне у земљани лонац, па кад кучина почне горети, онда поклопи на голи трбух, а она пара из лонца увуче сав трбух унутра! Неко приде још мора стајати са спремљеним штапом или са оклагјом. Ако би се догодило опасно увлачење стомака, да онај лонац таман разбије штапом. Ил' оклагјом.

Коме чика-Брана не помогне, ни сто доктора ни сто апотека неће му више помоћи! А ни чика-Брани се не плаћа Бог зна шта. Тек који сексер за ракију мученицу и који сноп огризине за његовог старог магарца Брскана.

ТРИША БЕРБЕРИН

Слушајће др Бајуиша:

Малте не сви наши бербери знају да лече. Али тешко да има таквог мајстора какав је Триша, беберин у Неготину. Иако је постарији, још увек „прати науку“. Као да је излетео из Игњатовићевог романа, о *мајсѝорима сѝарих времена*. Нико ти као Триша неће извадити окрњени зуб, нико ти тако вешто неће превити пресну рану или те излечити од „господске“ болести, од венерије. Зато му је берберница у вароши вазда пуна. А пазарним даном, слегне се код њега и маса сељака из околине Неготина. Од јутра до мрака ни мајстор-Триша ни његови момци

просто не дижу главе. Па још кад с пролећа у Тришиној берберници почне сезона пуштања крви ...! Многи ће болесник пре отићи Триши него било ком лекару.

Погледајте му само, на трен, радњу! Све је ту препуно од стаклених судова, крупних и ситних, од гаталинки, пијавица и цевки од трске, помоћу којих од пијавице крв на крајнику пушта. Ту, у стакленом орманчету, ти је пуно мириса, помада, сапуна, водица за младеже, бркомаза, кособоја, цапарике, патине за косу, четкица и четака, ножића за жуљеве, клешта и кључева за вађење зуба, машица за „вештичаре“, па купица, па чашица и рожића за вађење крви, ту су и череци и нештери за отварање телесних жила... Читав *инструментаријум*!

Има мајстор-Триша више справа и апарата него лекар. Ту су ти разни ножићи, кашичице, боцкала, праћке за оболеле мошње, утеге за киле и килаве, појасеви за куље, шприцеви у свим сортама, повези и удлаге (шине). А ту су и катетери и бужири, газе и вате, каликои и мушеме... На сваком суду стоји и латински наслов, има ту и француских специјалитета и женских помагала и париских презерватива... Стоји ти на мајстор-Тришиној полици и бели смук двометраш у шпиритусу, као некакав апотекарски симбол, што ли?!

А и право је дакле да мајстор-Триша тако лепо ради. Кад може онај простак и архинезналица Жика травар да свог целог века травуринама и огласима дави свет, упркос свим докторима, полицији и судовима ... што не би могао учени и инструментализовани берберин Триша?!

ВАЛЕТОВО СЕЋАЊЕ

Сећам се, мој Батуте, био сам дечарцем. Рахитис ме подузео, риблиг уља сам се нагутао. А тек стомак, катастрофа, Батуте. Мал-мало, тек што сам потрчао за лоптом, струним се. Ни да једем, ни да појем, мука ми на нос излази. Моја мати Милева те ово те оно, те варјачу под јастук, те нож на гарнишну, те препеличји двојак за до-ручак – али све то никако!

Тек једном од неке Вере Пироћанке чује за видарку из Горњег Града. Звала се Хекуба, мој Батуте!

Упутимо се ми пешице с краја на крај Панчева, из Војловице у Горњи град, близу славне кафане *Пајка*. Пресмаукао сам док смо допешачили у близину *Пајке*. Запамтио сам само да је на раскршћу висио зарђали *рас-йейти на крсй*, около тог крста ограда од црних шипки, а између се пробијају плаве перунике, као језици неког чуда.

Нађосмо кућицу, сву у црнозеленом бршљану, мало напуклу, мало нагнуту. У прозору седи крупна зелена мачка и мерка нас филозофски презриво.

Уђосмо у двориште, кад оно сва сила мачака. И црних и белих, и шарених, двобојки и тробојки. Маторих мачкова без ушију и с одсеченим реповима, и ситних мачића, који се ваљакају по циглосаном дворишту и песку, крај бршљановог зида.

Појави се Хекуба, да се смрзнем од страха, права вештица изашла из сликовнице о Ивици и Марици. Нос јој онолико-оволики, на врху носа брадавица и две сиве длаке из ње изникле. Очи уситниле, љубичасти подочњаци, зенице – зрнце мака. У црнини је, с плавом, неонски плавом марамом. Видим да и не слуша речи моје матере Милеве, само пружа грдобну руку. Мати јој стави новац, онолико колико је Вера Пироћанка рекла да кошта.

Уђосмо у кућу, скидоше ме у трен ока њих две допола, полегоше на некакав црни кожух. Хладно ми, Батуте,

и споља и у души. Гледам напрсле зидове, некакве старе полице, пуне судића, ретортица, бутирки, свежњева сувих травки, месинганих шиљкова...

Ево ти Хекубе, у руци носи празну теглу од литре. Мутнолику. Стави ми на трбух свећу, зажга је, па на њу наднесе и притисну јако теглу. Свећа се задими, осетих како ми нешто убрзо просто чупа стомак! Хладан ме, ледени зној, Батуте, обли! Мајка ми брише чело, стегао сам зубе, ни реч да бих могао проговорити. Жмурим, кад отворим очи, црни мачак се попео на Хекубин сто и из њеног тањира лапће хлеб потопљен у млеку.

Свећа се згаси, Хекуба цимну теглом према мом срцу и одахну.

– Ето!– рече – готов је запртак!

Мени све то злокобно зазвуча. Али моја мајка – видим насмејана. Изговара речи захвалнице које једва да разумем. Пресамитила се од миља...

– Ако се ово понови, сама му теглу исто овако стави на свећу и овако цимни! Разумела?

Моја мајка насмејана клима главом.

После, у повратку, свратимо у послатичарницу код старог *Појовића*. Поједемо по шампиту. Мени се смучи, на улици се исповраћам, Батуте, као никад у животу. Али од тада, више никад већих проблема са стомаком имао нисам!

ХОЏА САЛИХ

Послушајте др Валети:

Потпуно готов, са одјелом, хоџа Салих није пропустио да преко рамена обеси овећу укусно сашивену амајлију од црне чохе. Из ње су вазда извиривале три

старе, чађаве књиге турске и неколико листова чисте хартије. За пас би заденуо старински дивит од туча, препун калема и мурећефа, што га је сам хоџа правлио од *лучева уљена, каробоје, тџузруфа* и *замка*.

Тако опремљен, мој докторе, кретао би хоџа у чаршију, поздрављајући по турски све чаршилије, без разлике на веру. Наравно сви су му отпоздрављали. Старије бабе и жене би устајале испред њега на ноге, јер је био и љубимац женског света на све четир стране.

– Ефендија, ефендија, захмет ти је, – зауставила би га каква баба сред чаршије, хватајући га за цубу.

– Што ти је, невесто?– заустављајући се питао би хоџа Салих, који је свако женско *невјесџом* звао.

– Аман, нешто ми се разболело унуче, па се бојим да га није ко урек’о. Молим те да ми запишеш ... – вели ти баба, а сва се увила и игра се са оним крајем хоџине цубе, не пуштајући га из руку.

Хоџа Салих одмах се прихвати за амајлију, потегне једну књигу, докторе Батуте, и натакавши наочаре, гледа у њу.

– А је ли одавно хаста?– пита он озбиљно и хладно као да је доктор.

– Нема ни три дана!

– А не зна гди га боли?

– Боли га, добри хоџа, вас живот!

Хоџа уздахне и не дижући очију с књиге почне да врти главом. – Видиш, нагазио је на шејтанску вечеру! – вели. – Како сте га пустили!? Могло је дете и главом платити!

И пружајући баби да му она држи књигу, одмах отвара дивит и вади калеме и хартију. Затим приступи најближем зиду, прислони десну ногу на њега и онако на колenu напише два-три турска записа.

– Један запис да метнете детету под главу, када спава – вели – један му ушите у кошуљу, а један потопите у воду, па ту воду нека пије!

Наплативши од бабе цванцик, хоџа креће даље низ чаршију и опет се зауставља. Било је јутара када су га заустављали на сваком петом кораку, те би му се, каткада, прсти згрчили од великог писања.

Ако је некоме, докторе Батуте, болесна крава или коњ или ма какво друго живинче, па и зец, ако девојка заволи момка, ако је жени муж кренуо по рђавом путу – хоџа Салих је морао записивати и свако га је хвалио као правог чудотворца.

Бакали су честили хоџу кафом или дуваном, па и сомуном, да би он засео у њиховим дућанима и да му ту буде „као канцеларија“. Јер сељаци дођу по запис, па бива, често, и нешто пазаре у дућану.

Највише посла хоџа Салих је ипак имао код куће, кад би се увече вратио из чаршије. Ту су га чекали сви који нису хоџу смели јавно хватати. Највише ту би младих, девојака и жена и по неки момак.

Њима је Хоџа Салих записивао на авлији. Натера их да седну крај потока, по травици, изује постуле и потоци стопала у воду. Дивит крај њега, хартија му на колелу, па се гледајући по свима, припрема за запис.

– Шта теби фали, невјесто? – пита ти прву девојку до себе и грицка калем и чисти перо о димлије. А девојка се румени, стиди, чупка траву око себе, баца је у поток.

– Да те није ко опсихирио?

Девојка слеже раменима, гледа у страну, где се, не стидећи се нимало, хоџин омиљени врабац игра са својом врабуљом.

– Хм, па ти језика немаш! – вели хоџа, па и он гледа у врапце и ђаволико се смешка: – А ја знам да си опсихирена. Једно момче бацило око на те, севдисало те, па му од севдаха узрасло срце ко сомун и хоће да му искочи!

– Ах! – уздахне ти, докторе, девојка да се једва чује, па се окреће и пиљи у брадавицу на хоџином левом образу и само слуша.

– И то те момче опсихирило, па си сад и ти почела да ћедериш за њим, а срце у тебе малтене ко сомунчић!

И хоџа Салих безбели рашири парче хартије на колелу, а калемом махне по ваздуху: – Сад што ћеш? – пита – ја ли да ти запишем да ти прође севдах у срцу, ја ли волиш да ти дам запис да оно момче још *ћримамии* себи?

Девојка се снебива, поклопи рукама лице и не желећи да други чују, примиче главицу до самог хоџиног ува, те шапуће: – Да ... да га још више *ћримамим*...

Хоџа Салих се осмехне тада, намигне на другу женскадију па пише запис који већ треба.

За по сахата запише хоџа Салих неколико таквих записа и свака муштерија оде потпуно задовољна, оставивши у трави поред дивота, цванцик.

И тек кад остане сам, хоџа задовољно преброји цванцике, премери на длану и преброји још једаред, пак их носи себи у собу и тура у стари, зарђали ћемер.

Тако је то, мој докторе Батуте, текло сваки боговетни дан.

РЕЦЕПТИ ДОКТОРА ЈОНА

Говори докћор Баћућ:

Наш је свет доста наиван и лаковерљив. Међу надрилекарима предњаче разне бабе, које су вештину наследиле још из турских доба, када по селима није ни било лекара. Оне обично лече корењем и травама.

Пре неколико месеци сам у једној визитацији открио код једне бабе, Сребренка су је звали, 55 завежљаја, међу којима су преовладавале врачарије, разни делови од крила слепог миша, страпник, некакве петље и омчице сличне онима на разбојском брдила, пуно драгулија, зечји репићи и шапице, суве пчеле, осушено шумско де-

те... Многа таква баба, како и доктор Јон, рецимо, зна и за ђаволову нечистоћу, за устубеч или крв од деветоро браће. Зна, као и доктор Јон, за салисабор, афијон, за сијасет других турских речи, уз прашак црвен или бео...

Другу врсту народних самозваних лекара, надрилекара, представљају ислужени милитарни болничари, који су за службе били послушни и вредни, па су изучили да перу ране, да праве завоје. Они касније у свом селу оглаше себе за докторе, и као надалеко чувени доктор Јон постигну страховиту славу у простом народу. Али и преко њега. Ти ти пишу чак и рецепте, које у апотеци несавесни апотекари примају...!

Ево неколико рецепата, које сам скупио кад се хапсило доктора Јона, мада је у апси остао тек три дана, па опет продужио по старом.

На једном рецепту стоји:

Јод калија у слабу дозу за 3. дин. 3 каџике на дан.

Доктор Јон.

На другом је написано:

1 сџакло каџилице Аџроџин, најлаџи шџо знаш, 1 какаин (јамачно кокаин!), исџо џако најлаџи 1 шџриц дуџло.

Све ово у виду рецепата.

Имам око 20 рецепата доктора Јона и некаквог Убли Ђорђа.

Ево још једног од доктора Јона:

Кариолак (јамачно мисли се на: кали хлорикум, Kalі chloricum) за исџирањре џуше збоџ дикџриза (дифтеритиса, мисли се), сасџави у јачу дозу за 8 џроша, бели џрашак за дување у џушу за 4 џроша,
Јон.

Лечео је свезнали Јон и очи. Ево рецепта:
Молим ѓосїодине їодаїїе чин кософайїа (свакако Јон мисли на сулфат цинка *Zincum sulfuricum*),
очни їрашаак за Милана очног лекара.

Ево и најоргиналнијег рецепета доктора Јона:
120 комаїа їилула због ошїећену слизину и їо најјачу дозу јер је у оїаснос! Даїїе и лимунду у грудву да меша са їузуруфом и за два гроша Јован, и назнаћи му да куїїу на їоћейку 4 комада узне, на дан за 5 дана, їосле редовно їо 6 на дан.

Нашим ти апотекарима, драги Вале, то ништа не смета! Продају ти они лекове на Јонов рецепт. Верују у Јона као у каквог Бога. Као и пацијенти!

„АПОСТОЛ ПАВЛЕ“

Беше он, Вале мој, прост зидарски радник. Падне с крова куће цреп на главу му те га повреди и он умно оболу! У оном заносу уврте себи у главу да је лично *аїосїтол Павле* па поче према томе и да се влада. Поче апостолску науку проповедати...

Лаковерни то примише здраво за готово, повероваше у исцелитељску моћ овог свеца. Глас о њему је растао из дана у дан, те ти онако луд основа, на крају или на врхунцу, своју *секїу*.

Али трајаше га то само кратко време. Јадни апостол Павле је патио од ужасне главобоље, јамачно због оне тешке повреде главе. То га је толико мучило, да је онако сулуд потражио помоћ лекара. И помогао се. Доктор Крстић га је излечио од главобоље, а са главобољом се по-

влачило и његово лудило. Не потраја много, а он дође себи. Сасвим.

Но шта би сад? Увидео је да није апостол него прост зидарски радник. И то је искрено и својим „ученицима“ и „општинарима“ говорио, уверавајући их да су били у заблуди.

Али где изненађења! Занешен свет неће да му верује, него га и даље поштује као свеца и чудотворца... И тако је то веровање у народу остало. Он је можда до сада већ и умро, не знам је ли или не, али његова павлијанска секта и данас постоји. Тако су чврсти окови људске заблуде!

БАКАЛИНОВЕ ПИШКОТЕ

Види ово, Вале:

Бакалин Аздејковић у Књажевцу. Труди се да што више заради. Не бира средства, само нека је ћара. Продавао је и шпитир и камфор и орашке и сену и арнику и маст од шуге... Но све му то мало. Још би...

Уједне године дође у Књажевац нови срески лекар. Жена му из Беча, навикла се у детињству на пишкоте. Али откуд у паланци пишкоте? Лакоми бакалин Аздејковић их одмах наручи. И то на велико.

Нуто невоље! Лекара почетком зиме преместе у Пожаревац, а бакалину остаде неколико кутија непродатих пишкота. Шта ће сад с њима кад их нико не тражи? Сину му мисао кроз главу: продаваће их сељацима за скупе новце, као лек! Стуче их у прашак, завије у хартију – таман као апотекар лекове, па поверљиво пусти глас да је *некуд из далека* набавио прашак против главобоље, трбобоље, пролива, костобоја и других болести ... Чека...

И доиста! Почеше сељаци долазити, из Лукова, из Ми-
нићева, из Копривнице, из Вражогрнаца... Прашкови су
добро пролазили, Аздејковићу лепу пару доносили. С по-
четка је наплаћивао по 1 грош, али кад се потражња пове-
ћа, строго по законима тржишта, диже ти цену на 2 гроша!

Њему је наш сељак веровао, а лекару не! Али је тако
и пролазио.

ЈОВАН ВИДАР

Шџа њо би, Вале, с газда-Влајком?

Покривао он кућу црепом, па један од радника, Дра-
гиша неки, стрмну с грађевине... Обе руке пребио, а и
онако се сав угрувао, да га је било зазорно погледати.

Стаде писка и јаяк домаћих жена, жагор и врева сву-
да по суседству. Притрчаше да помогну. Унесоше момка
у кућу, положише га на постељу, па се очима стадоше
питати – *шџа ли ће сада?* Ваља сломљене руке одмах на-
местити и удлажити, да Драгиша не пати и да не остане
сакат.

Неки повикаше да се шаље по Јована видара у Буко-
вик. И то сместа, јер до Буковика је цели дан хода.

Ту се нађе и ча-Алекса. Беше то стар, али и отресит
човек. Кад чу шта су наумили, намршти се: – Море, људи
моји, оканите се Јована видара! Кад ће вам он стићи?!
Па да ли ћете га дома затећи? Сат пута вам је до среске
болнице. Могла би Драгишу четири снажнија момка
донде на рукама однети, да се на колима не труцка. Ако
нећете тако, ујармите два вола, наместите кола тако да
рањеника с постељом натоварите, па се одма' крећите.
Лекар ће му најбоље помоћи!

– Бог с тобом ча-Алекса, обрецну се нека старица. –
Какав лекар, каква болница! Ко још тога ради иде уче-

ним докторима, кад нам је сам бог дао онаког видара!? Та Јова је вештији од свих њих колико их има и у самом престолном Београду. Цела му Србија долази. Десетина-ма је помогао!...

– А ја ћу ти, бабо, рећи стотине којима је силне паре узео, па их опет сакате и нагрђене оставио! – одговори јој ча-Алекса живо. – Упропастио је Павла Марковића из нашег села, па Ђорђа Николића из Стублине, бившег среског капетана Кочу, који се сакат преселио у Земун... па и његовог сина Гају, такође. И Веска Рајића, бога ми, и оног Луку, симицију...

Наставио би ча-Алекса још да ређа, али га она баба прекиде: – Е, па није ни он Бог да може сваком помоћи... Многи неће да га слуша и не поштује све што му Јова каже...

– Јесте, неће, јер он нареди свашта, и супротично, само да се после вади како ниси слушо наредбе. А уствари све је спремна вађевина! Кад повреда сама зацели, они се фале, а кад нешто зајебу, онда их ниси послушо! И ви му то верујете...! Верујете варалици!

Та реч *варалица* као да некако *освети* сељаке, као да их некако прену. Стаде њихова граја на ча-Алексу, почеше, мој Вале, да псују и Алексу и још више школоване лекаре и болнице. У највећој вреви, видећи шта се спрема, ча-Алекса се извуче из гунгуле и штукне улицом...

Јадни Драгиша је код видара Јована стигао тек трећи дан по паду с грађевине. Чим га је прегледао, прво се за видарину погодио с домаћином. Кад је паре узео и унапред, поче да ради с несрећником. Мучио је једног Драгишу три месеца, јео и пио у кући шта би нашао, заповедао и аговао у породици и на имању. Узео је на крају и чифте волова из јарма за видарину.

А шта је учинио?

Ништа.

Несретни Драгиша оста наказан и богаљаст целог века, да га је туга једна била погледати. Укућани газда-Влајкови не могу да се искају шта учинише оног дана.

И сад, кад идем у посету овим добрим и припростим људима, чујем из њихових уста: – Докторе Батуте, где не послушамо покојног Алексу, анатема нас било!

САМО БАЈ!

Остаде иза мужа Јове, званог Змај, сирота удовица са четворо ситне дечице, па не зна како да их исхрани. У невољи оде венчаном куму Ђорђу, да њега за савет упита.

Кум се малко замисли, па ће ти: – Бај воду, кумо!

– Како да бајем, куме, кад ти то не знам?

– А шта ти ту треба знати? Глади и мажи, мумљај нешто! Говори гласно: *Ружи њреба хлеба, Ружи њреба меса и масиш!* *Ружи њреба млека и зеља!* *Ружи њреба дрва!* Говори све што ти на ум падне, даће Бог па ће боници сами оздравити!

Шта би јадна Змајева удовица, нег' да послуша!? И почне с бајањем и врачаријом.

Али, нуто, гле чуда! Оздрави јој један болесник, оздрави други, оздрави и трећи... Помогла као овом, помогла као оном, помогла и том и том... Не потраја дуго, и како већ бива, изађе на глас као вешта бајалица, крвара и врачка. Свет нагрнуо са свих страна, даје јој и доноси, па је Ружа лепу пару видеела.

У томе се некако разболи и њен кум Ђорђе, онај исти што ју је у посао упутио, са оне три-четири речи. Лечи се Ђорђе, али без икаква успеха. Најзад ће једног јутра: – Све ми је горе. Него да зовемо, жено, кума Ружу да ми баје...

Кад Ружа дође, кум ће јој: – Болестан сам, ето, већ две недеље, никако да оздравим. А ноћас сам сањао да си ми ти, кумо, воду бајала и да си ме излечила. Како би било да то и учиниш?

– Ма како ћу, куме мој, кад ништа не знам, но оно што си ме ти сам учио!

– Само ти, кумо, бај. Само ти бај, даће Бог да ћеш и мене излечити!

И Рушка поче. Баје и шапће: – *Ружи треба леба, Ружи треба масла...* итд.

И да видите само! – замало па куму би лакше. А како и није био неки тежак болесник, убрзо сасвим оздрави. И тако кума-Ружа постаде још чувенија бајалица.

У ВУКА ЧЕТИРИ НОГЕ И ПЕТИ РЕП

Сад ћеће чући:

Био један богат човек па имао слугу Видојка који га је неколико година служио без иједне паре! Еле, науми слуга да газду напусти и да крене по свету, бољу срећу тражећи. Рече то газди. Газда га упита а шта ће сада радити. Слуга одговори да би на неки занат, па да временом стече малу радњу, ожени се, окући и причува нешто за старост.

Газда, обертврдица, смисли како да слугу наново превари, како му ни динар зараде не би отплатио, па га стаде овако одвраћати: – Немој, брате! То је мучан пут до богатства и среће... Него ћу ја да те подучим... Видиш, док сам био млад, научио сам од моје покојне бабе Дринке, Бог да јој души опрости, лечити и врачати па ћу и теби показати како се то чини!

Али се слуга успротиви: – Аја, богме, газдо! Нећу ти ја учити којекакве лекарије, врачарије и травке, па да би

знао и трипут стећи колико ти имаш данас! Не могу ти ја то памтити и запамтити, а богме не би ни да некоме моје незнање главе дође!

– Аман, заман, нема ту шта много да се памти! Не мораш ништа да памтиш! То ти је проста ствар... Треба само да утувиш неколико речи! Гледај, брајко, кад дођеш ком болеснику, ти се уозбиљи, учини се важан. Затражи чен белог лука, чашу с водом, мало жеравице. Кад то спремиш, извадиш коју травку, спустиш у ону чашу с водом, гласно мрмљајући: – *У вука чешири ноге и њеши реј ... нека је* (ту кажеш име болесниково) *лек!* То поновиш три пута, примиш своје паре и накривиш капу! Ако болеснику не буде боље, од тога му ни горе не може бити!

Слуга се прими савета. Оде понављајући: – *У вука чешири ноге и њеши је реј...* и почне од та доба наш народ прости лечити.

Имао је среће. Верујући у његове *баје*, болесници су оздрављали, а глас о његовим врачкама и мелемном лечењу ширио се крајем. Свет му је почео долазити како би свецу!

Мало затим западе његовом некадашњем газди рибља кошчица у грло, па није, сиромах, могао ни лећи ни стајати, нити пити, нити јести. Неки га упутише на чувеног врача Видојка. Он то и учини, не слутећи да је врач његов бивши слуга.

Кад слуга изађе пред бившег газду, препознаде га, па се поплаши да ће га овај разоткрити. Али то се не деси, време је учинило своје и бивши слуга је остарио, од младих постао зрео човек.

Лакну му. Поче да вади своје суве травке, заиска и чинију с водом, потопа траву у воду, промеша их и даде газди те воде да пије. А да газда не чује, поче да шапатам мумла: – *У вука чешири ноге и њеши је реј...*

Па ипак, газда начу шта видар шапће и прште у смех! Прште тако силно да му она рибља кост излете из грла.

У радости и олакшању он повика: – Аман, то ли си ти, човече?! Па што ми се не каза?

– Вала, газдо, и да сам ти пре казао, још би ти та кошчина у грлу била. А ко зна и шта би са мном било. Нека, хвала Богу, све на овоме прође!

КОМЕ СЕ ХОЋЕ, САМО СЕ МЕЋЕ!

Да сви чујеише докѿор Баѿуѿиѿа:

Давно је то било. Дошао босанском бегу намерник а домаћин га лепо прими и угости. Тако данас, тако ли сутра... Странцу добро, не мисли да полази. Кад је бег то видео, да је странац *чанколиз*, понуди га да код њега ступи у какву службу, као субаша, као момак одаѿиѿа или тако нешто.

– Бога ми, мучно! – каже гост. – Бих ја с драге воље, али шта ћу кад ништа не умем, беже! Не знам ништа до чанке лизати и трбух пунити!

– Зато је, брате, најлакше! – настави ти бег. – То ваљај зна и други. Али не би згорег било кад би ти штогод маличак и радио. Човек је створен да се мучи и да ради, а не да ленчарише и дембелише!

– Знам и ја то, – одговориће гост – али што ћу кад немам никаквог заната!

– Па добро – рече бег, ја ћу те безбели научити један лак посао. А носи боље, но икоји други! Даћу ти дивит и калем и десетак табака ѿагета, па ти пођи по селима и записе народу записуј!

– А како ћу, светли беже, кад ни словца чрчнути не знам?

– Ласно ти је то, – настави бег, смешећи се – не знају ти ни други, па опет записују и паре згрћу у раји... Више него најбољи лекари. На ѿагет нешто начрчкај, па наре-

ди шта да се с тијем записом ради. Некоме реци да се на-
кади, другом да га у воду спусти, па да ту воду пије, тре-
ћем да га за појас метне!

Свиде се ово госту чанколизу. Пристаде, поче се учи-
ти да зна написати:

*Ливно, Дувно, Гламоћ,
Од Бога њи њомоћ.*

Некако ти то научи, па пође. Пред полазак бег му да-
рова комад беза да око главе завије *ахмедију*, јер ће га
као тобож хоћу народ више ценити. Од та доба је ишао
бивши бегов гост а потоњи ученик по селима и *зайисима*
болеснике лечио. Ком год је записао, томе је помогао. За
неколико година изађе на добар глас. Са свих страна су
га тражили и даривали. Чуда је права чинио...

Бег то чује, али кад год би се покренула прича о томе,
он би се смејао и говорио: – *Коме се хоће, само се меће!*

Једног дана оболи и сам бег, баш жестоко. Ишао је
по хећимима, по берберима али је болест све нагоре по-
лазила. Најпосле га многи засаветоваху да потражи и
помоћ свог давнашњег госта. У почетку ти бег није хтео
ни да чује, али како му се стање погоршавало,пусти.
Бар га неће укућани узнемиравати, кад му већ лека није.

Позову хоћу видара и он дође. А бег ће: – Јеси ли, бо-
лан, ишта више научио, сем онога што те ја упутих?

– Ма, светли беже, ни словца више! Све једно те јед-
но, за мушке и женске болести, за старе и младе, за сва-
ку рану и болес'!

– Ма, вере ти, *зашаврцај* и мени то твоје! – наставља
бег. – Нека те онда шејтан носи хиљаду конака од мене и
моје куће!

Хоћа видар извади дивит, калем и последњи комадић
од оно десет табака жртије, што му их је бег, давно, при

Знала је Ашик-Смиља да ујдурише тако да „неротка“ или *йрвацкиња* после толико година *нађе дејше*. Укратко беше чудесно вешта на клизавим путевима љубавног живота...

Не треба ни да вам подвлачим да је пуну кућу стекла и да јој се од некуд преваљивало. Ни власт није против ње ништа чинила. На неке тужне ситнице, нико се и не осврте, а ако се и трефи што баш на зло, то се забашури.

Сећам се још њеног уског жутог голупчијег лика, њених жутих ситних очију, црвене *чминке* на уснама, њених ватрених димија и ђерме... Сећам се њеног милог гугута, у којем сам увек ослушкивао заумни трак свесхватања суште природе целог земног живота и људских пролазних прилика...

И тако све до смрти.

Па кад је у дубокој старости умрла, Ашик-Смиљу сви ожалише.

Сем њени богати наследници. Њих мало, а наслеђе големо. Једино они и сад нерадо о њој говоре, и чисто им неправо кад је ко други успут спомене.

У БАВАРСКОЈ И КОД НАС

Рече ми, мој Вале, ономад један човек, кад сам ове записе *исјрве* печатио, да много противу српства говорим и да и другде у Европи надрилекарства има. Ништа му не одговорих, јер ми је и пријатељ! а да то није само наш, српски *кунсџи*, потврдиће примери из богате Баварске. И мене, у овом излагању, можда то код наших вечно-трајних *џрандосрба* помилује.

Ела, у Баварској је једна *йрећина* надрилекара међу берберима, а једна *йејина* су сељаци. Има међу њима и

обућара и зидара, кројача и сајдија, болничара и дезинфектора, трљаја. А и коцкара и скитница. Од баварских надрилекара, каже прецизна швапска статистика, 60 процената су прости радници и занатлије, а женскиње чини 58 процената, најчешће су то слушкиње и собарица, те дадиље, келнерке и куварице.

Чак 30 процената били су претходно по затворима или судски друкче кажњавани. Због јатаковања, блуда, подвођења девојчица и дечака (!), кривоклетстава, и напосе крађа, превара, утаја, сваковрсног штеточинства... Чак дванаест одсто су у Баварској од тог броја вишеструки кажњеници, неколико међу њима и преко двадесет пута гоњени!

Ела, у Прусској је рецимо, на 19 283 лекара било 6260 надрилекара године 1906! А у целој Немачкој, мој Вале, на 31 304 права лекара, беше приближно чак 10 000 надрилекара.

Да се спореди, у исто време је у Прусској било око 7547 надрилекара!

Какве су то штеточине показаће податак да је од 112 истраживаних надрилекара, 91 оштетио болесниково здравље, а 97 пута проузроковаху и смрт несретника.

Патентирани лек против главобоље изазвао је почетком столећа у Баварској 814 случајева тровања и 28 смртних случајева...

Не кажем, него и додајем, да и медицинска литература, која се по Европи штампа има својих шарлатана. Осмелили су се, озбиљно прете обичној науци.

И да се вратим нама, да не изневерим ни себе ни своје непријатеље. Познавао сам и познајем Министра (!) који се надрилекарством бавио и још се бави!

А о твом имењаку Пелагићу и његовим многим учењима – већ сам писао. И шта још да о том народном штеточинству говорим!?

ДОКТОР СТРОЈАН

Чућеће сви, ња и њи, Вале мој, и ово:

Дуго је носи докторску титулу и лечио, тај *Доктор Стројан*, док се судски, по пријави једног мог савесног колеге, није утврдило да нема докторске дипломе! За младости, наиме, био је берберин и секао жуљеве, лечио свиларице (чириће), фикарио курје очи. Касније је живео у Казабланки, у Мароку и тамо био *фелчер*. Као такав фелчер се пребацио бродом у лепо наше Приморје. Ту га затече и аустријски престолонаследник Франц Фердинанд, приликом свог путовања око света. Као аустријског поданика, Франц Фердинанд Доктора Стројана поведе са собом на то велико светско путовање!

Затим је суделовао у страхотном Боксерском рату и у Јапанско-руском рату! На крају се настани у Будапешти, где се поново издавао за доктора. Сам Франц Фердинанд му даде препоруку од Кајзер Чифа и још га запосли у државном милитарном Санитету!

А када се престолонаследник последњи пут обрео у Будапешти, нећеш ми веровати, на железничкој станици га је дочекао управо он, Доктор Стројан. Примљен је код Франца и у приватну аудијенцију!

А варалица, а надрилекар последње врсте!

СУЗЕ МАЈКЕ БОЖИЈЕ

Улази старија сељанка у апотеку па ће ти: – Дај ми за један грош *сузе мајке Божије!*

Савестан апотекар хоће да јој протумачи како тога лека нема.

– Какве сузе мајке Божије, снахо! Где ти је сад мајка Божија! И ко још данас има њених суза!?

Сељанка упорно тражи само сузе мајке Божије. А кад је апотекар и даље једнако увераваше да тога не постоји, обрецну се сељанка на њега: – Море, деране, знам ја добро што говорим! Не соли ти мени памети! Купујем ја то већ годинама!

Апотекар заћута, па онда потражи бочицу коју је сељанка донела да јој суза наспе. Помириса бочицу, у њу усу *ружине водице*.

И сељанка узе бочицу, примириса, плати и пође задовољна из апотеке.

ЧЕСТИТКА О НОВОЈ ГОДИНИ

Мој доживљај из ране младосѝи.

Бива тек да сам се пре месец дана као млад лекар настанио, а о Новој години шаље ми месни апотекар Медаковић писмо и повелики пакет. У писму његова подсетница и лепа галантна честитка, а садржина пакета изнећајућа...

Неколико килограма (мала глава) шећера, килограм најскупљег руског зеленог чаја, једна боца француског коњака *Мирабо* и једна рума *Јамајка*. У дну пакета, омања седефна мисирска кутијица! Учини ми се необично тешка, кад је узех у руку. Отворим је: у њој засија прегршт нових дуката – десет на броју!

Одмах сам разумео шта месни апотекар Медаковић овом честитком намерава.

Није то ни пажња нити учтивост.

Није то ни признање за никакве услуге.

Ни награда за учињени труд.

То је, бесумње, груб покушај Медаковићев да ме материјално за себе веже... Наговест да би радо своју зара-

ду са мном делио, ако бих ја хтео да својим болесницима што више и што скупљих лекова преписујем.

Мени се, младом човеку, то учини ниским и недостојним.

Зар да се лекар и апотекар у најтежим приликама – у људској болесџи – у своју корист повезују и народ пљачкаре!

Био сам млад. Вратим учтивим писмом апотекару цео пакет. Он је то разумео и није ми више сличне поклоне слао.

И данас мислим: има и сада апотекара и лекара који се оваквим поклонима „споразумевају“ и „суво злато“ измењују. А где год се то утврди, требало би се као *надрилекарсџиво* осудити.

IV

НАДРИЛЕКАРСКЕ ЗВРЧКЕ
ИЛИ НЕЗНАЊЕ
– ГЛУПОСТ НЕСАВЕСНОСТИ

Кад се баје, у очи се зледа

(Народна пословица)

ЛИСАБОНСКЕ ПИЛУЛЕ

У Лисабону је јак земљотрес. Куће се из темеља љуљају и руше – као да су од карата. Свет престрављен бежи, а не зна ни сам куда би! Тек само да голи живот спасе. Стаде писка деце и нејачи, стаде запевка и јаук матера! Метеж и урнебес да се страшнији ни замислити не да!

У том погубном тренутку улицама јури неки човек. Држи нешто у подигнутој руци и кличе из свега гласа:
– Пилуле, пилуле против земљотреса!

И свет му прилази и – купује! Нашло се толико безазлених, онолико глупих, оволико пометених који су и у таквој пометњи варалици поверовали...

Али таква вера и таква глупост нису ни данас ретке. Колико је њих који такве лажи плаћају сувим златом! У томе смо ми још једнако у Средњем Веку мрака и незнања, као и становници Лисабона за време недавног труса!

ЛЕКОВИТИ ПРУТ

Прегледа баба-Магда своју велику апотеку.

– А шта ти је то? – пита је унука Маја показујући на један штапић, завијен у крпу.

– Прут којим су превртана црева овогодишњег божићкара!

– Зар је и то, бакице, лек?

– Јоште какав, Мајо! – одговар баба некако поноси-то и додаје – у злу не требало. Чим њиме такнеш испузло задње црево код детета, тако се врати да више никад не испадне из гузе!

СО ОД ЗАРАЗЕ

Слушајте докторе Бајуги!

Ово сам видео својим очима у једној отменој варошкој кући.

Лежи дете у *шарлаху*. Мати му подмешта јастуке. Кад боље погледах, под јастуцима разасртра нека со.

– Откуд ово овде, госпођо? – питам ја.

Госпођа Ивона се нађе у чуду. Поцрвени ... па ће ми муцајући протумачити:

– Знате, господине докторе, ту ми је свекрва, сељанка. Па кад се дете разболи, и кад ви рекосте да је шарлах, она му одмах сасу шаку кухињске соли под јастук...

– Лека ли ради?

– Не! ... Сељаци то мећу под узглавље болесницима од које било заразне болести. Веле: онда зараза не може на здраву чељад да пређе...

– И ви то, драга Ивона, усвојили?

– Докторе Батуте!... – она ти само слегну раменима, некако постидно.

ДА ОБЗИНЕ МАГАРАЦ

– Госпођо, ено магарца! – показаше млађи.

– Гди је? – пита госпођа Пела и гледа на ону страну ка којој јој млађи показују. Па кад га угледа, почне викати:

– Катице, Като, брзо амо два комада 'леба ! ... Где су деца? Где су Илија и Ана?

Док дланом о длан, старија ћерка носи две кришке хлеба. У томе стиже винограција са својим старим магарцем.

– Нека три пута обзине око ове кришке! – командује госпођа Пела винограцији и пружа хлеб ка магарцу. А кад магарец хтеде загристи, измаче кришку назад. И тако у три маха.

– А шта то чините? – питам је ја.

– Докторе Батуте, па то је најбољи *лек од хриџавца!* – одговара ми госпођа Пела са пуно убеђења.

– Аман, зар ви, Пело, верујете да ће тај балави хлеб деци што помоћи?

Али госпођа Пела као да ме је пречула. Отрча радосно у кућу и подели својој деци тај обзинути хлеб.

Шта рећи? Деца су и даље хрипала па и крв пљувала.

ЛЕК ОД СВРАКА

Био свештеник на селу *зовоми* Спира, али се помало бавио и *медецином*, да што заради. Нарочито је био на гласу по неком *црном љраику* којим је падавицу поуздано лечио. Какав је тај црни прашак, то је поп Спира држао у строгој тајности.

Па ипак се та *медецинска* „тајна“ прокљувала.

Свет сазнаде шта попа својим болесницима даје. Беше то прах од сажежених сврака и ништа друго! Дакле, прах без икакве вредности.

Већ ако је том пепелу давало неку лековитост то што су те свраке морале да се лове ноћу, и то само између Божића и Нове године!

Али свет ко свет, опет је тражио тај поп Спиридонов лек, иако попа, ваљда и ви тако мислите, никоме није помогао.

ПА ГДЕ ЈЕ ТА СВЕСТИ НАРОДА?

Људи, па да ни ја, Доктор Батут, не поверујем! Очи-ма својим...! Јесте, тако је! Крава мокри, а сељак држи канту и хвата јој ту њену мокраћу.

– А шта ти то чиниш, јадан не био!? – питам га ја у чуду.

– Па ето, докторе Батуте, хватам пишаћку...

– А шта ће ти то, брале?

– Па знаш, докторе, занемогло ми једно дете у кући, а жене веле да га ваља говеђом пишаћком запојити.

Ја се само стресох.

Онемио, питам се у мислима:

– Ма где је та толико од Свете Марковића хваљена свест народна? Еј, Србине!

ЛЕК ОД ЗУБОБОЉЕ

Недеља је. Диван, топао пролетњи дан. Све оживело. Сељаци се сјатили до друмске механе. Са друма сврнуо и

неки путник. Изгледа да је *добар џазда*, у богатом грађанском оделу, златна ланчина о врату, могао би њом то чак укочити. Крупан прстен на левом кажипрсту. Чим је ушао у механу наручује јагњеће печење и литар најбољег вина.

Механџија задовољно трља руке и издаје наредбе послужи. Простире чист чаршав за странца, доноси домаће пршуте и ракије. Он се прихвати. Али чим први залогај узме, стрекну и скочи, ухвати се за леви образ и застења. Па настави стењати. Сељаци бојажљиво и радознано прилазе и запиткују га. Он само јечи и хода, па ће на прекид: – Има ... већ ... пет дана ... како ме ... зуб каљац ... боли... чисто да свиснем. Ево, сад га повредих!

Људи се доброћудно вајакају. Свако саветује што зна. Бол не престаје.

– Ево банке ко ми га извади! – обећава болесник и тужно се осврће око себе. Кад се нико не јави, он загњури главу у шаке и чисто запишта. Ко црв под боровом кором. Скоро ће подне, а он ти се не диже. Она ракија и она пршута пред њим...

Утом с друма у механу бану други странац, опет, види се, *добар је џазда*. Кад виде ту сјаћени народ, приђе и он.

– Шта је том човеку? Да није болестан?

– Ма није, него га зуб каљац боли! – каже један.

– Зуб га боли!? – осмехну се странац некако презирно. – Па то ти је бар лако!

– Шта лако, пријатељу, ми све покушасмо, али без помоћи!

Странац их скоро и не слуша. Окреће се, прилази својој кожној црној торби, коју је оставио на столу. Отвори је, из ње извади неки свежљај, а из свежљаја завијену хартијицу, па ће прићи болеснику.

– Тебе, пријатељу, кано да боли каљац? – спушта му руку на раме.

Болесник не диже главе. Срдито и очајнички одмахује руком и јечи. Странац се не да одбити. Намеран је да помогне. Отвори ону хартијицу и показује бели прашак у њој.

– Ево ти поузданог лека од зубобоље!

Болесник гледа у прах, у хартијицу, колеба се.

– Узми, газда! Окваси пљувачком врх од прста, замочи га лечка у овај прашак, помажи зуб који те боли њиме, па ће бол сместа престати, као да је руком однешен!

Болесник је опрезан, устеже се.

– Узми, брајко, та не мучи се више! – саветује га један од сељака.

Болесник и би и не би, али га у тај мах онај болесни зуб опет крваво стрецну, просто га сломи да је морао и јакнути... Дограби брзо хартијицу и окваси врх десног кажипрста пљувачком. Замочи га у прашак, заиђе њиме у уста. Кад је свршио, опет се загњури и зајеча. Али то не потраја дуго. Умири се. Устаде и погледа бодро око себе, као да неког тражи! Лице му се разведри, као иза сна поче говорити:

– Шта је, људи, ово? Какво је ово чудо, молим вас! Је ли ово неки сан, браћо?!

Пипка се, куцка зуб, притискује образ. Покушава да жваће...

– Не боли, сунце ти јарко, више не боли! Као да никад није болело! – осврну се, приђе странцу: – Хвала ти, до бога ти хвала. Опростио си ме грозних мука! Заслужио си много више, али ево ти банка што сам зуб *намен-цо...* Седи да заједно ручамо, ја частим! Механцијо, дела спремај!

Сељаци наоколо не могу да се надиве. Нешто се здоговарају. Траже убрзо од странца да и њима мало лековитог праха прода.

– Бих, богме бих, браћо, драге воље – вели доброћудно странац – али га нећу довољно имати. Нешто ми је при измаку, а тешко се набавља!

Но сељаци навалили. Не питају за цену. Купују ко стигне и чим пре. Просто се грабе! Зачас се испразни странчева црна торба. А паде му, ето, и лепа пара.

– У злу не требало, нека се нађе у кући!– каже један мудријаш сеоски.

Кад се сврши пазар, странци седоше да ручају. Сад се тек при чаши боље упознаше и спријатељише. Добро се почастеше па се и растадоше. Ваља се!

Један отиде на једну, а други на другу страну света.

* * *

Месец дана или нешто више истог лета, заболи зуб неку домаћицу у том селу. И шта ће прво, него да узме онај добри лек странчев. Домаћин га је донео, и чуда је о њему напричао.

Али шта је ово? Баш га је добро утрла, па ево још не поможе! Па и трећи, четврти пут... Али, јок! Боли и даље, очи да искоче! Жена се целу ноћ мучи, ни да трене... И сутра на вађење код Трише-берберина, а да шта ће ино од бола...

У селу се дознаде да онај странчев лек никаква дејства није имао! Чуде се сељаци, шта то може бити? Где су погрешили, док ће газда Станко Веселиновић, отресит домаћин: – Море, бре, зар не видите? Подвала! Оно су била два ортака, попрепредене варалице! Тако се договорили, гуланфери, одиграли дивну представу за све нас...

Дошли доцније сељаци код мене у варош, да прегледам онај прашак бели.

– Докторе Батуте, прегледај дер!

Прегледао сам.

– Бела, стуцана креда! Ништа, сем бела стуцана креда. Браћо, докле тако! Смејаће вам се цео срез!

ЛЕПА МЛАДА

Пожали се млада жена и селу да је коре укућани, а и мужа јој, што нема деце. Таква домаћинска кућа и толико богатство, а таква ти несрећа! Снажна и млада, лепа ко икона... Сви је у селу зову Лепа Млада, али све узалуд. Већ две године откако је доведена, па не роди.

Нађе се ту баба-Јаглика, па ће јој кришом саветовати: – Нема ти, ћеро, друге, него наћи првенца и у мајке јединца. С њим пођи рано у зору и прогледај заједно када сунце излази кроз рукавац ... па се онда с њим, дела... паметна си... *сасїани*...

Полакоми се Лепа Млада, па ти одмах пристане. Само где да нађе првенца и јединца у мајке?

– Па ено ти мога унука Милоша! ... Он је и првенац и јединац, а и згодан је, наочит момак!– слади баба-Јаглика.

– Па добро, баба-Јаглика, удеси дер ти то, а ја ћу ти добро платити!

И баба-Јаглика ти удеси. Њих двоје се нађоше пре зоре, прогледаше сунце на изласку кроз рукавац, па се онда ... *сасїаше*...

Али ни то није помогло.

Прошло је томе годину дана, а Лепа Млада ко каква *измеїкиња* и даље тражи деце. Жене је светују да пази овцу која се ојагни уочи васкрса, да јагњету чим испадне пупак одсече, па да на сам Ускрс у цркви, кад поп тајну износи, *їрогуне онај їуїак*... На кога тад упре поглед, с њим да се *сасїане*. Од њега ће, *брачног їомоћника*, веле, затруднети.

Лепа Млада и томе сверова. Набави онај пупак, оде о Ускрсу у цркву, гутну пупак и на кога ће упрети први поглед него на кметова сина Филиповића. Тек ти је лепи де-

лија Филиповић из војске дошао. После се и с њиме, не-
како ... *сасџане*...

Али се и ту Лепа Млада превари. Не оста трудна.

Од тога се доба *измејнула*. Више пута се тужи све-
крви да има *болове у корам*. Ишчупаше јој утробу. Па и
стражње тело је боли, једва седне...

– Све је то мени од твога сина – приговара бајаги све-
крви. – Иде туђим жентурачама по селу, а мисле да је до
мене кривица! Све су то мени картаре у вароши виделе...

Па да што боље траг завара, рекне још: – Нека, нека.
Ја ћу се и даље трудити да затрудним, па да видим какви
ће онда бити...

И савесно се трудила. Ишла је и у суседна села. *Са-
сџајала се*... Убрзо пожутела ко воштаница. Зове жене
да је подижу на даску, јер се струнила. Стрини Дики се
жали како се из ње точи прање, а стрина Дика ће: – Ме-
ти унутра сирајиву вуну од овце, па ће болови минути!

Послуша стрину, али узалуд.

Прочуло се у селу за њен „рђав живот“ и болест. Чу-
је то и ћата Мицко. *Сасџане се* и он с њом. Али гле чуда!
После неког времена говори народ, како је *дувао вијор* и
како је кроз ћатину кућу прошао *цивилис-вештар*. Жена
му има *цивилис* па позвали комшинку, јер она зна то да
лечи.

И комшика се хвали како је пре неки дан метала Ле-
пу Младу на *кад* и како јој је сада лакше. А да јој ње ни-
је било, не би увукла језик у уста од бола.

– Све јој, тамо њој, кроз грбину миле *џамраци* и ује-
дају. А мозак јој ври, али сад јој је много лакше...!

Слуша то ћата Мицко, суче бркове па ће уздахнув у
себи рећи: – Проклета да је Лепа Млада. Да нисам био с
њом, не би ми у кућу ушао *цивилис вештар*!

А ДА КАКО БИ БАБА У ФЕНЕК!

Ја, Доктор Батут, знао сам једну бабу варалицу у сремском селу. Чувена надалеко врачара, препредена бабетина Магда. Магдолном је неки прозвали.

Прохтедне се њој једаред да пође у манастир Фенек и рече то својој снахи Јевдосији.

– Како ћеш, бабо, кад си стара и изнемогла? Пешке не можеш, а летњи послови не дају људима да ока отворе. Где да кола с коњима нађеш!?

Баба Магда ће подмукло: – Е снајо мила, брига ти не бери!

Неколико дана доцне после тога разговора, донесу баба Магди однекуд болесника. Допратила га матери, па ће кроз плач: – Ево, ти, бако, кукавца јединца. Помози му, како знаш, Бог ти помогао!

Врачара се уозбиљи. Приступи болеснику, гледа га па ће рећи: – Чекни, ћеро! Одмах ћу рећи шта је твом кукавцу и шта му може једино помоћи.

Окрете се ка кревету, испод јастучића извади старе масне таблет-карте те их стаде разматати по столу, и настави: – Е, дете моје, окренуло му се баш правце свете Петке у Фенеку. Погл-ај, рођо рођена, баш на сам бели Фенек!

Сељанка несвесно блене у карте и у врачару. А баба ће после краће почивке: – Него чекај, чекај први млади петак, умеси белу погачу, спреми два котура козјег сирца, обари две шотке, понеси чутуру вина и чутуру шљиве. Па с болесником правце у Фенек. Исцелиће га света Петка!

– Али баба-Магдо, како ћу ја без тебе? – безазлено ће сељанка.

Лукава баба ће и даље тврдити пазар: – А како ћу ја, овако стара и немоћна? Не могу, синко, ни да ми платиш. Зар да ти на путу останем?

– Не дао Бог, баба-Магдо! Кола су нам као каруце, коњи као виле... па ћемо насламати и чуваца и јастука, да ти буде што мекше... – обећава сељанка и преклиње бабу да је у невољи не остави. Баба се једнако опире и бајаги предомишља. Најпосле се смилова:

– Добро, ћеро! Теби и твом угаснику, за љубав ’оћу! ’Оћу ма се и не вратила!

Договорише се. Утврдише дан поласка. Одоше... Не мари баба-Магда што ће се јадан болесник по овом дугом и рђавом путу растрести, не пита она хоће ли му облаци вреле сремске прашине по тешкој припеци наудити. Не жали она што изнурени болесник мора неколико дана по светој Петки још и опостити на голој води. Све је то за њу споредно, само да јој се жеља испуни. Она се провела како је хтела, била у Фенеку, сита и опита... А врх тога се још и добро наплатила.

* * *

Пре неколико дана чује баба Магда да јој је тај или онај болесник умро, чим се из манастира Фенека повратио кући. Шта ће сад, ако је његова својта потражи?

И доиста, ево ти оне сељанке.

– Помоз Бог, бако! – поздравља врачару Магдолну.

– Бог ти помогао, кћери! – отпоздравља баба Магда, чинећи се невешта. – Које добро, синко?

Жена ти бризну у плач, па ће испрекидано: – Јој, јадно ми добро! Кукавац сињи! Не поможе му ни пребели Фенек ни света Петка фенечка!

– Јаднице јадна! – удешава баба Магда болећиво, сачесно, па ће додати: – Али сам ја одмах помислила! Јеси ли бројала колико је одавде до Фенека раскршћа без крста? Ништа друго, синко, него му се негде притрефило. Устрелише га *душманице!*...

– И ја то велим ... – притврђује сељанка у црном, бришући сузе. – Чим је с кола сишао, одмах му позлило. Да-

де се на муке, занесе се, угасник мој, и не дође више к себи...

Тек је она то изустила, ма баба Магда прихвати! И причаше јој о *намејџу* и о *злим очима* и о *усјирелу душиманица* и о *јришруни*, и о *злом ноћном џаунчејџу* и *расјриницама ранама*... Дуго и уверљиво. Јадна жена у црном, једва се од врачке растави. Али је собом понела још дубље уверење да баба Магда *мноџо зна*...

Причала је то и тако годинама.

ВЕРУЈЕ ДЕНИЈУ, А НЕЋЕ КАЛУЋЕРУ ДИОНИСИЈУ

Слушај ме, Вале:

Разболи се лепа, млада невеста прве године по венчању, па отеже боловати. Заман јој је муж тражио гаталице, бајалчице, млада све горе и горе... Најпосле му неке жене кажу да су младу *сијеџле мађије* и да су јој науделе *зле душе*, а да је излечити може само *манасјирско деније* и *калуђерска молијџва*.

– Ајде – рекне муж себи – да и то покушам, не би ли јој помогао.

Спреми се и оде у најближи манастир и нађе игумана Атанасија, грохнула и очајно опала старца. Сувог као сува крушка. Чини се мужу тек који час па ће старац Атанасије да умре.

Исприча муж Атанасију све како је по среди, старац-игуман га стрпељиво одслуша, па ће: – Зовни ми, синко, калуђера Дионисија!

Сељак оде да се распита за оца Дионисија и доведе га пред игумана.

Игуман ће Дионисију: – Дионисије, сине, благословен био. Кад жена овог великог хришћанина дође у наш мана-

стир, дочекај је као своју сестру! Држи над њом масла и денија, не би ли је молитве и бојја милост исцелиле!

Сељаку се нешто ту не свиде...

Упро очи у игумана, па мери оца Дионисија од пете до главе, онако пристала, млада и здрава, па ће игуману: – Ма, оче игумане, могу ли се масла и денија држати спрам моје домаћице или треба баш над њом?

– Не може, синко, друкче, него над њом, испод петрахиља!– учи игуман сељака.

Сељак се замисли, па онда приђе игуману, пољуби му руку и пође вратима. Кад изађе, рећи ће сам себи: – Ако немам дома манастирских денија, а оно имам масла на претек. Па што би ми и требао отац Дионисије? Помоћу бојјом волим је дома лечити, него у манастир доводити и под калуђерски петрахиљ турати.

БОГ ТОР ЧУВА, АЛИ ГА НЕ ЗАТВАРА

Честит, ваљан, разуман је свештеник Радивоје. Пита га народ у свакој невољи, а и кад се јави нека болест.

И сад му је нека жена довела своје грозничаво дете, да му *очийа молийву од ѓрознице*.

– Немој, снајо! Ако ти и хоћеш, а ја нећу! – вели папа Радивоје.

– А што, оче?– пита га зачуђено сељанка.

– Што да ти узмем паре цабе?! Да ја знам *лек од ѓрознице*, вала бих га читао својој деци прво!... Него ти пођи лекару, доктору Крстићу. Он ти једино може помоћи.

Кажем вам сада ја, доктор Батут: зар не заслужује овакав свештеник опште поштовање?!

А колики би на његовом месту запитао: – Хоћеш ли из мале или из велике књиге да му читам?

А сељанка упитана одговарала би наравно: – Из велике. Те такав свештеник каже: – Но кад је из велике, то...

И не би јој од десетице нипошто ни кусур враћао. Јер, бива, онда молитва никако не помаже!

Неки свештеници опет само злато траже. Веле сељаку: – Злато је чисто, а молитва мора да буде чиста, инако неће помоћи!

И још ми на моје и доктор Крстићеве основане, оштре прекоре одговарају:

– Докторе Батуте, па ово је моја њива!

Зар незнање и заблуду употребити у своју корист и то баш у најпресуднијим тренуцима живота парохијана?! У болештини! Је ли то задаћа божјих слугу?!

Али може ти свештеник и *веру одржа̀ти*, као отац Радивоје што је, само кад хоће...

СВЕТИНИ ВАЉА ОЧИ ЗАМАЗАТИ

Знао сам Александра још из доба ђаковања. Једва да је свршио нешто мало медицине, па је одмах зграбио посао среског лекара.

Десим се код њега једаред кад је примао болеснике и видех ово.

Болесник седи и загледао се у доктора Александра. Шта тај ради... Доктор „прегледа“ болесникову мокраћу... Али како? Боцу с мокраћом положио је на сред стола, узео двоглед којим се свет у позоришту служи, па на њега посматра ону боцу – час с једне, час с друге стране... Обилази је одасвуда, погдекад се дуже у њу упиљи... Мислиш опсерватор је, васељену проучава.

Болесник га све то са страхом прати погледом и једва чека да се све сврши, да већ једном дозна шта му је...

Доктор Александар је свршио. Приђе болеснику па му стаде надугачко о његовој болести разлагати и латинским тумачити. Сељак блене. Ништа не разуме. Једва је схватио шта ће с оно „парче артије“, с рецептом дакако, што му га је доктор Аца преписао. Кад је пошао, даде лекару драговољно још више него што му је овај искао. Ваљда мисли: заслужио је учени човек за толики труд.

Остали смо сами. Ја праснух у смех, па ћу колегу Ацу запитати: – Море, шта ти то радиш? Зар се тако прегледа и упућује болесник? Зар се мокраћа тако испитује?

– Не знаш ти то, *amico mio!* Сељак ти је то... – вели ми он, ударајући гласом јаче на реч сељак. Па ће немачки: – *Man muss den Leuten imponieren!* – што ће значити од прилике: – *Светини мораи очи замазати!*

Мени већ превршило сваку меру, па му сасух истину у очи.

Он се непрестано брани: – Сељак је то, *амице*, ма гегула је то, бре, Батуте!...

Те се хладно растадосмо...

V

НАДРИЛЕКАРИ ЗЛОДЕЈИ
ИЛИ ДРСКОСТ И ЗЛОЧИН

Ја ћомажем здравима, Боџ ће болеснима.
(Изјава једног старог врачара из Пригревице)

МИЛУНКИНО БАЈАЊЕ

Среће ме сељанка из добре куће. Носи на рукама трогодишњег синчића, промаче кроз црне овце на друму. Заустави се и назва Бога, па ме ослови: – Докторе Батуте, молим те да ти се пожалим. Ово је моје дете... Прости ме, боже, бежи сваки час напоље. Све крв. Па му, опрости ме, и црево натраг испало... Шта, црница, да радим с њим, ако Бога знаш? Види како гори! Терлежа га изгоре! Не могу му се воде надавати!

Погледам дечака. Болан, преболан. Жут-блед, испијен. Очи упале, нос се ушиљио, а једва отвори усташца да име своје каже.

Посаветујем је и упутим одмах лекару. Није шала, *ијешка срдобоља*.

– Хоћу, докторе Батуте, сутра зором идем у град!– благосиља ме сељанка.

Ја бих задовољан што сам је наговорио. Уђем у црквену порту, па гледам за њом. Али она стаде пред једна црквена врата и поче дозивати: – О тето, о тето...!

На позив изађе омалена жена од четрдесетак година и уведе је у двориште. Седоше обе на дрвени кућни праг.

Не потраја дуго, а видим, како тетка-Милунка држи у рукама некакву мараму те с њоме непрестано око детета млатара. После по часа обе се дигоше. Сељанка спусти неку пару на земљу, лека ради, и оде с дететом кући.

Тек трећи дан долази гологлави отац тог детета и јавља ми како му је дете умрло!

– Аман, носисте ли га лекару?

– Нисмо, докторе Батуте! ... Оне проклете жене! Једна ти ово, друга ти оно, па ме склепташе и забунише. Али која вајда и да сам га носио? Њему је и онако било суђено да умре, па шта ћемо?!– теши се несретни отац.

Мал’ да сам имао пушку па да прво пуцам у њега, Вале мој, а после и у тетка-Милунку, проклета да је!

ВАДИО ИЗ ЖЕНЕ ДЕТЕ

Замучила се млада сељанка при порођу. Ето већ други дан се мучи, а никако да се са дететом растави. Слегле се око њена *бабичлука* све жене из села. Једна ово, друга оно, али све горе... Бабице у селу нема, а ко би за порођај још звао лекара?! Не седи он у срезу, него у вароши!... И шта ли ће искати?...

Муке све грозније. Јадна жена пропиштала, да мозак проври...

– Ил’ помажите ил’ ме убијте – разлеже се надалеко. Али како ће, згледају се сусетке око ње...

– Ил’ помажите ил’ убијте! – чује се глас породиље, тужан да би се и камен смиловао.

И нађе се избавитељ. Неки сељак хоће да „вади дете“. Вадио је он из краве теле и из овце јагње!

Најпосле га пустише... И породиља даде пристанак...
Зађе прљавом, незграпном руком у утробу њену и извуче из ње – али не дете, но постељицу!...

Пљусну крв...

Породиља само јечи. Али све тише. Аграиса. Убрзо пребледе као крпа. Осу се по њој хладни зној... Даде се у смртне муке. И не потраја то дуго – она зену и издахну!

Жене около закукаше. Четворо нејаке деце њене посташе безмајчићи.

И ДАНАС ЈЕ МАЛО ПРОДРМУСАМ

Прича ми сељак Раденко:

– Докторе Батуте, види, жена ми се замучила да роди. Осам је сахати увече, а ми на селу. Надалеко нема твојих колега, ни праве бабице. Шта да чиним? Зовнем неку бабу Живану, што је по нашем селу и околини *бабичила*. Тек да се нађе око моје породиље...

Но чим стиже, она стаде заповедати. Нареди породиљи да прескаче преко конопца, па неке гаће и неке кошуље, дадне јој мутну воду да срче и неке враџбине употреби. А мени ће заповеднички: – Мрдни се ти, лечка, господине из собе. Лакше ће се породити, кад је мање нас око ње!

Послушах, у другу собу пређох. Чекао сам и чекао, само је „бабица“ Живана често излазила из собе породиљине и у њу се враћала. И већ десет сати, ја нестрпен... Не могах издржати, него уђох у собу кад „бабица“. Живана оде до кухиње да што донесе.

– Шта чиниш, жено? – питам са страхом.

– Ето с душом ти се делим – једва каза моја жена. Сва цепти. Облио је зној као да је у турском хамаму.

– Не плаши се – храбрих је ја, а самога ме обузео тешки страх. – Буди слободна! Све ће се у реду средити. Природа ће се постарати за то!

Она поћута неко време па ће прекорним гласом: – А што си, Раде, звао баба Живану?

– Па да ти се нађе у помоћи. Колико да будеш слободнија, да ти олакша порођај!

– Јадне ми лакоте од ње...– уздахну моја жена.– Да ми само она не оптежава...

– А што?

– Па ето порођај се могао свршити пре једног сата, али га она омете!

Утом у собу груну „бабица“ Живана и не осврћући се много на мене прискочи породили, обухвати јој трбух обема рукама и поче га снажно дрмусати.

Ја се запрепастих. А моја ће жена из свега гласа: – Ку-ку, ку-ку!... Не дрмусај ме, Живана више, ако светог Бога знаш!... Душу ћеш ми издрмусати! – па се обрати мени и завапи: – Спасевај ме, мој човече, ове мучитељке, ако срца имаш!

Мени докторе Батуте прекипе! Раздражено подвикнух: – Чујеш ти, стрина, не дрмусај више моју жену!

– Бога ти, господине, не мешај се у женска посла!– одговори ми одрешито и решено. – Него пређи у другу собу на спавање!– и настави обраћајући се мојој жени: – Него ти, ћеро, стењи, стењи више!– па и она поче да стење као да се порађа.

– Немам воље ни да предахнем, а камо ли да стењем – јавља се породилиа славим гласом.

– Ела, онда се одмори мало, ја ћу кад се *принеси* опет јаве, да те додрмусам!– не попушта баба Живана.

– Вала више нећеш, већ ако мене не буде, маму ти јебем!– подвикнух ја и избацих је наглавце из собе. После три сата моја ти се жена сама породила. А баба ти Живана навала ракијати. Кад је тргла четврту, узне причати: – Да није био господар Раденка, дете би се још синоћ родило.

Ја сам већ тад био, докторе Батуте, много мирнији, па приклопих: – Да нисам био ја ту, дете се још не би ни родило!

– А што, не знаш ти то, мој господине! Кад се трбу мало продрмуса, дете лакше испадне! – тумачи ми баба и крете код породиле да нешто опосли.

Али јој ја не дадох. Ухватих је за оба рамена, па је станем дрмусати из петњих жила.

– Шта то чиниш, господине? – баба Живана ће.

– Шта? Па дрмусам те! Да лакше идеш...!

– Хи, хи, хи! – засмеја се „бабица“. – Зар сам ја мало жена у селу породила, па ћеш ти да ме учиш!?

– Породила си, дакако, деца нису могла у матерама остати, али како су се њихове мајке породиле, то само оне знају, мученице! Него се ти пакуј, бабо, и сретан ти пут! – те је просто избацих из куће, али све по лепом, и као шалећи се.

И данас кад је, докторе Батуте, сретнем покаткад, ја је, ма где је сукобио, малко продрмусам. Тек да јој мало олакшам путовање. Но, сада се, жив ти ја, обоје томе смејемо...!

Иначе, као да се од порођаја моје жене, баба Живана нешто поправила у свом занату. Чујем да мање дрмуса несретне породиле. И примећујем да је у нашем селу и много мање тешких порођаја него што је пре бивало.

СУЗАМА СЕ МРТВИ НЕ ДИЖУ

Страшан је живот у Србији – ово се десило у Лесковцу.

Једна мајка која је хтела да умири своје дете од плача, затражи лека од неке баба Перескеве. Баба, наравно,

не улазећи у то зашто дете плаче, одмах рече да она има за то прави лек. Спреси неки *маџун* и преда тој мајци да ова даје детету по неку кашикицу... Па ако се не умири да дода још једну... Дакле, све преписа *йо лекарски!*

Мајка је све тако урадила и дете се смири. И заспа.

То је било после подне. Дете преспава сву ноћ врло мирно, тако да је мајци сумњиво било. Стога позва лекара, иначе мог доброг колегу Конфина.

Кад је др Конфино дошао и чуо у чему је ствар, о чему се ради, и шта ли је по среди, предузме све могуће да дете поврати и спасе. И доиста, донекле га поврати. Дете прогледа, почне дисати и комуницирати с матером. У том га је стању држао добрих по сата, наредио шта све да се ради, све то записао, па пошао даље на свој посао.

Али не прође ни пола сата, а дете опет заспа тврдим сном и то таквим да се више није ни пробудило...

Мајка му је кукала и плакала шта уради, али сузама се мртви не дижу.

БАБА СТАМЕНА

Једва је домилила до мене. Предвостручила се ко копча. Стење, оптхукује... Па ће кроз суви плач: – Докторе Батуте, помагај!

Оптхукну дубоко и настави: – Заболи ме знаш у доњем трбуху! Ја се с почетка не фермам, као проћи ће, но све ми горе. Шта би јадна, него болна одем баба Стамени, нашој комшијки.

– Па шта ти она рече?– питам је, Вале мој, ја.

– Ништа, докторе Батут! Опипа ме малко, узе ми два динара за „физиту“, и један за лекове. Приви ми нешто споља на трбух и ћушну ми нешто унутра, дубоко у утробу, па ми припрети: – Ово унутра да не дираш, никако! У

које сам доба то метнула, у то доба, душо, за три дана да га извадиш!

Ту моја болесница мало застаде, узе снаге и изнемогло настави: – Ја сва срећна... Али за мало... Тек што стигла кући, утроба да ми изгори. Као да сам љуту жеравицу у стомак метнула. Али шта ћу? Стамена наредила да не дирам, морам трпети... Очи да ми искоче! Љутица ме спопаде! И ето у највећим мукама, дођох до тебе, помагај ако икако знаш! Или ме уби! – бризну јадница у плач.

Мени је, Вале, би много жао, те одмах приступих послу.

Имао сам шта и видети! Из утробе јој извадим неки дроњави, сукрвицом оперважени смотуљак, концем повезан. Кад га раздреших, тек тад имам шта да видим! Баба Стамена завила истуцана црна бибера, па привила жени на рањаву материцу!

Кад опростих младу болесницу од Стаменина лека, њој сместа свану.

– Хвала ти, докторе, сто пута. Руке ти се позлатиле! – благосиљала ме јадница.

– А имаш ли деце?

– Дао ми Бог четворо, два дечка и две девојчице! Све једно другом до увета!

– Е овако, одмах те стављам у фијакер и идемо право у болницу. Сместа идемо лекарима, да ураде шта треба, иначе ћеш плахо зло проћи!

Учиним тако.

И ето, видим је с децом, покаткад.

А баба Стамена – нека јој Бог суди! Њој и њој сличним лекарушама!

ЗАВЕЗАНИХ ЦРЕВА

Причао ми доктор Жак:

Види Батуте, у болницу су ми донели болесника на сељачким колима с воловима. Болесник прекривен шареницом и губерима.

Млад човек, око тридесет година. У лицу сав црн, очи му упале, пресамићен, јечи дубоко.

Унели га код мене, положили га на сто.

Брат болесников говори ми:

– Нема ни седам дана како се изненада разболео. Био је пре тога јак и здрав. Тек одједном занеможе! Почео да га завија у стомаку. Боли га, каза, да прсне. Долазиле све бабе из села, једна ће: – Спао му пупак, друга би: – Струнио се. Дизаше му теглом пупак. Би му горе. Трескаше га, меташе лонче на трбух, гасише угљевље, од гроба га откупише – али не би му нимало боље. За шест дана, да простиш нити је јео, нити је нужду имао! Почео да повраћа, душу да поврати... Почео смрад повраћати! Од пре три дана само ти јечи и премеће се! Ако ти, докторе, не помогнеш, не знам шта ћу и ко би!

Видим, Батуте, мон ами, завезана су му црева. Већ доцкан је. Момак је на умору!

Позовем му брата на страну: – Слушај, брале, овде нема помоћи. Много сте закаснили. Требало је одмах да га донесете на операцију, чим занеможе. Што сте оклевали?!

– Ух, проклете бабе! – јекну болесников брат. – Све су говориле: није ништа, проћи ће!

И те ноћи, мој Батуте, рече ми мој пријатељ Жак – несретник је издахнуо у грозним мукама.

ГЊАВИЛИЦЕ или БАШ ЗАТИРУ НАРОД

(Из једног сачуваног писма)

У сваком србијанском селу наћи ћете по коју бабу са задатком да *гњави жене*. Једна од *гњавилица* је удавила може бити и стотину деце, што све сама казује мирно. И сада, кад је доживела дубоку старост, она предаје свој дрвни занат другој, а она се као повукла.

Вели та *гњавилица*: – Нећу више грехова да товарим на своју душу, нек сад друга грех преузме!

МАЧКОВЕ УШИ!

– А шта је вашем Марку? – питам запањено моју сусетку Ивку. – Где су му уши?!

– Нема их – одговара Ивка збуњено.

– Како то, мајка му стара!

– Па тата му их одрезао, доктор Батуте! – вели она и наставља како има некакву *мицину*, па је свачиме лечила, али без успеха. Сад јој је баба-Коларица рекла да покуша са *мачковим ушима*. Да их на *мицину* привије, те ће боље бити.

– И доиста, *мицина* ти зарасла?

– Ма јок! Рекла бих да ми је још горе... Жао ми што не послушах Јовку видарку. Она ми лепо рече да расечем зелену гаталинку надвоје, па да је привијем на *мицину*! – отхукује моја сусетка Ивка.

ОЛОВНА ГЛЕЂ У РАКИЈИ

Гвозден Антић, трговачки помоћник из Крушевца, дошао је овог лета (1923. године), на боловање код родитеља у село Пољну (у Левчу).

Болест од које је боловао беше доста опасна. Поред лекарских прегледа и савета, његов се отац, у нестрпљењу да му син јединац што пре стане на ноге, обрати за помоћ неком Милисаву Јовановићу из Милутовца, с којим се погоди да му сина излечи за 16 динара.

Како пише *Народно здравље*, Милисав узме *комовице*, *оловне глеђи* и још нешто, све то измеша и преда болеснику да овај редовно пије...

Лек је имао дејства. За кратко време Гвозден Антић је отрован оловом из глеђи испустио своју младу душу, остављајући несретне родитеље да вечито жале своју непромишљеност и лаковерје.

А „лекар“ Милисав Јовановић не признаје свој злочин. Нити хоће да врати узети новац.

СЛАТКЕ КРВИ!

Заредиле редње, па не патишу. Нарочито *шарлах*.

Ја ти, Вале мој, пошао послом у варош. Успут угледам човека где хита на коњу.

– Куда, пријатељу? – зауставих га.

– У Трудел, докторе Батуте! – одговара ми он.

– Рашта идеш чак тамо горе!?

– Ама, нека болештина обузела дечицу, да их подави, па поћох до Јованке врачаре. Чујем да много зна ове дечје *осијаонице*.

– Аман, што прво не оде доктору, човече!?

– Вала, ако не зна баба-Јованка, неће га ни лекари знати. Ово су старе *бабске болесџи*, па нека их бабе и лече!

– Дај, стани, човече, не ваља ти посо! Лекари ће знати, шта је...

– Ма, јок...!– и ободе коња те одјури уз пут.

После недељу дана препознам га у маси сељака на лазаревачкој пијаци. Купује за даћу. – Шта, зар за даћу, човече! – Изгубио сам дете, оно ради којег сам у Трудељ ишао! – рече он и сузе му грунуше у очи. – Не рекох ли ти ја, болан не био, да пођеш лекару!– укорих га.

– Е, камо лепе среће да сам те, докторе Батуте, послушао! Сад би ми детенце живо било! – уздахну па настави: – После сам га и доктору носио, али доцкан!

– А шта уради баба-Јованка?

– Вала ништа, вештица! ... Рече ми да је дете слатке крви па га *исџијају вешџице*! И даде ми неку воду из угљевља, да пије и да га њоме умивамо. Све смо чинили, ништа не поможе! Сирото моје детенце!

– Ваљда си се сад уверио шта бабе знају?!

– Јоште како, докторе! Кад бих ја био нека власт, све бих их повешао или пострелјао, лично! Овим рукама!– и диже мученик квржаве ратарске шаке увис.

АМАЈЛИЈЕ УБОЈИЦЕ

Ретко које дете у србијанском селу да нема амајлију око врата. Па чак и стасале девојке и момци нису без ње. То је обично од коже или јачег платна кесица, а у њој ушивене врачке, које, верују Срби, чувају онога који то носи.

Амајлије постоје разне. Од грознице, од падавице, од јектике, од пушке. Најчешће су амајлије од урока.

За сваку болест ушије се у ту кесицу по стварчица, рецимо шапица од кртице, уво од слепог миша, крило ноћног паунчета, пачји двојак, зелембањев реп, крљушт зимског сома (манића?), али и земља са раскршћа, па тамјан и горка со. Неко зашије и комад алауна, други стакаоце, суви повратич...

Амајлије су уствари легло разних зараза!

И најнечистија мајка мора бар једаред месечно да свом детету пресвуче кошуљицу. Амајлија стоји прљава, масна, сјаји се од штроке, па знојеви од здравља и болести и перут коже што се на кожицу амајлије слепљују!

Сад се, рецимо, деси да дете ухвати неку заразну болест – гушобољу, шарлах, велике богиње, дифтерију, срдобољу... Дете прездрави и мајка га по наређењу докторовом окупа, пресвуче у чисто. Али несрећна амајлија прљава и углачана, виси и даље о дететовом врату. А на њој небројено *заразних клица*...

Са овом заражујућом амајлијом дете одлази међу другове, у школу, у комшилук. Или га, довољно је и то, мајка пушта да се игра са сестрицом или братом. И амајлија учини своје...

После неколико дана – ето ти заразе на другој деци. А мајке се чуде откуд – кад су кућу искречиле, децу пресвукле и у чисто их обукле.

Амајлије се не сећају!

Кад им лекар каже шта је – неће да поверују!

ЛЕКАРА! ... СВЕЋУ! ...

Неко је оболео у кући. Узбунила се чељад.

– Уроци!

– Летите по хоџу-Салиха!

– Трчи по чика-Брану! Или доктора Јона!

- По фра-Филипа! Брзо Магдолну!
- Немој, него по попа Жарка!

Ври, брате, сва кућа.

Болесник се стрпоштао у какав смрдљиви запећак. Лежи на слами, смучило му се од гада и смрада.

Ето ти и хоце-Салиха са три записа. Један да се поједе, други да се накади, трећи ваља уза се носити...

И болесник, шта ће, поједе први, па се побљува... И накади се једном и три пута се затим онесвести... И један запис Салихов повеза шпагом око струка, и три пута му ноге клецнуше... Би му *мно̄го̄* *г̄оре*, а чељад кућна се сложи да записи нису добро погођени!

Сад долази баба-Магда са чудотворним травама. Неће пара, за разлику од хоце, него иште шиљеже. Донела болеснику читаву башчу сувих трава.

- Како си, болан Годоре!?
- Све то горе...
- Можеш ли бар мало јести?
- Ништа сем љуте ракије.
- Е, добро. Кад је тако, ево ти траве, па их у ракији узимај за пуних 40 дана!

... И прођоше 14 дана, болеснику још горе. Нуде га купусом и сувим месом, обраним сиром... али он ништа не може. Трбух му се *убреднисо* као букара.

И поп Жарко и фра Филип су своје читали, али ништа не поможе. Поп је додуше препоручио бољу чистоћу, али ко ће око боника толико пословати!?

- Сваки се час зноји и мрља, ко би га напресвлачио!
– кажу међусобом.

Фратар је рекао да се соба обавезно ветри, али то није добро, јер ће болесник озеисти, одговарају укућани.

Болесник се већ замучио, предише а сад ће тек пријатељ-Лука: – Требало би да се зове лекар из града!

У то повикаше други: – Свећу, брзо свећу!
Два-три зева ... и самртник Тодор оде.

БАБА-ПЕТРИЈИНА МРТВА КОСТ

Баба-Петрија има на левом образу некакву прљаву, мрљаву брадавицу величине двоинарца.

– То ми је – вели баба-Петрија – *мрџва косӣ*. Ја њоме лечим! Лечим од сваке болести!

Тако данас, тако и сутра. Поста баба-Петрија чувена видарица. Чим се ко разболи, води га Петрији видарици.

А ако је зовну, ова добра душа одмах похита, похита као бесомучна.

Затражи у кући чинију и воде „која је под ведрим небом преноћила“! Над том водом измрмља неколико неразумљивих реченица, замочи и покваси њоме своју мртву кост на лицу и добро је испере. Ту воду закрсти, те је даје болеснику по три пута. Или му нареди да се том закршћеном водом мије при изласку сунца и после заласка сунца...

Разуме се да баба-Петрија остаје током лечења у кући болесника. Она је и с малим задовољна. Једе и пије с укућанима. Понесе на концу и штогод кући... у храни или новцу. Тек њој „стига“.

Мрџва косӣ јој се сасвим лепо исплаћује.

ДР ВАЛЕТОВ ЛОВАЦ НА ЛИСКЕ

Кажем ја, др Вале:

Враћао сам се на коњу из Прњавора Доњег. Бочи се мој Вихор, дурака се, мислим, није дуго јахан, и терам га полагаано. Одједном се укопа ко проштац. Ни макац на даље, ко да је, не дај боже, магарац!

– Вихоре, ђидо!– боцнем га петама, али јок! Устобочио се, будала-коњ. Осврнем се око себе и угледам нешто црно, како лежи крај канала, у тршћаку.

Сјашем, па истиха и на прстима *ка ѿамо*. Приђем, а оно човек. С пушком упереном ка води.

Окрете главу, газда Милун, најбогатији Прњаворац.

– Добра ти срећа, газда! – викнем.

– О, ти си, доктор Вале!– скочи газда Милун на ноге и стиџан осмех му заискри у угловима усница.

– Шта то вребаш, људино! – рећи ћу ја.

– Лиску, докторе! Црну лиску...!

У недоумици сам, нисам знао да је газда Милун ловац.

– Нисам знао да се ловом занимаш!– рекнем.

– Па ни не занимам се, ово је, да рекнеш, виша сила! – каже некако снисходљиво газда.

– Каква сила, од бога ти!?

И газда Милун ми тихим гласом исприча: да би се излечила *мушка немоћ*, ваља црну лиску убити, лиску која по песку ваздан трчи. Ваља је одрати и испећи, па појести наште срца...

Ваљда што сам лекар, мој Батуте, све ми то Милун *чистио ѿризнаде*.

А после кад сам га обилазио, на празнике, увек бих запажао како ме његова по лепоти надалеко чувена жена Сока, испод црних трепки, гледа.

СКИДАЊЕ МРЕНЕ (БЕОНЕ)

Ово је, драги Вале, моје лично сећање, из раних дана каријере, по свем нашем народу.

Када сам лети 1894. године примио хируршко очно одељење Земаљске болнице у Сарајеву, имао сам прилику да наиђем на врло свеже трагове народног *реклинаџора*.

Првом таквом болеснику који ми је дошао, реклинатор је оперисао око пре две године. То беше неки стари Мухамеданац, који је на мој савет пристао да га поново оперишем, јер на оперисано око баш ништа видео није. Операција је успела и Мухамеданац је био пресрећан.

Од то доба умножише се такви случајеви. За мало времена сам сусрео тридесет реклинаторових пацијената. Од 47 прегледаних очију примљених болесника, само сам два пута забележио добар вид, а још два пута врло добар. И уопште у говору, с простим народом, видео сам да су људи навикли да после операције ока тешко може бити боље!

Од угледног Мухамеданца Авдаге Ожеговића Котура, чуо сам да је неки Чакаревић извршио многе *реклинације* и да су му сви болесници, али до једног, ослепели. Он сам је дошао к мени јер су му били познати резултати Чакаревићевих операција.

Наравно, пробавао сам на свакако, али тог народног оператора никако нисам могао да сретнем.

По причама другог једног Мухамеданца, опет врло старог човека, Чакаревић је оперисао индијско-арапском методом, помоћу једне игле. Заузео сам се и Земаљска влада је забранила Чакаревићу вршење опасне праксе и он се из Босне иселио!

Али вративши се једнапут у Босну, он је за само пет недеља повратног боравка обавио чак девет операција

иглом. Упознао сам његову пацијенткињу, једну стару Босанку, која је ослепила.

Од Ристе Јераковић, старе 58 година, православке из Травника, чуо сам ову кратку хронику:

– Чакаревић сада живи негде у Турској. Мени је ски-но *беону* с левог ока, пошто ми је повезао десно. Пре тога је наредио да сви укућани изађу из собе, те тако нико није видио како је халатком он радио. А мени се чини да је беону скидао неким малим, оштријем ножем. Док ми је беону скидао, ништа ме није болело. Пошто је скидање свршио, ударио ми је на око један мелем, што га је начинио од беланцета, брашна и алпамука. Тај ми је мелем метао сваког дана за читава два мјесеца... Ја сам на лијево око погдешто и видела, могла сам разабрати да ли је дан или ноћ. Видјела сам кад што промине покрај мене. После пола године ослепила сам на њега сасвим. Има три године дана како подносим страшне муке у том оку. Посебно кад назебем...

Други један болесник, Селимовић из Вакуфа причао ми је да га је Чакаревић оперисао са *азисџенџиом* ког је узео из болесникове околице. Асистент би стојао иза болесника и држао му главу. Пре свега морао се Чакаревићу заклети да ће у време операције строго гледати међу плећке болесникове. Непосредно после операције беоне, правио је Чакаревић и опит са Селимовићем. Морао је овај да му броји прсте, погађа боју браде...

Чакаревић му рече да успех операције зависи само од његовог потоњег владања.

У НИШКОЈ БОЛНИЦИ

Дошао сам послом у Ниш, у болницу код доброг колеге Ђирића. Претресамо једно стручно оптичко питање. Задубили смо се, док се на отвореним вратима ординације указа лице болничарке Стане. Она ће лекару:

- Дошао је један сељак, господине!
- Шта му је?– пита колега Ђирић преко воље.
- Реуматизам,– одговара добра Стана.
- Подај му дер, Стано, десет грама салицила!
- Разумем, докторе – и склопи врата.

И ми продужисмо наш стручни разговор.

(Ја се после сетих дивне Чеховљеве минијатуре ...)

БОСАНСКИ ХИРУРЗИ

Због лоших вода, камен у бешици у Босни је врло честа болест.

За пет година ја сам оперисао седамдесет људи од *бешичног камења*. До скоро су се тим деликатним послом иначе бавили само народни видари звани *руфeyиљије*. Интересантно је да они штроје и марву. По Албанији и Црној Гори путују људи који се баве обојим пословима. Често су то католици Арнаути које народ зове Тоске.

Врло опасан *руфeyиљија* био је осамдесетих година прошлог века у бањалучком округу неки Иван Косор Радић. О њему сам ја сазнао из судијских позива, јер су га рођаци оперисаних, који су мањкали, тужили. Чудновато је само то што су га рођаци тужили да им врати хонорар, а не и за што друго!

Иван Косор Радић беше католик, наображен човек, знао је латински и старогрчки. беше и млад, 37 година је

имао. При тужбама се бранио да је он пре окупације слободну праксу имао. Да ли је сада жив, не знам.

Чуо сам и за Јозу Брзицу, дунђерина, рођеног у Чехајићима. Видао је костоломе, ишчашења, разне ране и вадио је зубе по народу. А дунђерија му би основни занат! Брзица је вештину покупио од оца, који је опет то купио од једног Циганина гурбетлије, којем је неко време, месец-два асистирао. Стари Брзица је кажу годишње извршавао по 35 операција вађења камења из бешике. Кад стари Брзица оде, Јозо преузе праксу али му прва три пацијента умреше, те се он поплаши и прекиде ту праксу. Али пре тридесет пет година сколи га један Ливањац Рамић да га оперише на силу бога. Та му операција успе и он се осмели па крете да *обнове* ради. После 1891. године знам за његових 16 операција. А он сам ми је рекао да му је бар тридесет пацијената мањкало.

За операцију намештао је болеснике у типични положај вађења камена, а људи би пацијента чврсто држали. Сатеравши леви кажипрст и средњак, а код деце само кажипрст, у чмар, потиснуо би Брзица камен толико да би га на међици могао опипати. Затим би зарезао малим ножем десно од средње линије поврх чмара, упоредо са водопустом у правцу камена. Толико би зарезао док не би до мехура доспео. Затим би раширио зарез у мехуру савијеним ножем који му је служио да у камену направи огреботину, која ће му помоћи при хватању и вађењу камена малим клештима! Ако би опазио да је камен срастао са бешичним зидом, он би га пажљиво одлубио „канцом“. Ако би камен пак био превелики, те би га тешко било извадити, он би га саломио већим клештима и комађе извадио једно по једно.

Рече да није имао повећег крволиптања, а мања би савлађивао левањем врелог уља и тиме што би зарез притискивао режњем тврдо куваног јаја с два жуманца тзв. двојка. Рану је испирао врућом водом и међући фла-

стере, те наређујући строгу дијету. Оперисани није смео 3-4 дана ни воде пити и никакве друге хране узимати сем млека, пиринчане или јечмене чорбице...

Ако би пацијент умро, Јозо Брзица би то свалџивао на нечистоћу болесникову или је говорио да је рана *озебла*... Интересантно је да је одбио да свој начин операције камена покаже на мртвом телу. Било му је драже ако би могао да ради *ин vivo*.

* * *

Исто овако је оперисао Авдија Хећимовић звани Хећим из Високог. Вештину је наследио од оца, а овај од свога оца. Дакле три генерације Хећимовића бавили су се овим опасним занатом. Један његов пацијент из Брчког ми рече да је од 27 оперисаних још једино он у животу!

* * *

Од доброг трговца Насуфа Њухара из Пљеваља чуо сам доста о оператору санџачком по имену Бећир-ага Челебић. Овако ми је приповедао Насуф: – Мој сестрић Зејанил Бајровић, који сада има 8 година боловао је од камена у мокраћној бешици. Те ти ми позвасмо Бећир-агу да он извиди камен Зејанилу.

Везао је дете на једну подебелу даску и дао му да попије једну чашу љуте ракије. И онда је Бећир-ага засекао једним кусастим ножем на оном месту између мошњи и чмара, по међици, и извадио камен прстима. Камен му се при вађењу распрснуо, а дете пало у несвест. Освестило се после два сата, пошто је курталисано камена. Два дана је Бећир-ага био код нас у кући и о детету нам бринуо. Кад је отпутовао, *направио* је да док рана не зарасте, Зе-

јанил једе помало чорбе и млека, а нипошто зачињена јела. Он ради само у Новом Пазару, а нашег Зејанила је добро оперисао пре две године, слава нека је Алаху.

* * *

Размишљао сам пуно о овоме.

Тешко је наравно поздано одредити одакле су босански видари научили своју чудну *вештин*у. Понајвероватније ће бити да је тај начин *руфeyлијског* оперисања дошао међу њих, некако, с Истока, с којим су ове земље, одвајкада, биле у знатно тешњем саобраћају него са Западом.

Од мог пријатеља, класичног песника бесмртних *Освейника*, старог фра Грге Мартића, чуо сам да су честе последице оваквих захвата народних оператера – да пацијент више *не држи мокраћу* и да се често јавља *мушка несјособност* и *јаловост*.

ПОДБАЦИЛЕ ЈОЈ НЕУКЕ ЖЕНЕ

Ево ме, ево какви смо ми!

Ево младе првацкиње (прворотке) где се мучи и превија, ледени је знојеви спопали. Образи јој горе и од муке и од стида. Порођај је ту. Погледајте само – утече од чељади у појату. *Тамо ће – у сламу!*

Чучну се за вратима, јечи, стење. И живот се од живота растави. Дете угледа света, чу се кмека...

За који час, а ето ти младе, онако сатрвене и бледе, без капљице крви у образима, с дететом у прегачи.

Добре душе наше примају дете са *загуљеним ђујком*.
А њу полумртву гурају у неки буцак...!

Друга млада рађа у соби. Ваља звати бабу вештаки-
њу. Ваља *бабиши*... И ево је, иде баба... Ко црна утвара.
Ракија јој тече из очију и носа. Својим дугачким нокти-
ма, које је подрезивала пре годину дана, чупка лишће с
неког коренца, који носи за сваку нужду...

Ево је, бану у ону собу, стреља очима и нешто мрмо-
љи... И сад ће та бабура мајсторије медицине показати!
Најпре са себе скида тканицу па породилу опасује преко
крста и трудна трбуха.

– Боли, боли!– виче патница.

Баба се цери: – Трчи, ћеро, трчи, па ће ти бити лак-
ше!

Породиља трчи, али је мука све већа.

– А, јао, јао!

– Попни се лечка, ћеро, на онај сандук па одатле ско-
чи, акобогда девет пута на девет страна!

Туп!... туп!... Туп...! туп!...

– А, јао, јао!

– Држ' се!

– А јао...

Породиљи се окрете соба, заврте свест и она се сру-
ши ко проштац на под.

– Да ти је жива глава ... умрла Сава! – сутрадан се чу-
је по селу.

– Покој јој души, тешко је увек рађала... Побацише
јој неке жене!

ЛОШО ВРЕМЕ НАСТАНУЛО

Ову белешку сам добио од нишког доктора Ђирића.

„Сг, ћеро, сг... Док богородичка узјаше на коња си, док стигне... Отишла си је на другу, док њума раскрсти, тг ће и тебе!

Не се плаши, Даро! Од како бабвујем, ја ти си лупнем жену одонуд, одовуд, исфрљи се дете чак за по врата! А овај сг учевне бабице и доктури обале си жену у постељу да гу сву упрља... У кревет се жена не може да породи...

Лошо време настануло! Док су биле буле и оце, нама си је боље било! Сг доктури и учевне бабице, па жене болују од материцу. Ич се не срамују, Даро. Расвацале се ко квочке си. Иска да си лежи седам дана у постељу, а мужи ги слушају. Уф, уф! Па што – боли гу материца!... Толику сам децу израђала ... несам знала за ту болес'. Овој сг како која ајд' у Ђирића доктура у Ниш, на репарацију, да гу јебем!

Лошо време настануло! Сг однесем дете од саба у цркву, дреждим си 'оће ли се поп смилује да гу крсти. Вика ни поп: – Чекајте, бре бабе, има да донесе варошка бабичка дете, па ћете ви...

А она док се дуздише, деца си поцркаше чекајући. Није она за тој посо!... Док лауса лежи у лауслук, ће гу опрости... Глај си посо, ћеро Даро.

Сг се роди дете, узне гу варошка бабица за ноге ... оће гу тресе, бије гу по грбину, очи ће му искоче на дршке! Још и руке перу, још на пупак и памук му мећу, њему... Наше си многу је боље! Засолим си на дете пупак с туцану кафу ... ради му рана три месеца. Ако се прекара, кисмет му од Бога... Ни доктур Ђира му душу не може да задржи!“

МАГАРЕЋА КОПИТА

Гојко Стекић Цврле из Моштанице прочуо се да зна лечити од падавице односно *џоройашићине*. Цела га околина зна, глас се разнео и у удаљеније округе земље Србије. Кога год *џоройашићина* снађе, иде Цврлету у Моштаницу, добро му плати и добије лек. Нико се не сећа и не распита је ли тај лек коме помогао и кога је баш излечио. Носе га јадни болесници годинама о врату ... *све у злу добра очекујући...*

А чисто ми је, као озбиљном човеку, зазорно да Вам, ја доктор Батут, кажем у чему је тај лек...

Гојко с надимком Цврле је свим болесницима давао једно и исто: носили су у врату комадић магарећег копита, тако zgodно окованог да се могло о врат обесити!

БАБА-МАГДИНИ ЛЕКОВИ

Знала је баба-Магда лечити цео свет. Али морао је и њој да осване Црни Петак. И она која је против бољетица имала стотине лекова, сада се око себе слабо сналазила.

Одох да је обиђем, јер је и она мене посећивала када бих се разболео.

Тамо крај њене постеље стајаху: *џребена, ножеви, шићкови, џлогови, крујни каљци, јарчеви, врејенца...* Све што може да реже и боде! Ту би и једна пушка „што-но је убила Аганлију“. Рече ми баба-Магда да је већ свашта привијала на пробаде и пила разне воде – али пробади јој не минуше.

– О, па ти све можеш, баба-Магдо!.. Да погледам, да те лечим што могнем!

– Нећу ја, Батуте, ич нећу да умрем. Не се надај на моју смрт!

– Ама, баба-Магдо, ја и не желим да ти умреш, далеко било! Но се бојим да не одеш на онај свет са свим твојим *вешћобама*, а не кажеш их бар мени за живота!

Гледа ме баба-Магда некако неумољиво: – То ти се, Батуте, не казује сваком!

– Нисам ти ја свако, баба-Магдо, кажи ми, живе ти очи, лек од главобоље – заокупљам је.

Баба Магда се наже с постеље ка мени, па ће ти: – *Дођоше дунђери да секу жреду, секоше, не мођоше, ја дођох и њресекох!*

– Шта ти је то, баба-Магдо?

– То је *басма од секавине!*– рече она помирено. – Само си три пута пребајеш и севање престане ко пресечено!

– Кажи ми, онда, 'леба ти, баба-Магдо, од заушака. Много деце пати од њих!

Она отпоче: – *Без оца се задело, без мајке се родило, без кума се крстило, без камена се разбило! Усиук, усиук љуша бољка, шеби њуна местиа нема!*

– А од *благе бољке?*!

– Е, то ти је скупочена басма. Нико је у селу не зна. И ја ћу је само мојој снаји казати!

– Баба-Магдо, па ја сам лекар, нећу ја по селу да бајем!

– Батуте, што многи знају, од тог вајде нема! Ту ти не могу казати, ал' никако!– одмахну она главом и прилеже, гадни пробади је опет сколише...

Те ноћи су пробади баба-Магду савладали, сутра смо је у кишно поподне сахранили.

Прегледали смо њену апотеку. Добродушна снаха баба-Магдина, Лепосава, извуче из буцака стотину андрака и адромољчина. Ту су ти: *од два брајиа крв, чинџили камен, сулимен, наранцасио шумско њиле, усуйбеч, блејд-*

При дугом и тешком порођају, неке народне бабице *разламају* трудну жену, породилу!

Ево како то учине.

Жена стане право, савије руке у лактовима и избаци их мало унатраг. Бабица приљуби своја леђа тик уз њена и промакне своје руке кроза њене. Сад се бабица полагано сагиње, а трудница све више за њом подаје, докле тако у том сагињању дигне је од земље, па је треска на својим леђима у три маха и по три пута – као амалин онај свој терет на самару!

Неки пут вежу трудну жену за рамена тканицама, чији други крај вежу за греду на таваници и тако је оставе. Овако везана могла се сасвим слободно ослонити на рамена бабичина кад је савијају порођајни грчеви, јер се њена тежина преноси и на греду. Овако везана остаје породилца све дотле док дете не роди и не избаци стелу коју погдегде и *ложом* зову.

НА НЕЗНАНОМ ГРОБУ

Покојни Пера Стефановић Гука био је познат у целом Драгачеву као видар *босиошићине*, *јадалице*. Нади-мак је добио по големом модром чвору на врату.

Звали су га на све стране, богати трговци из Ваљева и Крушевца, слали су по њега каруце и он је одлазио или долазио да их лечи.

Његово бајање је сачувао његов посинак Василије Николић из Лисица. Гука му је своје тајне поверио пред смрт.

Василије је иначе млад и добар човек. Он не *басмари*, већ ми је драге воље испричао како му је поочим лечио. Ево ти га како:

– Гука је имао нарочити *јаџаган* за тај посао којим је по бојевима неколико турских глава одсекао. Тај се трофејни дуги нож не вади из канија ни дању ни ноћу, па се ни у одбрани живота не сме употребити! Место јатагана Гука је знао да употреби и такав нож који је ковач у глуво доба сковао и који је био нов-новцат.

Овако иде ток лечења. Од куће болесникове а по таму пође најпре врачар Пера. Он носи го нож, јер се сада мора из канија извадити. У другој руци носи црног петла без икакве белеге. Мора бити сасвим вран тај петао. За њим иде помоћник који се води да би се слободније ишло, јер је глуво доба. За помоћником корача болесник, само у кошуљи и гаћама, а ако је женско, само у кошуљи. На путу се не говори и не осврће. Мора се понети и преобука.

Ако је болесник мушко, носе се нове гаће и кошуља нова, а ако је женска, опет само кошуља. И том трореду упуте се на сеоско гробље, које мора бити преко реке или потока.

Кад већ стигну на гробље, њих троје приђу неком *незваном гробу*, где се до тада није врачало. Ако болесник познаје тај гроб, он ће без речи приступити другом гробу. На том гробу ни натписа не сме бити. Тада се болесник скине гол голцат, легне на незнани гроб – главу на главу гроба, а ноге ка ногама гроба. Сада Гука оним својим трофеј-ножом опкроји гроб почињући од главе болесникове па терајући ка ногама. Пошто је болесник *ојкројен*, Гука тим ножем ископа више главе једну рупу, па на оним скинутим преобукама отфикари црном петлу главу. Кошуља се мора окрвавити! Затим се петао умота у ту крваву преобуку, а „лекар“ трипута гласно узвикне: – *Одсџуи нечасџиви!*

Онда се петао с крвавом преобуком закопа у ону рупу чело главе, пазећи се да сва крв на њој остане. Затим се у касу граби натраг, без речи. Без смејања и без окре-

таја. Кад стигну до реке, болесник се ту преобуче. Лекарија је завршена, сад могу говорити шта хоће.

Сваког болесника кога би Гука тако лечио, водио је сутрадан у цркву, у коју болесник није ступао. Ту је читана тзв. *велика молитва*. Потом болесник стане до северног дирека, а Пера му Гука у дрвету пререже преко главе једну зарезотину, заправо му обележи висину и потом *кусиуру* одн. ножић баци.

Чудно је али су Срби Гуки веровали у ту враголију. Свештеници су пак морали да попуштају овој празноверици, јер се фамилија болесника страховито заузимала а добро и плаћала, да се баш овако поступи.

Поп Добра Станојевић из округа смедеревског, доцније и ваљевског (ка Маљену) добијао је судска уверења да је овако „лечио и излечио“ пуно болесника. Сиротињу је лечио за појас и чарапе вунене, а газде, богме, за паре.

Не могу, Вале, а да не видим Гуку како се ноћом с немом својом дружбом приближава маленом гробљу, прескаче воду, уз сав онај хук ћукова и шум моравице – што и сањах једноч, ако ми можеш у све ово поверовати.

ВЛАСАЦ

У српском народу живи празноверица да у ранама које се дуго залечити не дају живи црвић звани *власац*... Неки га мешају с *пармаком*, црвом који живи у роговима оваца и коза.

Сећам се добро како ме је, давно је то било, једна сељанка лечила од овог црвића.

Бејаш у четвртог разреду гимназије, када ми се на десној цеваници појави оток. После четири месеца оток се провали и рана крене да *ради*. Обраћао сам се лекарима,

они препоручише операцију. Не имајући куражи да се оперишем, почех да идем по бабама. Стављале су ми баба-Јевда, баба-Магда (покој јој души!), баба Анастасја и неке друге листове *рејушине*, *мушке* и *женске боквице*, *хајдучке љправе*, од *лука листиове*, од *расџавића* и *скориша*, такође... И неке мелеме, не сећам се све које...

О школском распусту одем ја кући и тамо опет продужим дуготрајно лечење, неким мелемом на бази *ичелињеџ воска*...

Једнога дана одем у госте своме течи Дикану, који је у селу држао механу... Порамљивао сам у ходу, па ми је дан сељак, течин пријан, препоручи своју суседу Ранђелију која је мајстор за ране, како рече...

Дође дотична Ранђелија и погледа ми рану на нози... Рече озбиљно, гледајући ме у чело, да се ништа не бригаам.

– У рани је, дечко, *власац*, али ја ћу лако с *кварњаком* на крај!

Нареди Ранђелија да закољу овцу и изваде јој белу цигерицу. Она расече ту цигерицу ножем по средини и тако топлу ми преви на ногу, те нареди лежање. Лежао сам ту неколико сати, онда ми она скиде завој, однесе га у двориште и врати се задовољна лица, после минуте.

– Добро је, Мићо мој, изашао је поганац... А сад ћеш лако, рана ће да зарасте за пе-шес' дана...

Прође тако и цео распуст а моја рана не зарашћује.

Почетком школске године, све нарамљујући стигнем у Београд и решим се на операцију. Беше ми дозлогрдило да се злопатим с раном...

Одем оператеру. Оне ме погледа, закључи: – Овде, брајко, само нож помаже!

После месец дана од операције изађем из болнице ко нов. Уместо ране остао је на цеваници месечаст ожиљак, али сам корачао сасвим нормално, могао сам као официр да ступам. Да трчим и да јашем ајгире.

Кад сам излазио из болнице, сећам се, оператер ми рече: – Мићо, да се ниси оперисао, за неколико недеља, оде ти нога!

МЕЛЕМ-ПЕТАО

Да чујете Бајбушово искуство с југа:

У селу Чекмину, близу Врања, нека баба-Софија, надалеко чувена као гатара-Софка, овако је спречавала ширење богиња међу децом.

Узме белог петла и накљука га шаком чисте пшенице белице. Када то сврши, распори му гушу и вољу и извади сву ону пшеницу што му је малопре набијала кроз кљун. Петлу сашије његову вољу и гушу, а ону пшеницу дадне деци да по неколико зрна прогуну. Да, као бива, не добију богиње.

Петлу од ове операције ништа, брзо ти тај оздрави!

Једног свог петла миљеника је, како ми посведочи храбри старац Небојша Тутуш, тако *ајерисала* 23 пута!

ЂУЛ-ШУРУП

Заболе Савину Насту на жличици. Окреће се, преврће се, савија се, сиротанка од муке, али без помоћи.

– Ама, годину ти преступну, отиди доктору да ти види бољку! – вели Сава.

Али се Наста не да осолити: – Срамота ме, доктори ко доктори!... Свлаче женскиње... Па како би с овим образом пред тебе?!

Храбри је Сава: – Ма дај, Насто, иди код доктора, бриге не бери!

Ко зна шта су јој жентурине старије у главу сунуле, те би Наста радије скочила у реку, него да пође доктору!

Али хоће, ко и друге из села, Омеру *налбанџи*.

– Душе ти, мула-Омере, заболе ме, опростићеш у жличици, па да ми даш какве *јавџе*, јер ево цркних!

– ’Оћу вала теби то учинити ... ђене и треба једно другом да ваљамо. Инсани смо!

Налбанта се некуда од *ћенефа* врнуо и донео Насте запечаћену боцу.

– Ево ти! Ово ћеш пити за три јутра по филџан. Ово ти је, ефендум, *ћул-шуруј*!

Наста сва радосна. Турну налбанти под шилте фиорин, а његовој хануми даде млади сирац.

– Ама-заман, жено, шта то канди из оне боцурине, годину ти твоју!?!– повикао првог јутра Сава, чим Наста отпечати *ћул-шуруј*.

– Како смрди, мој човече! То је *ћул-шуруј* и лечи ме од жличице! – одговара Наста свом човеку.

Узе ти Сава ону боцу, преврће је, обрће је, па је и примириса. Воњ га подсети на нешто, нешто што сваки дан види и осети... иза куће.

– Та, Насто, годину ти родну, ово ја зовем нечист. А ти и твоји пезевенци начинисте од нечисти *ћул-шуруј*! Напоље с овим из моје куће!

Наскоро се измирише. Код Насте нестало неоснованог стида. Чим се у невољи нађе, тражи лекара. А *ћул-шуруј* препустила другим сеоским лудима.

ПУЦ, ПУЦ, ПУЦ!

Кад ли мало дете једнако трља очи и нос или уши и још жмури или дрема, народ верује да је добило црве у ушима, очима или носу!

Против ове болест лече искључиво Циганке које умеју да *ваде црве*.

Гледао сам у детињству на своје очи како су такве црве Циганке вадиле неким мојим другарима.

Циганка Дуза узме цев од трске а мати дететова јој дадне чисту мараму коју Циганка метне преко оне цеви од трске. Отворени крај тршчице метне детету у уво или нос или на само око, а онај марамом покривени крај на своја уста и онда трипут каже: – *Пуц, њуц, њуц!* Или: *Ма, ма, ма!*

Кад тако трећи пут учини, Дуза повуче кроз цев нешто јаче, те црв уђе у ону цев и крене уз њу. Она га отресе и згази. Тако тера даље све док цело друштво црва не повади. Кад очисти уво, чисти нос, потом око...

Ти црви су, народ наш верује, жућкасти, као они црви што се коте у чешљуги, рецимо.

Прост народ верује да од њих обољевају и запуштени старци.

А у једном уху буде, рецимо Вале, око 50 *ѡармака!*

БЕШЕ СПРЕМЉЕН

У једном влашком селу на Старој Планини оболи један крупан, врло добро развијен младић. Лечили га по *бабски*, а да како би наши људи? А њему све то горе. Све га више загушивало, уста већ није могао отворити. И очи склопи. Гледати није могао!

Кад укућани виде шта је, почеше га *сїремаїи*. Обуку га у стајаће одело, закопчају му оковратник на пет дугмета. За појас му задену омиљену каму *їасїирку*. На главу му натакаре црну шубару. Поред њега положи огледало, пет јабука, седам ораха. Крај главе му и воштаница постављена, и *машина*. А до њега на кревету спремили и шарени покров.

Један добар пријатељ мој, Живко Николић, разуман човек, смисловао се на тог младог болесника и позове ме његовој кући. Од укућана сазнам да је све почело болесниковим боловима у гуши. Наредим да му сместа раскопчају онај оковратник с пет дугмади. Опазим страховито отечене подвиличне жлезде. Једва успем да му уста растворим. Одмах видим: болесник има акутно гнојно запаљење оба крајника.

Одмах пресечем гнојнице и из њих покуља *маса смрдљивої гноја!*

Болесник за по сата отвори очи, почне правилније да дише, почне да мрда.

Сутрадан се придиже, прексутра устаде на своје ноге.

Видео је све шта су му *їриїремили* и проговоривши поче да их напада да су се баш намерачили да га сасвим упропасте!

ОДСЕКЛА ЈОЈ ЗАПРЕМИНУ

Ево иїиа сам чуо од колеге Конфиноа:

Млада сељанка се порађа у Бабушници. Позвали жену Симану из села, на гласу бабицу. Кад задуго не би ништа, позову и другу. Из оближњег села... И она чекаше... чекаше...

Али се жена породити не може!

Позову и трећу, неку Доку из суседног села. На гласу са своје *бабичке вешћине*.

Дошла Дока и рече: – Уме дете да окрене и када пође наопако!

Чим је угледала да се глава дететова не помаља, него је кренуло задњицом, Дока дохвати оштар нож и нешто одреза...

Али наста невоља! Жена сва помодрила, а дете се „ућутало“... занавек.

И опет поноћ превалила, а породила се једнако мучи. Вешта Дока схвати шта јој је чинити: – Није вајде! Ја учиних што сам знала, али моје не помогну... Нек позову општинску бабицу из вароша!...

Стиже права бабица, приступи породилји у мрачној кући... Нађе крај огња полумртву младу жену... Обрглиле је Дока и оне друге две бабице па је *зајајају*.

– Шта јој то дајете?– упита бабица.

– Ево је запајамо... Гледала је како се Стана и Бела јагњиле, како су се оне мучиле, па опрасмо њихове њушке и ту јој воду дајемо – казује Дока.

– А ово шта сте радиле, мајку ли вам вашу?– настави бабица запрепашћено кад је већ несретну породилју погледала боље.

– Ја јој одсекла *зајремину* – вели Дока. – То запрема и смета да се дете роди! А биће вала деце, само да је она нама жива!

Бабица се горко насмеја, па јурну на свој посао. Жену је спасила, али је новорођенче умрло!

БАБА-РАНЂЕЛИЈА ЗНА!

Да чујете Бајбују!

Домаћинска кућа баш!

Свега доста као меда међу радилицама! Само порода мало. Две кћери и један син назван Станиша. Здрав и стасит делија од 18 година!

Настао велики Божићњи пост. Пуних шест седмица постили. На голом пасуљу, на луку, купусном листу, на расолу и сувој проји. Баш се добро испостили!

Освану сам Божић! Пуна совра мяса – печеног и куваног, па сланине и сира. И свега. И пиће је ту. Пије се мученица од раног јутра. Па домаће вино, тешко црно и лако бело. Не знају шта је доста. Не одмичу од совре. Само доносе и грувају! Удри! Удри јоште!

– Да се напуни црево! Доста смо постили, брајко!

А сутра продужише тамо где су јучер стали. Само се нуткају. Бардак са *врућом* само се обређује!

После ручка отерао онај момак Станиша волове у башту. Кад се врнуо, оде у коло да трупка. Али није играо. Осећао да га срце боли!

У вече сви вечерају, крљају, али Станиша неће. Нити игра. Зову га, нуде ракију, он одбија. Тражи воде!

Па леже пре времена. Али не може да заспи. Никако! Главобоља, болови у трбуху... Поче му се на све гадити. Мајка га обиђе, види не ваља, вајка се комшијкама...

Мајка папуче на ноге, па у комшилук код баба-Ранђелије. Већ је више пута звала, кад неко у кући занемоћа. И увек је баба помогла.

Кад прегледа болесника, баба-Ранђелија каза:

– Да је каква бољка било би ласно, али ово је на срцу. Него да попије лечка лаписа!

Истуцаше лапис, како треба. Помешаше га с водом изворском и болесник, млади Станиша попи...

Не потраја дуго, он се стаде превијати као црв. Као да је жеравицу прогутао! Утроба му се кида! Језик му побелео, као кречом премазан. Трбух му отекну. Никако да зора стигне и да га лекару одведу!

Стиже јутро, али доцкан!...

Јадан Станиша је живот свршио у највећим мукама. Баба-Ранђин лек га у црни гроб отпратио!

ДВОЈЕ ОТРОВАО

У једном селу на зеленом Руднику разболе се неком сељаку двоје деце од гушобоље. И како то у Србији бива, *одвајкада*, прво позову бабе, измеђају неколико *нана* и *надрилекара*. На крају један надрилекар, неки Јован Расић, даде оцу детињем сок од *корења кукурека* и *чеме-рике*. Да деца пију и на врат да им се привија.

Несрећни родитељи изврше надрилекарову наредбу. Тужно ми је, мој Вале, и да забележим шта се десило, али морам!

Пошто испију по шољу тог „лека“ обоје деце се с душом раставише.

Тад позваше лекара...!

ОВАКО СЕ ОЧИ ЛЕЧЕ

Дође ми неки сељак Антоније из крагујевачког округа да тражи лекарске помоћи. Беше потпуно обневидео.

А нарочито ми одмах западе у очи: врат му беше увезан прљавим црвеним шалом.

– Шта то имаш о врату?

– Па знаш, докторе Батуте, истину да ти рекнем... нећу крити... Био сам пре две године код оног доктор-Параћинца, ваљда си чуо за њега... Навратише ме пријатељи, управо... Веле, ако ти он, ако ми он, не поможе, нико неће! И он ми пробуши врат усијаном иглом, а кроза врат ми провуче канапче, који другу годину једнако ту стоји!

Смакнем Антонију црвени шал и прљави завој – и имам шта видети!

Кроз задњи део Антонијевог врата, кроз кожу и вратне мишиће – провучен канап! Смрад неописан! Једва сам крај несретног Антонија већ могао стајати.

Извадим му тај смрадни канап и ране му превијем, те га упутим да сместа у болницу пође. Иначе остаде без вида сасвим.

Ево и сад се питам: зашто ли је та преиспољна варалица из Параћина једног човека оноликим мукама изложила!? Зашто, побогу, земљаци?

Да му ваљда *извуче оштрину из вида?*

ПРИПЕТИ ЈЕЗИК

Ово се десило пре неколико година, у селу крај лајковачке пруге, причао ми је колега Крстић.

Родило се газда Стевану од јединца прво унуче. Мушкић, диван као лане. Сва кућа у радости.

Него се убрзо ућуташе. Забринули се, шта ли ће и како? Дете не прихваћа сису...

Покушали све редом, не поможе ништа. Жене ће: – Ништа друго него је детету *їриїейї* језик.

Има споницу! Самоука бабица Достана то потрди и притврди...

– Па шта ћемо?

– А шта друго, него да му споницу прережем!– каже бабица од поверења.

И не прође много тренутака, а Достана ти узе старе, зарђале ножице, отвори детешцету уста, подиже прстом језик, заиђе оним ножицама и шкљоцну! ... Дете врисну, али га затишкаше...

Само крете му крв на уста! Никако да престане...!

Клади крв из оне ранице као из неке пиштољине. Бабица Достана с почетка мирна, али се потом преплаши. Нађе се у чуду, устумара... Долазе суседи, деда се узнемири, сваки час пита јел' детешцету боље!

У то наиђе учитељ Стефан звани Урош. Виде шта бабе учинише. Одмах ће домаћину: – Газда-Стеване, ово дете ћеш до сутра изгубити ако му крв не стане! Него те саветујем да времена не губиш. Сместа прежи коње и по лекара!

– Зар тако? Оно да се иде, свакако, али кад ћу ја у Младеновац стићи? А можда лекар и није код куће...

– Ласно је за то газда-Стеване! Ето, хвала Богу телеграфа на железничкој станици у Лајковцу, па да се упитамо. Можда је код куће, можда у срезу! Ево, ја ћу да скокнем и проверим! И учитељ Стефан одмах отрча у лајковачку штацију.

Не прође сат, стиже одговор. Лекар Младен, мој добри колега, телеграфише: – Долазим првим возом. Ви одмах покушајте ово. Усијајте иглу-плетачу и дотакните њеним усијаним врхом место на језику где крв избија. Само пазите да не опрљите и околину!

Дадоше се људи на посао. Сам учитељ ће обавити оно што је доктор Млађа преписао. Жене му донесу иглу-плетачу, он усија врх на пламену свеће, пажљиво приђе месту на детињем језику, одакле је крв *свейіаки* тукла.

Само цвркну усијаним врхом то место на споници и крв одмах стаде. Усири се раница и затиште...

Сви задовољни. Каже газда-Стеван:

– Па да сад јавимо доктор-Младену да не шипчи пут!

– Немој тако, газда-Стево! – кори га учитељ Стефан звани Урош. – Није ово још завршено. Могла би крв опет да крене. Боље је да доктор то све види!

И тако и би...

Пред вече стиже ти доктор Младен, све прегледа и предузе и рече учитељу Стефану званом Урошу: – Срећа да си овде био и ти! Видите да се много може, кад се зна и хоће!

А онда приступи бабици Достани: -А ти, Достана, мамицу ти јебем! Да си више ниси пачала у ове послове, јел' ме разумеш!? Ако ли те још једном ухватим да о *ірійейіом језику* ма само зуцнеш, а камоли да га режеш, стрпаћу те у апсану на пет година! Мал' па дете ко јабучицу дивно не упропасти, оца ти очињег!

ШАРЛАТАНСКА ДРСКОСТ

На самом измаку 1908. године добијем од једног родољубивог *самозванца лекара* писмо у којем вели да је пронашао *славан лек*. Моли ме да порадим да се тај славни лек на нашем светлом Краљу опроба...

Ја сам на ту понуду достојно одговорио и упутио је на надлежно место са пратећим службеним писмом.

Овде наводим само део тог свог писма: – Драги колега, Шаљем Вам ову шарлатанску понуду, за увесељење! Ја сам овом родољубивом и ревносном проналазачу српском већ одговорио да наш Краљ није болестан, а није ни заморац из лабораторије да се на њему лекови опробавају! Понуђач је тај или луд или је преиспољна варалица... Проследите где треба!...

ШТА УРАДИСТЕ!

Посекао се Небојша. Секао шуму за лисник, па случајно закачио своје колено. Рана мала, незнатна да кажеш...

Да заустави навалицу крви, намаже је катраном, покрије парчетом масна кожуха и то тако да она вуна легне на раницу. А све то завеже неком прљавом крпом која му се нашла.

И добро му би. Првог дана бол преста. Али другог се бол врати и поче да га омета. Жига... помало. Он ради свој дрвосечки посао...

Трећег дана, баш га зорли боли! Небојша силом корача и даље послује око стабала. Жиле му се набрекле, ногу не може да опружи, ни савије. Порамљује све више.

Сутра још горе. Кроз крпетину пробила нека течност, из ране се осећа смрад као од мрцине. Боли га и у препонама. Нога отекала. Ватруштина га обузела!

Глава му прска. Ништа не може да окуси. Малаксао и једва крочи.

Опазили укућани и послали по помоћ. Долазе веште бабе, ево надрилекара Селимира. Привијају мелеме, али они не помажу. ... Да га ипак носе лекару?

И довели Небојшу мени у болницу.

Млад, снажан горосеча а на ноге своје не може! Скидају га с кола, воде. Да не остане сакат?

Гледам их кроз чисти прозор ординације како долазе... Да не умре?

С врата: – Докторе Батуте, помози!

Скидам Небојши оне прљаве дроњке и крпетине. Оне народне „мелеме“... Кад видех рану, чисто јекнух:

– Шта урадисте, ако за Бога знате!?

ВАЛЕТОВ ДОЖИВЉАЈ

Као мали, волео сам Батуте, да босоног јурцам мочваром крај Малог Рита. Бог зна колико сам простора и пута прокрстарио између старог воћњака Антоновића и њихова два запуштена рибњака у којем сам на зелени лист ловио жапце и убијао белоушке. Кад једаред, а морало се то десити, набодем се на трску. Дођем храмљући кући, очистим рану на прегибу табана, и наставим по старом.

Пошто је био школски распуст, намерим се да посетим моју добру тетку Иванку у селу Долову. Кренем у један петак и стигнем у село предвече.

Она се обрадова, тим пре што су њена деца, Срђан и Љиља, мој брат и сестра, отишли на одмор с оцем, мојим течом, у Врњачку бању, те је остала сама. Да брине о керу Токсили, о силним паткама и кокошкама.

Елем, радујемо се ми, пече тетка маковњачу певајући, али већ у суботу пре подне, мени се табан зајапури. Сврби и пецка. Поподне пече и баш боли. Кажем тетки, како је, а она ми на табан привије попола пресечен парадајз. Би ми као нешто боље.

А у недељу мени горе... Тетка преви комад црног лука, и повеза ми табан, те сам морао мировати. Ноћу ми баш позли и моја ће добра тетка, покој јој души: – Вале, ово не ваља, него да ти зором кренеш у Панчево, у болницу. Да ногу не изгубиш!

Ухватим први превоз, и ето ме око десет преподне у болници. Погледа ме нека докторка Кира, прекрсти се, узне неку пинцету, ишчупа ми из меса комадић трске, ко нокат на мом палцу. Очисти рану и запита:– Дечко, дал’ си ти примао тетанус?

Ја рекох да нисам.

– Е онда ћемо прво пробу начинити! За сваки случај, јер тетанус неки не подносе...

Дадне ми капљу пробе и отпрати ме у чекаоницу.

Беше август, врело, ја седим сам у празној чекаоници, дигнем се и некако клецаво кренем ка прозору, осетим гребе ме грло, сврби, гребе, па гуши. Одједном видим како се обрте таваница и бели прозор сукну према плафону, изврнух се преко патоса...

Освестио сам се у болничком кревету. Алергија на тетанус!

И с пробом, једва ти претекох, мој Батуте!

НАЛЕТ ВАС БИЛО!

Баба-Милојка је чврсто веровала да је њен унук Чедо детење од године немиран од *миле крви* те га свако урекне. А дете пексилаво, краставо, упалих очију, бледо... Кљукају га печеним кромпирима...

Не пита баба ни лекара, него испекла туку и погачу па право хоћи Салиху.

– Аман ми унуче нешто хаста!– вели баба-Милојка. – Усукало се ко фирала. Могла бих га у чувалдуз уденути. Не спава по ноћи... Шта би ти рекао?... да нису уроци?

Хоџа Салих се намрштио. Отворио јазике, донео ћасу воде недирнуте, гледа у воду.

– Уроци ћеће, да шта су! Уреко га, ефендум, неко зеленоок! Ако не верујеш, видиш. Сва вода зелена!

– Па што ћу на прилику да учиним? – пита баба-Милојка.

– Чинићеш што ти ја речем.

– Нека те, драги мој хоџа. Бог, па ти!

Хоџа је за свој труд наплатио две круне у готовом и узео туку и погачу. Милојки је као амајлију дао пробушену пару да унучету у косу свеже.

– Како ти унуче? – сrete после неког вакта хоџа Салих Милојку.

– Добро а боље не може бити!

Хоџа се задовољно смејући:– Море реко ја теби да се бојиш док је оне паре на детету!

– Какве паре!? ... Она је давно на ђубришту!

Хоџа се пренерази.

– Не чуди се! – вели му Милојка. – Чим свезах пару, дете по сву ноћ ни да трене... Слепила се коса око ње, па прави белај! Дошло јадно већ до умрћа... Срећом упуту ме неки господин да скинем ону твоју пару и да дете држим чисто и уредно... Да га раним вареником и млеком... и да га често износим у двориште! И кад ми снаха почне тако радити, унуче као мећече!

Ту мало заста, па ће хоџи оштрије: – Част, хоџо, твојој седој бради, али нечаст твојим гатарима! Неће Милојка више по њих долазити... Знам ја куд ћу одсада! А вас гатаре и хоџе и надрилекаре, све, налет вас било!

ПРОКЛЕТЕ БАБЕ И ЖЕНТУРИНЕ!

Десим се у селу Гложану, у кући доброг домаћина, ојађеног оца, коме је син умро. На *йрайњи* силан свет. Ту и неколико свештеника и калуђера црноризаца. Звоне звона, одјекују стрме стране у клисури где село стоји.

Сахранише умрлог, рекоше: – Бог да прости!

Па сви са гробља у кућу домаћинову. Једу и пију за покој душе. Софра постављена с краја на крај дворишта, при самој земљи. Сели људи, па за њима жене. Ваља се тако... Ту се једе и пије, богме и шали, као да ништа није ни било.

– Па од чега ти син умре? – питам ојађеног оца, који као да једини жали умрлог.

– Алосао се или намерио... Тако ми бар жене рекнуше. Не знам да ли је због тога, али црче ми син! А би здрав до пре неки дан!... Риљао горе у Лиси земљу, па легао под неку стару криву крушку да се одмори. Дошао увече кући после невесео. Ни да вечера! Јао, сећам се да рече, нешто ме по среди боли и сече!

Богме ноћу га прихвати грозница и терлежа. Хтедох да га водим лекару, али ми укућани рекоше: – Зар за грозницу да тражимо лекара!?

Тако прође три дана и... неколико још дана.

Баба окупила да гаси угљевље код жена које то раде.

– Намерио се! – вели јој свака баба. – Треба да му се чита намерна молитва у манастиру Миљкову!

И тако учинисмо, докторе Батуте, али ни то не поможе! Јуче ми син црче, а не састави ни десет дана...! Није ми жао што умре, сви ћемо за њим, а отуда нико, него што га сутрадан не одведох лекару, већ послушах бабу и жентураче! Можда би му лекар и помогао, ко зна?! Можда бих га и оteo и претекао?! Ову ћу рану до гроба носити – и старац испусти сузу и две.

Осврнух се по дворишту-софри. Све то једе, смеје се,
као да ништа ни није било! Само што песме не запевају!
О људи, људи, како је овде живот јефтин!

„НАМЕРИО СЕ“ ПОД ЈАСЕНОМ

Једном мом пријатељу, добром домаћину, мој Вале,
одузму се пре извесног времена десна рука и десна нога.

То сазнам доцније, јер су нам места била удаљена. И
ту ми он у механи исприча све како је било.

– Батуте мој, о светој Јелени и Константину превртах
сено у ливади. Око подне легнем под један стари јасен да
одморим. Колико сам ту спавао, не знам... У мрак дође
моја жена и пробуди ме. Једва ме диже одатле... Дигох се,
ал' десном страном ни макац!

Одвуче ме некако жена кући, мој Батуте, те ту преле-
жим месец дана. Звали смо све могуће врачке и гатарке,
гледао сам у *Рожданик*, а свуд ми кажу и сви ми кажу: на-
мерио се под јасеном. *Алосао се* под јасеном...

– Па што, брате мој драги, ниси одмах до мене до-
шао?!

– Сви кажу шта ћеш лекару? Лекари ништа не зна-
ју!... Лане, кад се комшији јединак разболео, он га је во-
дио лекару, па му то не поможе.

– Није му помогло, што се лекара *доцкан* сетио! – ре-
кох. – Ја бих те, брајко, саветовао, одмах и ти би већ био
здрав и прав!

Послуша ме мој пријатељ. Упутих га у Рибарску ба-
њу. Скоро сам отуда и писмо добио. У писму ми благода-
ри на савету. Хвали се лекаром и каже да је на путу пот-
пуног оздрављења.

РАЧЈЕ ОЧИ

Пре три месеца дође до мене неки сељак из Стојника са Космаја. У предсобљу је толико јаукао да сам га морао преко реда сместа примити.

Укратко ми оприча како га је лечио неки „дотор“ Аца Краљ из Аранђеловца и метао му на очи *џуцане ракове*. Четрдесет ракова за четрдесет дана!

– Па кад ми ни то није помогло, вадио је доктор Аца из ракова очи, па их метао у моје очи право! Док, докторе Батуте, не оћоравих сасвим! Онда ми доктор Аца рече да ипак морам на операцију. Оперисао ме он, пре месец, па ћу да свиснем од бола. Но душа неће да ми изађе, да се курталишем болова!

Докторе Батуте, овакве болове замислити не можеш! Косу са главе чупам!

Кад га прегледах, имао сам шта и видети! Оба ока овог јадничка беху после операције заражена и загнојена... Он је дакле занавек изгубио свој очњи вид!

ПУШТАЊЕ КРВИ

Не знам шта све о овоме обичају, добри Вале, не бих рекао и написао!

Каже чувени *Манијегаца*: – Од сто пуштања крви педесет је некорисно, четрдесет је шкодљиво, а десет корисно и потребно!

Но народ не зна правог разлога, али крв да пушта свагда би! Ако је ко *главобољив* или *несвесичав*, ако му *крв навалује* или га *крв заноси*! Ако га *јроврџи* или га *муче жигови* каже се: *насела му крв на врати ња му не да мира!*

Ако му трну руке, пуштај крв, ако болује од *сийње* или *задуха*: ништа друго него крв да се отвори!

Ако жена никне мицина, кажу да се крв *расц̄оганила*. Кад ко добије бубуљице на кожи, кажу: крв му *сувише ош̄ира*, пуштај је!

Ако жена много рађа: *јака јој крв*! Ако пре рока утаји: *крв јој се обас̄ирмила*. Ако чељаде бљује крв: *чисти се од сувишне крви*!

Крв, крв па крв! Све им крв нешто смета!

Зими се сељаци преране и ужире, па у пролеће трчи у варош да им се крв пушта! Мучила их крв у зиму, у пролеће ће да је маличак оточе.

Берберин хоће да му стави пијавице или вади крв на купице и напрстак, али јок! Сељак тражи од бербера-Трише да сече жилу! Постоје бербери *жилореже*, познати што лако крвне судове режу!

На крви ти такви не штеде! Чак гледају да посао тако удесе, да се о том крвављењу што дуже у месту прича! О крви говоре да је била: *згорела, зиф̄иана, чивийашка, кай̄ранисана, суруй̄касиа, бућкана, љуша као ѓро̄гриз...* Тек кад му доста крви оде, сељак се примири и бива спокојан. Има сељака, лично их знам, којима *жилорежа* сваког пролећа ритуално по литру испусти!

А о каквој се опасној радњи ту ради, ево ти примера! Смрт прети здравом новорођенчету ако само и 100 грама крви изгуби! Детету после прве године, ако изгуби четврт литра, а одраслом, ако остане без једне литре крви!

Па кад је пуштање крви опасно за здрава човека, шта рећи кад се то чини болесном?!

Какав је смисао пуштати, рецимо, крв малокрвној девојци? Или шкрофуљавом детету?

А јектичавом човеку, који иначе крв пљује?! Или жени која у пласаму остаје без крви, при одливима? Берберин-Триша или неки његов колега је пуштањем крви управо *докоље*!

У болници се смрт најчешће и деси због губитка крви, а тек код надрилекара!

Видевши све то, ја и колеге смо писали властима и у закон кривични убацили казну, али опет ти се све то и надаље дешава и то почесто! Овај наш драги народ као да опаметити не можеш!

Докле ће тако бити?

Не знам... Ваљда док се сви наши сељаци, све и један, не увере да од тога само штету трпе!

VI

ШТА СВЕ ПОЧИНЕ ЗБОГ ПАРА
ИЛИ НАРОД ИХ ПЛАЋА
И САМ НЕ ЗНА КОЛИКО!

Коме бај, ѿо́ме вај... Бајалици не кравај!
(Народна пословица, из Вука!)
Модерно надрилекарсѿво циља највише на наши новчаник!
(Др Јохан Кохингер)
Шѿо је лекар надрилекарскији, ѿо́ је надменији!
(Др Вале)

СУВИШЕ ВОДЕНА КРВ

У мојим сѿарим белешкама ѿронашао сам и овакав случај из Француске.

Пријављен је 1890. у Руану следећи случај: болесница позвала масерку (*ѿрљају*) да је масира (*ѿрља*). Масерка је прегледа и као нађе да болесница има *сувише водену крв...* те је почне лечити. Спремала је топле воде с неким леком да у тој води држи стопала по пет-шест сати. За сваку водену бању узимала је болесници 25 франака. Бање су се настављале свакодневно док се ноге нису сасвим исприштале од силне влаге. Значи да лек делује, рекла је *ѿрљаја*.

Интересантно је да је сама болесница покушала да обустави трљања своје трљаје (масерке) али не успе. Диже јој масерка на ту воду, брајко, око 3000 франака. И бабици која је долазила код болеснице, ради неких других ствари, понудила је део од те три хиљаде! Елем, му-

чила је једну болесницу циглих пет седмица. Сума сумарум могла је болесница вола и краву купити за те новце. Или два средња вола!

Кад сад сам читам ове моје старе белешке из других земаља, теши ме што су и другде људи, посебно болесни лаковерни, колико и код нас, не мање! А криво ми дође што то нису приче из Србије па да болесницима и вида-рима и гатаркама наденем права наша имена.

Као да ми фале баш сама та имена: доктор Јон, хоџа Харунко, баба-Магда, Хоџа Салих, Перескева покој јој души! – фале ми у тим причама. Не и у животу! где их има пуно свуда по српским крајевима и из генерације у генерацију само мењају имена.

Биће тако, више у Србији и можда мање у Француској и за сто година, чак и после рођења новог, трећег миленујума нове ере! Да шта ће, мој Батуте!

ИМА ИХ ЈОШ, ИМА ИХ МНОГО!

Чим кога заболи уво, Циганка сабере црвиће из сувог стабла биљке *чешљуге*, у којој црвић обитава, узме их кришом у своја уста и кроз цев теглећи из ува – бајаги вади тог црва! – језиком наиме угура тог црвића у цевку, кроз уста, па га кроз шупљу тршчицу изгура напоље! За сваког таквог црва *чешљугара* сељак јој плати 40-80 пара динарских. А како тече време и много више ће!

Кад иде плаћање по комаду, то јесте по црву, Циганка се постара да што више ових црва навади и спреми... Потроши ли све из уста, она је у неку кутију депоновала још из тог роја!

– Има их још, има их још!– тврди пазар. – Има и *маишица* и докле њу не извадим, неће једнога црва нестати у твом увету! Матица их пили!

На тај начин Циганка удеси да болеснику месецима долази и наводних црва га курталише.

А кад осети да се болесник добрано истрошио, те нема више да видарину плаћа, извади тобож матицу, неког на прескок већег примерка, и више не долази.

ОТВАРАЈУ ОЧИ

Деси се да неко рано обневиди. Сељаци у Хомољу верују да се то преко очију навукла *мреница* која смета виду, те одмах траже лекаре који *очи оиварају*.

Отварање очију у Хомољу врше путујући „очни“ лекари, којима се народ поверава, а ја, Батут, стојим добар да никоме ти путници нису помогли.

Чуо сам за такве докторе именованом: доктор Јона (пази! не Јон!), бата-Шуменковић, доктор Тарашев и доктор Нинко! Интересантно је да нисам чуо како се скидањем мренице баве жене!

Болесник којем један од ове тројице „доктора“ или неки четврти који ми није знан, лечи очи, који му штоно прост народ каже *оивара очи*, мора да три недеље носи тамни превез преко очију и да никако не једе љуто, кисело и превише слано. Поглавито се три недеље храни белим смоком! Такође не сме на сунце излазити!

За ово *оиварање очију* доктор Јона и дружина (Нинко, Шуменковић, Тарашев...) често наплаћују и по три стотине динара.

ЦИГАНИ, МАЈСТОРИ ВРАЧАРЕЊА

Болеснике на селу, по српским земаљама, видају тзв. *чистије жене*! То су жене које су престале да рађају и које с човеком сношаје више немају. Скоро је непознато да се тиме бави млада жена, а млађи човек готово никако!

Има у народу тих простих видара, најчешће старих жена и понеки дед, који народу и не шкоде сувише. Накупило им се искуства, пазе шта раде, теше својим речима, помогну чајевима од разних трава у које се неки већ подоро, са годинама, сналази!

Али поред тих простодушника, има правих варалица који просто глобе народ.

Највише их је међу Циганима бакрачлијама и свирачима.

Варају овако: кад дођу у какво двориште, па виде домаћицу с црном шамијом на глави или не виде ниједно дете да трчи унаоколо, или виде домаћина погруженог и тмолог, они се већ у суседној кући лако распитају шта је било с дотичним. Рецимо сазнају да су у тој претходној несретној куће сва деца помрла од *чарламе* или *срдобоље*...

После пола месеца ево њих опет у оној првој кући, односно у њену дворишту. Сажалевају домаћине, па им предложе да *баце угљевље* и *виде чиње* (то јест који је злотвор то преминулој деци нашкодио и доскочио!). Домаћице им наравно дозволе... Циганка баци ужарен угљен у коленицу с водом, угаљ, гасећи се цвркне а Циганка ће запрепаћено: – Ене! Ете!

Баци други угљен, и тај цвркне, слабије ил јаче од првог, сасвим свеједнако. А Циганка шапатам и домаћици: – Видим ја, проклети да су... Јаднице јадна! Имала си дечицу као злато... Али има једна ороспија, што ти и јутровече долази! Ти је знаш која је! Ја је не знам, али ево као да је знам! Она ти је учинила... Обнела ти катанац око куће и ту га негде закопала. Али ја ћу то да *раскашанчим*!

– Па, де-де, ако светог Бога знаш!– вапи безазлена сељанка.

Сад видев да је *деверика узела удичицу*, Циганка стане да тврди пазар: – Јесте, али не може сад, него само у младу недељу... морам на Кобаоник по *нейовраїич!*

И ожалошћени домаћини пристану. А шта би ви да сте они!?

Друге или треће ноћи дође Циганка ноћу, у глуво доба, кад све у оној кући спава. Циганин јој у дну дворишта дражи псе, а Циганка с другог краја ускочи у двориште и близу врата закопа, у плитко, неки стари зарђали катанац. То обично раде за кишних ноћи, кад је земља мекша и кад се ископана земља слегне да се не распозна онај *коїић*. Кад посао заврше, Циганка и њен Циганин се врну својој черги...

На младу недељу долази Циганка и доноси неку траву, свеједно коју, па је обноси око куће, а пред оним местом са закопаном старим катанцем, стане и ту траву испусти. Намерно, јасно. Тад прекрставајући се зове домаћина да донесе трнокоп и да ту удари пијукати. Овај се одазове и одиста после неколико удараца налети на катанац! Нађени катанац сасвим убеди домаћине у црну врачку, у гатарину, ма у шта желиш!

Сад су готови све Циганки дати. Она тек сад почне тврдити свој пазар. Тражи кошуљу *необукувану*, стајаће одело мушко и женско, сребрну пару, главу шећера, коку без белета, две нове кашике, унцу соли, прегачу, чутуру вина, нов кострол, главицу црна лука. Све што јој је за даље рашчињавање потребито. Да бајаги то баци на *маћиској раскрсници*...

Домаћин јој све то уручи и онда се погоде и за цену. Да узме по 100 динара, не мање...

ПОДРЖ', БОЖЕ, ГЛУПА СЕЉАКА!

Често сам се, драги Вале, чудео и једно глупости наших сељака. И грађана, наравно. Где су им очи, како не виде шта се с њима чини?

Па ено, хоџа Јунуз, откад записе пише, направио нову двоспратну кућу! Као да га видим, глади браду и говори себи у њу: – Подржи, Боже, и надаље овако глупа сељака!

А кад му се разболе ханума Џева, он је не хте лечити, него позва мог колегу, доктора Петровића, влаха-лекара, како рече.

Па ето, доктор-Јон, нема шта нема, а пре био обична пука сиротиња паланачка! – Жалим те, доктор Батуте! – рече ми цврцнуто једном у механи, кад ме је частио чашом црна вина.

И описивао своје „случајеве“.

Травар Илија што толики свет потрова својим травуљинама, сигурном ногом је стао на земљу. Шкрипи чоха на њему. За скупе паре продаје своје коренице, а кад га лане заболело око, он ухвати па право у градску болницу код доктора Крстића и излечи се. Касније, као и пре, настави да ћорави и ослепљује сељаке!

Тета-Макрена, што женскињу *нанештје желудаце*, ради чега жене не могу рађати, богато је оженила сина Срђана и богат пир спремила. А кад јој је нека сусетка позавидела, она ће: – Драго ми је и хвала... И док је год трбуха будаластих тежакиња, дотле ће и мени добро бити!

Стрина-Јукса што баје и *скида врене*, а што је завадила сва села око себе, продаје у кацама сир и кличе: – Подржи, Боже, лудог сељака!

Ђор-Драгана Гуњић, што је мајстор за вађење *влаца* из старе ране, диже хан на путу за Шабац!

Не могу више да набрајам, зло ми је!

Налет их било!

НЕ ИШТЕ МНОГО!

- Боже нас сачувај и мајко божија!
– Шта се крстиш, стрина Ангелино? Каква ти је голема невоља?
– Не питај, Мићо! ... Знаш шта ми је јутрос испричала стрина-Круна?
– Шта?
– Вели да је заредила *кума*! Стигла већ и у наше село. Навраћала и њиној кући... Али није могла да *йродре*! Не даде јој баш она!
– Како то, стрина Ангелино?
– Вели: зна она то добро!... Узела од сваког чељадета по појас, наставила један на други, па их положила по земљи и њима *обџрадила* кућу... Знаш преко њене *обџраде* кума не сме прећи!...
– Па би ли стрина-Круна и нас *обџрадила* против те *куме чуме*!?
– Би, а како да не би, доктор Батуте? Вели и нас ће да *обџради*! Не тражи много, два динара и белу погачу, оку сланине и сира, пола оке кајмака и оку дуњеваче...
– А ти, стрина Ангелино?
– Рекох јој да дође што пре... И ето ти је, сваки час је чекам...

ДУКАТ СВОЈОМ ЧИСТОТОМ РАСТЕРА НЕЧИСТУ БОЛЕСТ!

Мати довела болесно дете свештенику Спиридону да му овај прочита молитву.

Спремила и паре за молитву и нов, *неубушен* дукат, да се за време молитве стави детету на болесно место.

Народ верује да тај дукат својом чистотом растерује нечисту болест! И мора баш бити здрав и небушен. И тај се дукат никако кући не сме вратити, јер онда молитва не помаже...!

Поп Спира је прочитао и *џоройадну молићиву*. Узео дукат с болесног детињег места, узео паре за молитву па их мирно сложио у дубоки џеп. Њему је зацело молитва помогла...

А маленом болеснику? ...

– Њему ће драги Бог помоћи – теши попа сељанку.

МЕДИЗИ И ЊИХОВА БАРБЕРИНА

Да ме чујете:

... При телесним повредама и осакаћењу звани су народни мезизи, ранари и слични емпирици, којих и данас у Црној Гори има и живе од привијања пушчаних и других рана. Ко је једаред био рањен, он је самим тим – ако узали, олако хлеба могао зарађивати...

При *умиривању крвине* за мртву главу се плаћало 133 талира и 2 цванцике, а умиривање рана и ћотека плаћало се пола крвине, по 60 талира. За преломљену руку или ногу – четвртину, а за сакату ногу половину крвине. Ране и ћотеке видао је народни лекар и кметови миротворци судили су те повреде уз помоћ народних мезига, којему се за труд плаћаше *берберина* или *берберина* – од криве стране, јакако!

Ако ли је је који Црногорац хладним оружјем или дрветом у сваћи био повређен у главу, па му је остала главобоља или је као злопамтило симулирао главобољу, звали би мезига да га *иџраи*, то јест да изврши операци-

ју *ѿрејанаѿије ѓлаве*. (Значи, да напоменем: проврти му и саму кост на глави да дође све до мозга!)

Причају ми и причали су ми да су у оно старо добро доба мезиди доста често *ѿрајанали* и због обичне *боло-ѓлаве*, мингрене, од које свет доста пати у Црној Гори одвајкада... Упознао сам неког Радослава Ротковића из Куча који ми је донео на показ један *ѿрејан* којим је „толики свет *шароњао*“ (трепенисао). А колико је тек његов отац тога учинио, томе се ни броја не зна! Његов дед Радослав је тај алат отео од неког доктора Грка при великој турској погибији под Махмуд-пашом, на Крусе, године 1796.

Најчувенији народни трепенисти су били Иличковићи. И не само да за то постоје очевици него и живи трепенисани људи. Ја, Батут, видео сам једног снажног Васојевића од 55 година, по имену Благоје Ђуриних из Краља, кога је пре 23 године трепенисао онај Радослав. На глави под кожом има дотични улупљено место колико динар, где му је лобања била врћена. Он ми рече да се побио с некиме и овај га дохвати *несучим* по глави, те га је непрестано болела... После неких 40 дана би принуђен да се *шайроња*! ...

Медиг Иличко среже на одређеном месту мало косе и коже, проврти Благоју *ѿрејаном* (као неким широким сврдлом) лобању; скине колутућ и погледа на моздане опне. Ако је пала крв на мозак... онда је „глава разбијена“ и кривац плаћа пола крвнине... Иначе не плаћа ништа. То „вештачко“ мишљење било је обавезно за *сенаѿили кулук*. Онај ми Васојевић Благоје рече да је добио 60 талира и да му је тим престала она главобоља...

Обично је, у сваког трепенисаног нађено да је пала крв – да као не лаже ни озлеђени ни медиг-оператор.

БУД БОЛОВАО, ТУД СЕ ИСТРОШИО

Прошла година, као и претходнице, дала нам је сувише посла. Дифтерија, велике богиње, сараца, хрипавац и наступна грозница угнездиле су се по српским срезовима. Посебно смедеревском, орашком, грочанском и јасеничком... Косиле су оштром косом подмладак и одрасле. Хиљаде радних дана је утрошено у непродуктивном боловању и надгледању оболелих. И јоште горе: хиљаде динара утрошене су на молитве и врачке, а много, много мање на лекаре и болнице...

Поп Предраг из Малог Параћина богатији је за неку хиљаду динара само на читању молитава...

Баба-Стојна из Малог Поповића купиће њивицу од гашења угљевља.

Баба-Магда ће купити и две за давање амајлија од жабљих кошчица и смуковских зуба и разних коренака...

Циганка Дуза купиће свом старом Циги и деци нове хаљине, везене свиленим гајтанима, а снахама нове црвене сукње и свилене мараме од вађења власаца из ушију, из носа и очију једног сељака. Том сељаку се јесте црв залегло, али на другом месту и то тако да га не могу истерати ни добра школа, ни савестан свештеник, ни интелигентнији сељак, ни доктори ни полиција.

Некад мислим да би једино полиција могла стати на крај овим видарима и гатарима, врачарама и надрилекарима свих фела! Полиција и апса!

ЧАРОБНИ ЈЕЖ

Првео сам један део распуста у селу Мрамору крај Дунава. Шетајући једног дана крај велике реке, опазим у једној бари малог јежа, ухватим га и понесем кући. Успут

ме сретне Ча-Радул, један од првих газда у Мрамору, па ће ме поздравити:

– Буна зео, госпођин Батут! Че асте?

– Па јеж, видиш и сам...

Радулу се засветлеше очи, приђе ми ближе: – Молим те, госпођин Батут, да ми дајеш то јеж! Многу ми треба.

– А шта ће ти јеж?

– Жена ми је много болесна од пробади, па је наредила да јој нађем јеж. То је вели најбољи лек за пробади... Са његови клинчићи на леђа само се човек окади и од пробади оздрави!– говори ми Ча-Радул. – А у његов крв да замочиш метла па да почистиш кућа, нема ич бува у кућу. Много је користан госпођин јеж, госпођин Батут! Сваки дан гу тражим. Банку ти давам за њег...

Објашњавах му да је то заблуда и саветовах да за ту банку што мисли да ми за јежа плати са женом пође лекару. Али се не даде пресалдумити.

– Знам ја, да ви учевници не верујете у јеж, али је ипак тако. Дај ти мени јеж, госпођин, па си не бери брига!

Не дадох му малог јежа, него га однесох кући.

Замало па све село дознаде да сам ухватио јежа! И сваки час долажаху да ми га потраже, чак ми неки понудише овцу за њега. Ја остадох при свом, не дадох малог јежа.

Али једног јутра мог јежа нема! Запитах строго газдарицу Роску шта је с њиме, а она ми, после краћег шеврдања, признаде да га је продала Ча-Радулу за једно јуне од пола године!

После два дана звона са сеоске црквице огласише да је Ча-Радулова домаћица мањкала. Није јој ни јеж помогао иако је Ча-Радул за њега живо јуне дао!

САВИНА СМРТ

По страховитој вејавици и по дубоком благишту долазили су ми у сусрет волујска кола. Терао их је омален сељак погнуте главе, журно... Волови су се опет вукли, као да не хају за његову журајивост...

Кад сам му пришао, видех да је гологлав. У колима седи уплакана жена, а друга, млада и снажна клечи у колима и кука. У једној руци јој воштаница, а другом руком заклања пламен од ветра и снега. На дну кола лежи мртавац, младић од двадесетак година, затпан губерима...

Познавао сам тог сељака, те му приђох са саучешћем: – Шта је било, газда Боле?

– Мој Сава ... Божја воља да умре на путу! ...

Видећи да иде из правца вароши, вероватно од лекара, упитах где је био.

– Па отерах га доктору.. Мишљах да ће му он помоћи! А он баш ништа не зна...

Тад она старија жена започе кукати: – Ништа не зна! ... проклет био кога амо и пратио!

Пошле су ми сузе. Преминулог Саву сам познавао као добра и вредна младића, на кога сам полагао велике наде, судећи по његовој разборитости. Некако је био одскочио од притупе средине у којој се родио. Вероватно га, помислих, до сада и нису водили лекару, док не би сасвим касно... Обично тек кад виде да ће *уљасник* сигурно умрети, наши сељаци крећу у варош, с колима и умирућим кога прекрију губерима...

Шта да се ради с тим народом, са том примитивношћу његовом? Стварно нисам паметан...

Стојао сам на вејавици и гледао како нестају у њој и свако мало чуо писак младе жене на колима, с воштаницом у руци.

Сутрадан одох на опело. Свештеника још нема. Престало већ силно кукање и вриска. У једном крају собе седе људи и разговарају о Сави покојнику. Отац његов Бошко ме понуди и ја седох. Мати ми приђе, рукова се са мном, седне крај мене на клупу.

– Е, мој господин Батуте, мој Сава оде! – и сузе јој грунуше из већ сасушених очију.

– Божја воља – промуцах кроз зубе, тек да јој бол ублажим.

– Да га нисмо бар лечили! – настави несретна мати – па и да рекнеш, али идох где чух и дадох све што заискаше, па опет не би вајде! Ех, мени ојађеној! Што се ја не замакох, а он да претече!...

У невољи шта да јој рекнем, одговорих: – Ви сте своју родитељску дужност испунили, а Бог хоће своје! ... Само кад сте га лечили?! Сигурно нисте одмах кад се разболео, него је болест ухватила маха...

– Како нисмо, госпон Батуте! Трчала сам јадна гдегод сам чула за врачару, дасмо све што имасмо. Пун пунцијат сандук дара, а за готовину и да не говорим! Па бар да оста жив, не бих жалила... Најтеже ми је ово весело дете (и ту показа на погрожену снаху у углу), сав дар што у кућу донесе, разнесе јој жене... па ништа! И бајаше и бајаше, од чега ти све нису оне бајале, шта све јадник није јео и пио!

Сада се потврђивало моје мишљење да је оно јуче била њихова прва посета лекару у вароши... Прва и последња. Стога запитах: – Зар га нисте и раније водили лекару?

– Каквом црном лекару, кад он ништа не зна! Да шта зна, не би ми јуче рекао: доцкан! Већ би га излечио! Док сам ја жива, нико мој неће лекару више! А-ја!

У том тренутку, крај одра младог покојника није било ни време ни место да јој одговорим на прави начин, ни да јој делим савете, те упитах како су пок. Саву све лечили.

Она ми свашта наприча, толико да запамтих само део: купали су га девет дана узастопно водом из девет потока; попио је омање буре комовице; носили су да по највећој међави у девето село некој врачари Стојни, те је код ње провео девет дана на ракији и травама; провлачили су га испод дудове жиле у очи „скончане среде“; парили су га усијаним камењем, седео је под губерима у врелој пари; бајали су му вретеном са мртваца, па чешљем којим је мртвац очешљан... За све то време постио је по савету врачаре Роксе из Брдишта, јер су га *изјеле вештице*...

– Баш га *изедоше вештице*! – рече жена на крају.

И моје је то мишљење... Вештице га лечиле, вештице му препоручивале да једе коров и пије комовицу, вештице га натерале да пости у слабости... Тровао се уместо лечио. Лежао у затвореној и прегрејаној соби непресвлачен – да не 'аба одело. Кад се сабере шта су му гатарке и видаре отеле, испадне, по мом скромном рачуну 120 динара! А да је у почетку одмах ишао лекару, не би га стајало ни четвртину, и најглавније: био би жив жени и родитељима и некој деци коју ни стећи није стигао! Држава изгуби војника и грађанина!

О, о, о!

VII

МОЈ РАТ СА РЕЦЕПТАШИМА!
(или иш̄а се све нађе у новинским о̄гласима)

*Е, ово сам исецао из наших новина, њочейком
џросїе 1923. године:*

Нема више болести у Србији, данас је допутовао чувени Српски травар Живојко С. Николић, Неготинац. Собом је донео многе лековите траве противу свих болести, а нарочито противу Шкрофула, Падавице, Реуме, Шуљева итд. Противу свих Женских и Дечијих болести. За Нероткиње да роде са гаранцијом и на уговор, капара 200 динара, ако роди 1000 динара. За преговоре шаље се марка од 2 динара. Адреса стара: Хотел Таково, престолни Београд.

Београд, 1/1, 1923. *Ваши доброжелателни Ж. С. Николић.*

Данас је допутовао овде чувени травар Жив. С. Николић, Неготинац и одсео у Урошевој Пивници на Теразије, Београд. Он је донео много лековитих трава са собом, преко 3500 разних, а нарочито противу: Реуме, Падавице, Шкрофуле, Шуљева, Пантљике. Трипер за 18 дана спасен. За Нероткиње ради се под овереним уговором, капара 300 динара. Када роди 1500 динара. А контра, ако не роди, капару не враћам. За преговоре шаље се марка од 5 динара.

Београд, 6/III, 1923. *Ваши доброжелателни Ж. С. Николић.*

Данас је допутовао са далеких путова, наших и страних планина и урвина г. Живојин Николић, Неготинац, одсео је на Теразије у Урошевој пивници и налази се сваког дана до подне, а поподне у свом стану у Сарајевској број 26. Чувени и признати наш испитивач лековитих трава против свих болести.

Собом је донео 3.500 трава против многе и многе болести, а нарочите противу Шкрофуле, Падавице, Згрчења жила, Шуљева па где они били, Заптивања у грудима, Плућних Катара, а нарочито противу свих Дечјих болести... Противу трипера старих и нових...

Цена је свакој трави 450 динара, јер за сваку болест треба 10-15 сорти трава. Новац се шаље унапред, осим за нероткиње и падавицу која ће бити по уговору. За уговор се шаље марка од 5 динара.

За нероткиње је капара 350 динара, а када се породи 1800 динара. У негативном случају капара се враћа.

За сиротињу и синдикалне организације, раднике-це, ко то докаже општинским или из синдиката уверењем, уполак цене.

На Митров дан, 1923. у Београду *Ваши добротинишељ, Живојко Николић.*

И ЖУТИ ДУКАТ

Беше њо, мој драги Вале, раније...

Разболео сам се од жутице. Лекар ми препише лекове, препоручи шетњу по чистом ваздуху, купање у млакој води. Купку ће ми још баба-Магда спремити. Она је у том вешта.

– Шта ти је то у води, баба-Магдо? – запитих је кад сам опазио да се на дну корита нешто мрда.

– Богме *црвени кључ* и *шиба од жуџе врбе*. То се, знаш Батуте, ваља... Него спусти и један жути дукат у воду – вели баба-Магда и подмукло се кесери.

– А што, баба-Магда?

– Не ваља се питати за то?! Него тури у корито. Ја одо, али ћу се убрзо вратити. Ваља ми воду бацити на западну страну и то пре сунчева заласка. Са заласком сунца нестаће твоја болест! – тумачи свој рецепт стара гатара и одлази.

ОД РЕЦЕПАТА СЕ НЕ ЖИВИ

И опет се, кад на ово мислим, сећам Чеховљевих *Ескулаја*... и њиховог рицинуса, па се смејем гласно...

Пазарни дан у паланци. Сељаци по механама пију и мезетишу, а сељанке се распришле по пазару. Многе иду у апотеку. Траже помаде, мирисе, сапуне, белило и црнило, руменило, кособоје, па на крају и лекове.

Седим у апотеци с краја, као читам новине, а само слушам.

– За динар зечја сала!– баба пружа смрдљиву кутију.

Најмлађи практикант је прихвати с два прста, па је пуни из суда на којем пише *Axungia porci*, српски: свињска маст.

– Ошугали ми се у кући – тужи се чича, док се и сам дрпа.

– ’Оћеш за 5 динара масти од шуге!– саветује апотекар.

– Биће мало! – еспапи чича. – Дај за десет!

Улази баба и загледа у сваког, док не приђе једном.

– Јес’ ти си тај! Даде ми лане за ћерку *кајљице од сџируну*! И помогоше јој. Па да ми опет даш од истих! Нешто је поново невољна.

– Јесу ли мирисале на бадем? – пита практикант озбиљно.

– Таман на бадем! – и баба прими лек, па преброји паре.

– Имаш ли препеличје масти? – пита жена у црнини. Момак клима главом и даје јој из суда са *Axungia porci* масти од препелице. ...

Повлачећи у ходу десну ногу, у апотеку ступа испијени младић и тражи „јодне тинктуре“.

Сам апотекар му шапну нешто на уво. Младић пође за њим у лабораторију. Кад се брзо вратише, донесе више лекова и младић добро плати.

– Да ми даш од два брајиа крв! – тражи вижљаста младица.

Практикант дохвати суд на коме пише *Sangus Draconis* и пружи јој лек.

– Точи ми дете – тужи се друга млада. – Па да ми даш медицину, штоно си јесенас дао мојој јетрви Загорки... из Спољевца.

Практикант клима главом, као да се баш присећа.

Тако њи њо њече нејресјано.

Овај тражи лек за шуљеве, онај нешто за санције, девојку кињи зуб, бабу хладне ноге. Синчић јој има поганицу у очима, ћерка сваког месеца неке наступе добија. Сипљив старац не може добро да се искашље, а момчић пропљувао сукрвицу... Траже људи вашљиву маст, сан, кинин, поган сапун, руске капљице, теријак, слатко дрвце, лист од материце, лоповско сирће, девојачко млеко, шумско пиле, чепиће, паунчетов крилни прах, камфора, јелењи рог, ђаволову поган, ружино уље и ружино сирће, утеге, матичњакову горку со, горку дивљаку – практиканти се сломише васцели дан. Апотека пуна као кошница, подне преваљује, а гужва се не смирује!

Седосмо доцне газда и ја на ручак. Петао у сосу, киданчићи, рахатна маковска штрудла...

Али ево их опет! Неко громким гласом тражи газду. Газда познао глас, устаје, оде у апотеку... Чујемо да се с неким громогласно здрави...

– Је ли сад све готово!? – пита тај глас.

– Све је како си наредио. Све сам по писму лекове спремио!

– И шприцеве?

– Ма све, брате!

– А рачун?

Мало се ту заћуташе, па се пријатељски опростише. Кад се апотекар вратио за трпезу, питам га ко је био.

– Моја најбоља муштерија. Чувени народни лекар Табасије из Горњака. Био је у служби при апотеци, па нешто тобож научио. Сад га траже на све четири стране! А он лекове од мене купује...

Хтедох нешто да му приметим, мада смо добри, али он не хте да ме слуша, настави: – Свет тако хоће! – А последице? Није ли то надрипракса? – Оно јесте – призна је мој доброћудни домаћин. – Али се од саме рецептуре не да живети. Зар бих ја могао оваку кућу да имам и водим, два сина и ћерку на инострани да васпитавам и још да приштедим, да није глупог нашег света, да није белила, помадица, лекова из ручне продаје... Рецепата је лекарских мало, госн. Батуте, па се припомажем, таксирам ово како хоћу... Свет долази и тражи, шта ћеш му...

Његов ме је одговор мало револтирао, али се брзо смирих... Гост сам у његовој лепој, богатој кући, поштује ме човек, родитељи су нам били прикумци...

Припоменух му Чехова и *Ескулаје*. Он рече да зна ту причу и да је просто обожава. Мало заћутасмо, па ти све окренемо на шалу.

VIII

НАДРИЛЕКАРСКА МОДЕРНА СРЕДСТВА ИЛИ ШАРЛАТАНСКИ ОГЛАСИ, ЦИРКУЛАРИ, ЗАХВАЛНИЦЕ

1.

*Шарлаћанство мно̀го по̀државају и дневни листи́-
ви. Неће они ни најбезочнијим о̀ласима свакојаких
лекова за све мо̀гуће болести́ месѝо ускраћѝи.*

(др Т. М. Буденброк)

*Зар се и данас не верује више о̀ласним си́раницама
новина, нѐго онима шѝо скромно Медицину по̀ро-
ведају?*

(др Х. Х. Демијан)

ОГЛАСИ СЕ ИСПЛАТЕ

Ни у свету није другачије него у Србији.

Неки С. Рихтер из Рудолиштата у Немачкој издавао је годишње на новинске огласе око 200 000 динара, пред-ратних!

Неки П. Казалс из Севиље, фабрикант „чудотворних пилула“, даје годишње на огласе за њих милион динара.

Неки Г. Малер из американског града Лос Ангелеса, проналазач разних лекова за смирење, са фирмом *Safe-Cure*, оглашава у свим светским новинама за око 20 милиона долара. А недавно продаде неке акције за тродуплу суму!

У просвећеној Немачкој знаменити надрилекар Бах, занимањем чобанин, од сваког пацијента је само за сусрет узимао три предратне марке. Дневно је примао по 800 болесника!

По државној статистици у периоду 1886-1901. година надрилекари су у културној Немачкој продали надрилекова за 14 милиона марака! Ту се не рачунају њихове брошуре и књиге којих није мало.

Само у *Бреслијовском гласнику* избројао сам лично 1908. године, у 31. броју 623 таква огласа! И све то народ плаћа.

Питајте рецимо зашто се српски књижари просто ожимају за издавање одвратног и презира достојног Пелагићевог *Сиварног народног учишља*... А дневне новине за огласе травара Мијата и Јове? А за доктор Јонову праксу?

ИЗЛЕЧИО СТОМАК ОД 80 ГОДИНА

Из француске штампе: **Шевалије де Карнал, старац од 80 година, боловаше више од 30 година од стомака.**

Ја сам ујошребљавао без икаква усјеха више амџичких средсјава... Из Лондона и Магдебурга... Пио сам и зрна белог мушарда... Онда ме саветјоваху да јосле оброка јрозујам на кашичицу јрашкасји Белеков уљен. Од кад је ујошребљујем, болови су несјали. Као да сам васкрсо!

Наравно, ово сам превео из француске рекламне штампе.

И то вискокултурни француски народ гута наше срца, ујутро кад отвори очи и купи новине!

ЕЛЕКТРОМАГНЕТИЧКИ КРСТ

Двос̀труки елек̀тромаг̀нетички крст̀ (или извезда) (Д.Р.Г.М. Но 88508), са сер̀ификацѝом, лечи с̀ гаранцѝјом од г̀ихт̀а, реуме, т̀ешког̀ дисања (ас̀тме) несанице, сево̀шина у ушима, т̀ешког̀ г̀лувила, ѐилейсије, веће нервознос̀ти, лошег̀ т̀ека, бледоће, зубобоље, инфлуенце, миг̀рене...

Сваком болеснику који по̀сле 45 дана не би оздравио, враћам новац̀ нап̀раг̀. Цена мањег̀ крста̀ је 4 К, а већег̀ 6 К. Два мала крста̀ за 7 К, а два велика само за 10 К!!

Шаље се по̀узећем или унап̀редним слањем новца.

Др Александер Шварц, Будапешта, Bezeredy-utca No 3.

LYSOFORM

***Лизоформ** се у̀по̀требљава као дво̀спо̀то̀йна рас̀то̀пина. **Лизоформ** је најп̀ознат̀ије, већ од десећа п̀ризнајно и ис̀тв̀анено средс̀иво за дезинфекцију.*

Добива се у свакој велдрогерији у ориг̀иналном паковању, с у̀по̀твом за у̀орebu.

Југофармација, Д. Д. Загреб, Југославија.

WRIGLEY ГУМА ЗА ЖВАКАЊЕ

Cherwing gum била је до сада код нас т̀ако рећи нѐп̀ознат̀а. Међуштим у Америци је у̀по̀требљавају скоро сви, особито радници, с̀портисти и п̀урис̀ти. Ова г̀ума се израђује од разних лечничких и освежавајућих биљака, т̀е је њена по̀уларнос̀т велика. Олакишава варење, одс̀трањује жеђ, суво г̀рло и задах из ус̀та. Шт̀еди и чистити ва̀ше зубе и олакишава слуз. У служби г̀де је забрање-

но њушићии, на излейћима и у сїорїу, најбољи је надоме-
ћиак за шкодљиви алкохол и дуван само Wrigley гума за
жвакање. Заїо је ѡражиће у свим дроџеријама.

**Генерални заступник за Југославију: дрогерија
Адрија, Љубљана, Шеленбургова улица бб.**

ЗА PEERLEESS ЛЕПОТУ

*Peerleess Erasmic саїун за младачку кожу и њен би-
серни сјај, и ѡоїли чаробни мирис који у близини ѡреїе-
ри.*

*Природносї је дар који лицу даје Erasmic. Њеџов ми-
рис осваја ѡајансївеним чарима невиносїи.*

*Peerleess Erasmic саїун израђује чувена ѡворница
Erasmic Shaving Stik.*

**Заступници за С. Х. С. Бенруба и Јовановић, Бео-
град, Вука Караџића б.**

ЗБОГОМ СРБИЈО!

Збогом за навек Србију, мајко моја! Збогом и трећи
пут!

Ове тужне редове посвећујем народним посланицима
од којих 48 лично знам, а код једанаест сам кући ишао.
Двојицу, Вучића и Вучковића, сам од смрти спасао, то
јест кост њихове кости, децу, а они ни прстом не мрдну-
ше! Неки су постали министри. А мени, Живојку трава-
ру се не да да лебац зарађујем!

Србију, Србију! Збогом децо и жено мила, збогом се-
стре и браћо! Збогом Отацбино моја! Знам ја врло дав-
но да је само свет моја отацбина!

Слава *Васи Пелагићу*, мом врлом учитељу!

Право је Васа рекао: Живојко, џак с травом о раме, штап у руке, па у свет! Збогом другови и другарице моје!

Рецепташи доктори ме гоне! Терају ме као кере зецца... Ето вам госпoде доктора, па нек се пуни београдско ново гробље, а ја одо' у туђину!

Борац с рецейџашима, једини Живојко Николић, џравар и народни видар.

Примедба: бавићу се у Београду још само 10 дана, па идем у Милановац, Чачак, Ваљево и Бајину Башту, по Србији.

Адреса је Два побратима, кафана.

ТРАЖИМ ЛЕКАРА

Ране и преко 20 година старе, сараце, шкрофуле, трипер и горонеју, акутан и хроничан, све венерије, лечим савршено.

Тражим лекара коме би предао свој изуметак, сопственик проналазака за лечење ових и иних болести,

Марко Димитријевић Диме, Јагодина.

(Напомена др Батута, оловком на маргини новинског исечка: *џреџреден ођлас своје врџице. Бајаџи џражи лекара ... а џражи лаковерне болеснике!*)

ПРОТИВУ БОРА

Од многих најбоља је предохрана редовна употреба *Creme Simon Kish*. Упити га са слабом кожом, дађе јој гипкост и неће се борати. Допунити пудером *Simon Pudre de riz Simon* и сапуном *Simon Savon Simon*.

К. Simon & Co. 59, Flaubert Saint, Pascal Paris.

МАЈКЕ!

Заштититићеће Вашу малу децу и одојчад од разних болести за време врућине, ако их храниће:

НЕСТЛЕ-овим меканим брашном!

ЖИВОТНИ МАГНЕТИЗАМ КАО ЛЕК

Већ читави низ година бавим се као *магнетопајта* лечењем животним магнетизмом! Ја сам једини који магнетизира после **др Месмера**, по његовом јединственом систему.

С великим успехом лечим реуматизам, болове у трбуху, гушобољу, зубобољу, запаљења у коленима и куковима, Болести живаца и главе, запаљења ока, хистеричне нападаје.

Као и болест св. Вида, узетост, бледобољу, осипе, шкрофуле, енглеску болест, ране, воду у коленима и лактовима, израслице на кожи, мигрену...

Хипнотисање никад не користим. Моја метода је пријатна и ублажава нервни систем. Не употребљавам инструменте. Стотине сам излечио магнетизмом по славном **др Месмеру**.

Ваља додати да ми се за помоћ обраћају само они од којих су лекари дигли руке. Па ипак већи део се код мене опорави и патње опрости.

Христос Савић, лекар магнетиста

УПОТРЕБИТЕ КНИНСКУ ВОДИЦУ!

МИЊОН!

Коса ће вам очврснути, неће опадати, нестаће перути!
Добија се у дрогеријама и трговинама.

Главни заступник *Милан Хаџи Анијонијевић Анијон*,
Теразије.

2.

*Шарлајни се ослањају на рекламу! (Хенрик Сјен-
кјевич)*

РЕПИНУЈОЛ

Ових дана штампа је опседнута рекламом за **Репину-
јол**.

Преписујем за Вас ту рекламу:

РЕПИНУЈОЛ
НОВИ И ИЗВРСАН ЛЕК ПРОТИВ

Костобоље

и

Ревматизма

Разашиље Валбрехтова

Лабараторија

У Нирнбергу.

Мој Вам је савет: изоставите наставак *-ол* и прочи-
тајте натрашке, па ћете добити реч: *јунийер*, *јунийерус*,
што латински значи *смрека*. И тај нови изврсни лек није

ништа друго, него препарат од смреке, без икаквог дејства на костобољу и ревму, а при томе врло скуп!

СРБИНЕ, БРАТЕ!

Ми смо једини у граду Тикагу од нашег народа и језика, који имамо лекарну. Кад нас ћеш бити брацки послужен и свјетован на свом материнском језику. Наши су људи ваздан варани од туђијех људи и лажних савјетника, те треба да верујемо у оно старо: Свој Своме!

Нарочито се обраћамо младим људима који болују од „тајних болести“. Ми имамо свој пронађени лијек за тајне болести, мушке колико и женске. Стотине смо младих за кратко вријеме излијечили!

Наша лекарна, уређена покрајски са свим је потребним Србину и Хрвату лековима. Од нас ћете бити послужени на свом материнском језику, боље него иђе!

Крвавица

КАСАРИНОВ ПРАШАК

Касаринов прашак против епилепсије, падавице,
Може се добити једино у дрогерији
„Стари Гуслар“, Београд, Зелени Вијенац!

ПЕРО!

Немој заборавити да за уговорени излет
понесеш собом *Wrigley-ову* гуму за жвакање!
Добићеш је у свакој бољој дрогерији!

КО ХОЋЕ ДА БУДЕ СНАЖАН МОМАК

Препоручујем ево мушкима таково средство
из којег ће бити срећни и момци и старије чике!
Од њих само зависи да то буду!
То је повратак мушке моћи!
Ово неисплативо средство зове се:
Магнетиске ѿасѿиле!
Једна кутија *Магнетиских ѿасѿила* стоји 4 круне.
Ко осећа да је мушки немоћан,
да му је клонула мушка снага,
биће срећан кад проба наше *Мушке ѿасѿиле!*
Поузећем их шаље

Diana apoteka Budapest, Karoly-Korut, 5. szam.

Један нам лечник пише:

Поштовани г. Лекарниче!
Молим пошаљите мому шураку 2 кутије *Магнетиских ѿасѿила*,
Који вели да је са ових пилула исто тако срећан као
што је кад је био момак!

Једна лепа жена пише:

Поштовани г. Лекарниче!
Од када сам своме мужу поручила 1 кутију *Магнетиских ѿасѿила*,
од то доба се више не свађамо!
Волемо се сада као што се никад нисмо тако волели!

Један старац од 68 година пише:

Поштовани г. Лекарниче!
Пошто сам се уверио да старцу нема друге помоћи до
Магнeйских њастила,
молим Вас пошаљите ми хитро још једну кутију!

ЛЕКОВИ ЗА СВЕ (*Бајџићово њисмо*)

Драги Вале,
Листам исечке из наше *неморалне* штампе. Ту су
ти лекови за све и са свих страна. Као да сви воле
Србина, само му помоћ нуђакају. Видим, као: лек
против кашља за одрасле, лек против сваке ми-
грене, лекове против грознице, капљице за про-
чишћење крви, капљице од зубобоље кад је зуб
изједен, за стомак, косу, реуматизам, диуретична
средства, од глиста, против испуцалих шака, од
шуге маст, противу водене болести, од очију во-
дицу, за уши, противу полуције, жутице, шуљева,
пантљичаре и тракавице!

Чега све ту нема?! Против сипње код коња, пра-
шак за литалицу, против билокакве болести, ре-
кламира се неки *Сикајор* из Новог Сада!

Пакрачке капљице, Нишки сируп, Прокупачко
стоно, Жагубички спрај! Какањски вријанц, Ма-
риборски антишуљ, Црвеначки кристал! *И њако*
редом наше младе државне маје!

Али и Руски мелем, Афрички сок, Аргентински
сируп, Либериских вашлаф, Девичански оток,
Тамилска водица, Кинески накупац!

Ја, Батут, размишљавам шта је све то – *ѿа мей̄а-морфоза једног̄ вида г̄аѿарења у друго, једног̄ надривидарења у друго*, чини ми се још продорнијег и горег. Као да цивилизација деволуира, а локална врачка се преображава у универзални лажљиви оглас!?

Иста остаје само народска наивност и неурачунљива приврженост лажној медицини!

Elsa-fluid, Felerov-zirupek, Anastacijine pastile, Kinderli-prafak, Lifkin-kapo-preparat ...

А пре тога *баба-Маг̄дино слејог̄ миша крилце, Ранђелијино шумско ѿиле сѿуцано, докѿор Јо-нов мелем, хоца Јунузов заѿис...*

Докле и доклен, браћо драга? – питам се ја, доктор Батут.

3.

Ужаснућеѿе се кад се увериѿи, иѿа се све може из-мей̄нуѿи из нашег̄ лејог̄ ѿозива и лекарсѿива!

(писац и лекар Жан Тардије)

ПОЗНАТЕ БОЛЕСТИ ЖЕНАМА

Као бола у крстима и све друге женске болести лије-чимо стално и сигурно

ОТРОВАЊЕ КРВИ

И све кожане болести, чири, сврабеж, пухице, отечене жиле,

покварене снаге и запуштене болести!
Ја лечим једном за свагда.
Говорим српски!

D-r Levinas Eko Zins
41 Sp. Clark. S.
Chicago Ill.

ЗА СВЕ ТАЈНЕ МУШКЕ БОЛЕШТИНЕ

Сваки Хрват или Србин који треба доброга лијечника, добрих љекова или добра савјета, нека дође к нама. Говоримо и пишемо вашим материнским језиком.

Јамчимо излијечење: трипер, чанкир, сифилис, немоћ у сполном опћењу, чинимо жилорез, киле без резидбе!

Лијечимо и костобољу, бол у крижима. По потреби трапамамо.

Ако не можете доћи к нама, пишите нам!

Еуројпан Медицал Инсџ.
413 гранд Стр.
Питсбург П. А.

МЕЂУ НАМА

Каже Вам др Бајтуйи:

До ратова углед наших лекара у народу био је раван угледу наших поштених судија. Рђавих изузетака није ни било.

Рат је изменио све, па и лекаре. У њихове редове увукао се шарлатанизам.

Цео Београд је прелепљен ружичастим плакатићима, на којима се лекари рекламирају, без мере и одговорности икакве!

Преписујем само неке, а скупио сам током 1922-23. преко двесто таквих плаката!

Учтиво извештавам *грађанство* округа да сам набавио и монтирао *Ренџенов апарат* американског система. Преглед на струју и кроз стакло.

Др Омеровић

Др Никола Николић

Балк. Неолог, једини специјалном спремом из балнеологије и бањске технике лечи венеричаре!

Др Никола Николић

Лечи венеричне болести, сифилис изванредно!
Убрзигавам *Новарсенобензол* директивно у жиле!

Др Урош Лавадиновић (Вадилановић)

Лечи унутрашњост тела. Прима болеснике у свом стану.

Убригавам нови серум против дифтерије.

Поткожно убригавам задњи крик *Неосалварзан*!

(рукописна нап. др Батутова: *Лавадиновић је њадашњи министар народног здравља!*)

ИНСТИТУТ ЗА МОДЕРНО ЛЕЧЕЊЕ СВЕТЛОМ И ЕЛЕКТРИКОМ

(вештачко Сунце, рентгенови зраци, дијатермија, термобергонизирање, електричне купке...)

Отпочео је с радом на Сењаку!

У Институту се успешно лече: шкрофуле, трбушна туберкулоза, лупус-ране, израсли, суициди, реуматизам зглобова, табес, базед, астма, прекомерна подгојеност, све болести коже и др.

УБРИЗГАВА РАДИЈУМ!

Бањски лекар целокупног лекарства, др Мића Вучела, ординира у хотелу *Мейројол*.

У вене убризгава радијум и арсен с одличним резултатима...

НАШ ПРИСНИЦ

Михаило пл. Соларић, парох у Великој Писаници дао је у штампу књигу *Колера*.

Пренумерација се прима од првог ожујка.

У књизи је и чланак др-а Eubena Yebosha!

Књига гарантира излечење од сваког вида колере!

ЈЕВАНГЕЛИЈЕ КОЈЕ ПОВРАЋА ИЗ ГРОБА ЗА ТРИ ДИНАРА!

Препиши се и ти!

Већ се преписало: из Драгачева 120, из Ниша 46, из Чачка 68. Из Јагодине 58, из Бајине Баште 63, из Шапца 39.

Седмо је Ваљево са 76, осми Београд са 83, десета Ивањица са 42!

У Ужицу веле да ту књигу обожавају!

Волу је више него славног Пелагићевог *Народног учишћеља!*

ИЗЈАВА БЛАГОДАРНОСТИ

Ја, др Батут, читам у „Вечерњим новинама“ из 1900. г. бр. 18:

После девет̄ година мо̄г̄ ѿшешко̄ боловања од укоченостӣ, узедох ѿправе за мали новац, хиљаду динара, од ђ. Живојка Николића, ср̄и. Травара и нар. Видара. Хвала му ш̄то ме је с̄исао. Бо̄гу и њему захваљуивам! Слава им до неба од земље,

захвалан Данило С̄иојадиновић, бакалин, Г. Милановац.

Адреса г. Николића, у хотел *Таково*, Београд.

IX

СТАТИ НА РЕП НАДРИЛЕКАРИМА
ИЛИ ВАРАЛИЦЕ У КЛОПКИ

Бајалица-варалица

(Народна пословица, по Даничићу и Новаковићу).

У Циџанке црн образ, али њуна њорба!

(Народна пословица, по Вуку)

ТАЈАНСТВЕНА ПОМАДА

У Улици Денкерк у Паризу настанио се шарлатан под именом др Леле (Leleu), професор, „хирург болнице Ларибоасјер“ и разаслао своје рекламне проспекте публици. Проспекти беху пуни похвала његовој стручној спреми и вештини, те наводима његових многобројних успеха у многим областима Медицине.

Два лекара из болнице Ларибоасјер прочитају проспект-Леле и из радозналости крену Лелеу да му се као тобожњи болесници представе.

Соба за Леле-одринирање беше и његова спаваћница... а два учена лекара затекоше колегу баш кад је „спремао предавање које ће исте вечери одржати пред 700 слушалаца на Медицинском факултету“.

Један од лекара учини се болесним иако је био посве здрав и потужи се доктору-Леле на отекотину у слабини. Леле га прегледа па ће: – Не могу вам за сада рећи да ли имате некакву израслицу у слабини, али је стање вашег здравља доста озбиљно. Да бих утврдио праву дијагнозу,

морате вечерас још једаред код мене доћи... Сад ћу вам дати једну помаду која ће ствар разсветлити. Размажите ову помаду по потрбушју, па као од ње осетите горе хладно а доле врућо, онда ће бити да имате *унуираишњу нараслицу*. Ако вам моја помада обратно покаже, то јесте ако вам горе буде врућо, а доле хладно, о нараслици нема ни збора!

Тобожњи болесник се захвали доктору-Леле и плати му, али је већ то био сигуран да је сусрео надрилекара најниже врсте.

И одмах је сачинио властима пријаву.

ЛУКА ТРАВАР

Беше једном у маленој кућици на крају села, обрастој у кукуту и павит, чика-Лука, врач и травар. Знао је сваке травке за сваку болест. Травке је давао не морајући ни да види болесника, обаје само воду, а болесника не види, но траву шаље по ближњима.

Наши ти прости сељаци у свакој невољи, мал-по-мало хајде код чика-Луке. Рашчу се чика-Лука, па почеше да пристижу и невољници из околине, из целог краја и округа. Нарочито око младе Петке. Није он много наплаћивао, примао је и погачу, бели мрс, дуван, тикву мученице, сувих вргања уместо новаца.

Од свих највише му је веровао неки Марко Селенић. Пред њим нико о Луки што неповољно није смео зундецнути. Одмах би се свађао и у очи скакао. Једаред је чича-Лука излечио Марково дете и од та доба му је он био савим поверан.

У то доба је у том селу радио и чика-Паја Булатовић учитељ. Он је опосвуда говорио народу да се мане врача-

ра, гатара и осталих *ара*, па тако да ни чика-Луки не верује. Једном се ова двојица, Селенић и Булатовић сукобише на крв и нож управо око тога!

Али дуго наставише по своме – Селенић је травара хвалио и на њега болне упућивао, а Булатовић кудио и одвраћао свет од њега.

Наједанпут се деси неко чудо!

Преста Марко ћуткарити и преста хвалити ча-Луку ... Мално-помално и сам узе да га грди и назива варалицом, хунцутом и лажом. Чуди се учитељ, чудимо се сви, чудих се и ја, Батут, кад ми то пренеше абери до ува, кад се добро зна да је скоро много био болестан Селенићев старији брат, Никола, старешина Селенића задруге и да је баш сам Марко за траву и воду чича-Луки травару пошао. А Никола прездравио...

Беше баш на Госпојину. Изашли ми из цркве, те сели на клупе пред црквом. Ту су поп Јустин, учитељ Паја, ја Батут, и још неколико знатнијих луди. Тек ће учитељ: – Ама, Бога ти, Марко, шта то би и ти поче грдити онога лажова и ванцагу, Луку врачка, кад си га ковао у звезде!?

– Вала, учитељу, и сам се каних да ти о томе опричам, па се ево јави згода. Но, шта то би? Денемо ми сено у пољу. Ноћ приближи, а у нас још много плашћа, а освићу и два празника, а време хоће да се мења! Дође мој бата-Никола, да припомогне око сена. Избацио је док длан о длан цело једно сено! Окупао се у зноју, узе од деце хладну изворску воду, па леже у траву да с' одмори! Наједанпут се стане превијати и кукати, лепо да нам умре. Ми брже боље остави рад и алат и све, па брата Николу једва жива однесемо кући. Прекуко је целу ноћ! У тик зоре ја ти се дигнем и трк оном лажову и ванцаги чика-Луки. Понео сам и тикву за воду и две цванцике. Обаја он воду, дадне ми траву и заиска дувана. Извадим један урезак и дам му за једну лулу, а толико и мени оста, те трк кући. Кад на прелазу преко потока, више наше куће,

оклизнем и паднем, тиква прште а вода се просу. Оста колико за ракијску чашицу те воде. Ја брже то боље одо код котара, где смо јуче денули оно зло сено, узнем чобању, налијем воде и похитам опет, али у журби и то проспем! Шта ћу, време истиче. Мислим: да налијем воде реда ради, а Лукина ми здрава трава за силавом. Па и сам Лука увек је велио: *џрава односи бољку!*

Дођем кући, бата мре, изгоре у живој ватри. Брже га полијемо, умијем га оном обичном водом, он се освести и рече: – Сипајте ми ту воду на главу, у недра, свуда, свог ме окупајте!

Тако и урадисмо. Он се смири, па мало опет затражи да га, ако има Лукине воде, њом уквасимо и свог у влажно замотамо. Ми и то учинисмо. Сад дај траву! Ја изађем из куће, урежем траве, саставим с медом и дам Бати да поједе. Он се смири и заспи.

Ја изађем пред кућу. Да оданем и лулу испушим, јер од синоћ нисам ни пушио. Потражим онај урезак, али јест! Нема га нигде, но на место њега нађем Лукину траву!

Сад видим шта сам урадио – исекао сам дуван и дао га бата Николи, а трава ми остала! Ћутим ко заливен, никоме не причам. Само знам да од чича-Лукина лека мој бата ни мрве није добио. Стрепим силно...

Он спава до подне, и кад се побуди, беше, може се рећи: **здрав!** После два дана устаде и свуд стаде хвалити чика-Луку.

Ја видех његову лаж те испричах укућанима шта се догодило, те им и забраних да нико више њему не сме по воду и траве ићи!

УХВАТИО САМ ЛАЖАРУ!

Једном кад сам са службом био у Смедереву, сретнем на колима једну своју даљњу рођаку, и у први мах помислим да је пошла ка мени у госте. Доцније од кочијаша дознам да се чак из Београда кренула у Липе, чувеној врачари Добрибојки!

– Па зар код толиких доктора у Београду, па и у Земуну, и крај мене жива, ти пође оној лажури Добрибојки!? – рекох кад смо се нуту срели.

– А шта ћу? ... Од муке... Хоћу и то да покушам!

Једна сеоска попадија 11 година није родила, па оде код ове бабе у Липе, и после само три дана и три ноћи проведених у кући с њом и њеним дедом, имала је девет месеци касније детешце... Сад од тих родитеља нема задовољнијих и веселијих људи.

Ма где год стигнем, у које год село около Смедерева, свуд слушам о баби Добрибојки.

Тако једном, председник једне од општина у округу, разборит сељак са 5 разреда гимназије, дође код мене у кућу. Ја га представих мојој жени као врло интелегентног. И све би добро док се не поведе разговор о тој баби.

– Не знате ви, драги доктор Батуте, како је она вешта и паметна! Ни замислити не можете! Једном кад ми украдоше коња, шта све не радих да га пронађем и ништа. А једном, само што преноћих код ње и њеног деде, ујутро ми погоди где се мој коњ налази! Одем *шамо и шамо* и нађем свог коња!...

Све то ми досади и реших се да ову лажуру ухватим!

Банем једном пред вече председнику општине Смедерево која је сат времена хода од баба Добрибојкиног села Липе. Саопштим му да 'оћу одмах да идем бабиној кући, те да ми нађе гуњ и чакшире, да се премаскирам у

свињарског трговца. Тражићу да ми баба санћим, утврди који ми је украо 10 дебелих свиња и где су сада...

– Бога ми је нећете, г. Батуте преварити, мада вас лично не познаје! Одмах ће вас ухватити у намери!

Ја му рекох да је мој посао „службени“, да ме шаље београдска „медицинска власт“ и да ако мигом да знак Добрибојки, одмах иде на суд. А за препознавање нека се не брине...

Узнем од механције турске хаљине, фес на главу и „облигатни“ трговачки шал око врата. А да ме не би сељаци препознали, јер су ме многи од раније одиста знали, заћем иза села и у мрак, доћем код Добрибојке бабе. Као „белег“ из механе понесосмо један клип кукуруза и сатљик воде.

Затекосмо је како на вратима стоји и мокру живину ваби. Крај ње је стојао онај огромни зељов. Али и пуно двориште грдног света. Као на неком ноћном вашару! Би ту и Влаха ушубарених и Шумадинаца чак од крагујевачког округа!

Кад нас прими, председник се с њом поздрави и рече: – Ово је газда Лакан Костић, свињарски трговац из Аранђеловца, ноћас му је похарано десет дебелих рањеника, вреде 100 дуката, па је, бака Добрибојка, дошао да те моли да видиш да ко је то урадио и да где су?

Док је он *дадакао*, ја сам посматрао Добрибојку. Висока, крупна, енергична жена од 55 година, црвен нос показиваше да воли да нагене.

– Па добро, пријатељу Марко!... Одведи га у Турчинову механу, нек тамо преноћи, па сутра... Сад не могу, видиш и сам штагар је народа! Неки ти још од пре три дана овде чекају!

Ја извадих шакамице новца и почех да објашњавам како не могу да чекам и како је све то хитно. Рекох председнику да јој плати чим му каже шта је с мојим рањеницима и где су...

Дуго се борила у себи, видео сам то на њеном оштром лицу. И тек кад ја кренух да изађем, те се за излизану кваку ухватиш, она нас врати.

Уведе нас обојицу у малу, неокречену собу без прозора, где на једном дувару би једна мазгала и одмах са мном почне да *ради*: – То је цакло из механе!– рече.

И одиста сатљик би из механе и сад, да је на мом месту био наивни сељак, већ би био уловљен... А кад му баба Добрибојка „потреви“ и име покојног оца, ствар би била готова.

– Е све добро погађаш, – одговарам ја – но дела те да пређемо на моје свиње!

– Чекни-дер мало, да ти још рекнем. Ти си вукао коцку и узели те у катане, но ти отац ујдурисао те те извукао!

Овде се једва не насмејаш. Беше ми тада 24 године!

– Е и то си добро погодила, али где су ми вепрови!

Видим ја да она муку мучи. Нема о мени никаквих података „из мазгале“ па жива мука! На послетку узе један чанак, суну у њега воде из оног мог сатљика, откиде од мог шала мало вунице и начинив од њих лоптице, спусти их у ону воду. Мрмљала је неке старословенизме, као доктор Јон или поп Јустин што обично чине, ако се присећате... Оне куглице се поређаше по оној води...

– Ето ти твојих свиња ... И наћи ћеш их сигурно у Раљи!

Кад ми ова комендија досади, ја јој рекох да ћу с Марком отићи у Раљу, а ако их нађем, да ће јој Марко донети пет дуката. Али она ту затражи „среће ради“ бар мало унапред...

Кад изађох из куће, викнух оном народу у дворишту да иде кући јер сам је ухватио да је лажара и да ништа не зна. Ја сам велим лекар, а она је мислила да сам свињарски трговац. Паметнији се покупише и одоше, а они Влаши и неке жене ипак осташе...

Ето њених начина!

У Турчиновој механи би њени људи неосетно испитали човека о њему, па јој то сутра јављали. С лоповима из краја је била у вези па су јој јављали где је крадена стока, знала је коњокрадице и друге... Имала је и три сина а сваки је био узрастом више од хвата. Ти су играли тзв. *ноћне духове...* итд. итд.

Још да додам: ја Батут сам је одмах пријавио начелству и врачара Добрибојка је платила велику казну у Смедереву.

КЊАЗ ДАНИЛО И ВРАЧАРА

Црногорски Књаз Данило трудио се својски да истреби празноверицу из свог народа и љуто је гонио надрилекаре, врачаре, гатаре, видиоце, ђукане, биљарице и друге варалице.

Ево једне од народних прича о томе, приче коју волим и радо причам.

Дочуо Књаз Данило да се у Катунској нахији појавила и разгласила нека Јокна као вешта лекарица, да *исцељује и вади из гроба, да од голе смрти оћима...* Да је разобличи, смисли светли црногорски књаз згодан начин.

Нареди једном од својих перјаника, неком перјанику Раичевићу, да се учини болестан, да остане код куће и легне у постељу. Он сам, Књаз преруши се у простог сељака па ће га као његов тобожњи брат дворити и његовати. Кад су све он и перјаник Мијо, ујдурисали како треба, пошаљу по врачуру Јокну.

Баба се и не нада да у клопку пада.

Чим је у кућу ступила, поче Раичевић-перјаник куцати од муке и бола, лелекати и косе чупати. Данило, ту-

жан и у великом страху да ће му *брајѝ Мијо* мањкати, преклиње баба Јокну да се прими болесника. Лукава баба почне затезати, како би могла више заценити. Опире се и изговара, док најпосле попусти наваљивању „брата“ и друге „својте“. Даде јој лаке руке Књаз Данило „биљег“ да почне с послом, један талир!

Баби сијну лице од радости кад јој Данило обећа још 25 талира приде, чим му „брата“ излечи. Весело она приђе болеснику и почне свој посао.

Ударила у врачање и бајање. Крсти, глади, трља, гњечи, размазује, тишће, мрмољи непрекидно... Болесник с почетка још јаче кука кад га она притисне, и још јаче стење, а Књаз Данило и околина тобож знојеве с чела бришу.

Али постепено болесник поче све мање да јауче, све мање да јечи и најпосле се сасвим стиша. Ето га где се сасвим умири, па и шалу, ваздан весели Мијо, с околином поче да збија. Скоро као да није био тешко болестан. Хоће и с постеле да се диже, а баба га још спречава. Онда хукну, обриса тобож пот с чела и рече Књазу Данилу: – Ето ти га, синко, здрава и читава, као од мајке рођена. Не потхвата се баба, где се не може помоћи... Него сад и да ми платиш како си ми обећао!

Књаз намигну на дичног перјаника Раичевића, па ће му рећи: – Даћеш овој вештици двадесет и пет камџија. То сам јој и обећао. Нека зна како је свијет лагати и гулити, а јадне болеснике мучити и сатирати!

Од чуда се Јокна скаменила! Стаде јаук, стаде преклињање!

Књаз Данило, мало одмакну се,
па све гледа како Мијо ради.
Звижди бич му, кано љута гуја!

Од тога доба Јокна никако више није ни врачала ни лечила!

Каже Батут: – Е тако, мој Вале, с надрилекарском поганијом треба!

ЦЕТИЊСКИ ОДВОЈЕНИЦИ

Каже др Баїуї:

Кад сам се бавио на Цетињу, видео сам како дични Црногорци тешке болеснике, нарочито губавце, одвајају од остале чељади и селе у некакве камене кућерке, у брдима, далеко од било кога. Таквог *одвојеника* посећује само нека претекла прастара баба, која му кадикад однесе понуде. Уз губаве, има и *одвојеника* болесних од венерија, сифилистичара понајвише. Кад такав умре или се убије, обично скочив у какав бездани амбис, главари нареде те се тело на лицу места спали. Отуда је овај мудри горштакчи народ врло здрав, уопште. Ја мним најздравији народ у Европи! За две године свог боравка у Црној Гори, видео сам два кучка *одвојеника*, а чуо за још два... Мало их је, управ, због овог ко зна колико старог и паметног обичаја.

О МОЈИМ ПОЧЕЦИМА БОРБЕ ПРОТИВ ГАТАРА

Драги Баїуїе, слушај Валейово сећање:

Једном као ђак гимназије био сам преко лета на школском распусту, код моје добре тетке Иванке у Долову. Поведем разговор с мојом мајком и тетка Иванком о бубама у глави... Тетка Иванка почне да ми прича како

је прошле недеље у њену улицу долазила нека Циганка која из носа и ува деци црве вади! Као тој деци је после лакше...

Ја почех разуверавати добру моју тетку Иванку и матери ми, да је то немогуће и да Циганка црве с друге стране доноси. Кад их не могах убедити, сетим се начина. Показујући средњак на десној шаци, упитам тетку и мајку: – Је ли здрав овај мој прст? – Па здрав је, фала богу, – рече ми матери. – Шта мислите, може ли Циганка из њега да извади црва?

– Откуд, бог с тобом Вале, да вади црва из здрава прста, где црва нема! – А ја вам добар стојим да ће Циганка, ако је позовете из овог мог здравог прста власца да вади! И то не једног!!!

Оне прснуше у смех.

Објаснио сам им: – Овај ћу средњак да завијем и Циганки представим како нечег има испод завоја, да ми нешто ту непрестано врти и сврдлачи, да осећам како се нешто у прсту, под кожом креће! Само треба једна од вас, најбоље је *џи џејка*, да одеш до черге и објасниш Циганки како ме то дуго мучи и како патим, како су лекари хтели и прст у Панчеву да ми отфикаре!

Тетка Иванка и мајка ми пристану на ту ујдурму.

Ја мало бријачем посечем прст, метнем на раницу парченце од сланине, а руку умотам пешкиром. Замолим тетку да оде по Циганку, у Мраморак, па бајаги легнем у постељу, да је сачекам како ваља...

Тетка Иванка оде Циганки и све јој оприча по нашем договору. Она се *јрими јосла*. Доћи ће сутрадан преподне, сад има нека велика почета посла ...

Сутра, после дужег преподневног чекања, ево ти Циганке. Ја јој све испричам, а она стаде да посматра моју руку и посечени прст под завојима.

– Их, како све кипи од пармаци! Шта је гноја!

Хтеде да завој одвије, али ја јој не дадох. Она рече: – Па добро, нека га мајкин. Бака ће и овако кроз рупицу црви да повади, прс' да ослободи од гној!

Узе тршчану цевку те је гурну на отворчић код завоја и покри се марамом те поче да *ради с власцима*.

На велико изненађење моје мајке и тетка Иванке извади убрзо два црва...!

Моја мати и тетка сместа почну Циганку ружити, а и ја поскочих на ноге лагане и почех да размотавам онај завој. А-ха!

Циганка је, већ приметнула своју врећу на леђа и стукла напоље, уватила *йушавелу* преко дворишта и улице!

Рашчу се све ово Доловом, убавим селом на четири брега, а она гатара мораде побећи из Мраморка да негде другде црве из рана наивног света вади!

ВАРАЛИЦА МИЋУН!

Каже др Байуи:

Мићун је био на гласу као *народни лекар*. Звали су га *медиџ*. Нарочито је био хваљен што зна кости намештати, кад се неко ишчаши. Кад се сељацима из околине Смедерева тако шта ишчаши или сломи, нико ти докторани не затражи, него право *медиџу Мићуну!*

Смислим ти ја подвалу...

Позовем Мићуна на саветовање и договорим с људима тако да пред њега изведем сасвим здрава и права, неповређена човека. Да му испричам како је у лакту нешто кости ишчашио. С подметним болесником сам се договорио да у лакту мало укриво руку држи и укочи, а при прегледу тако јауче, као да је одиста рука му ишчашена!

Весели Мићун, наочит и висок Црногорац, приђе, па кад је преглед дотичног болесника обавио, рећи ће поуздано: – Јесте, имаш право! Ишчашена! Ево ти крајева једног и другог ципца! Овај мањи је скренуо удесно, отуд болови!

– Море, ти, Мићуне, као да читаш! – чудим се ја и дивим, бајаги, веселом Мићуну.

– Вала знам ти ја сваку коску и њено место, као да сам је ја руком, а не драги Бого слагао! – хвалисав је народни видар.

Ја мало заћутах, па онда као да се нечега присетих:

– Е, Бога ти, Мићуне, кад си тако с коскама вешт, молим те да ми нешто помогнеш!

– ’Оћу, Батуте, а зашто да нећу, ја сам мајстор за кост! – наставља народни ранар у свом стилу.

– Растурио сам кости од мога костура, са студија, па не могу да их склопим. Знао сам ономад за испит, али поборавио. Него да ми их ти склопиш!

– Што да не! – одговара Мићун и гледа по лицима моје окупљене колегијалне дружине. Али говори већ мало нижим тоном.

Ућох у другу собу и донесох кости човечије руке, растурих их по столу. Мићун ранар им приђе па их поче сабирати и раздвајати, намештати и растурати, укалупљивати и делити... Никако да их уклопи. Зној му убрзо ороси чело... Некако састави шаку и руку, али тако да скоро ниједна кост није била на свом анатомском месту!

– Јеси л’ готов ча-Мићуне?! – питам ја.

– Јесам, доктор Батуте! – одговори он чисто у неприлици.

– Је ли тако баш добро? – питам ја и даље га чисто гледајући право у очи.

– Тако, а јакако! – одговара са усиљеним самопоуздањем Мићун.

Мени преврши, смрче ми се, па ћу љутито: – Варалицо белосвецка!... Јебем ли ти, дандало!... Сад си долијао!

Живом човеку кости намешташ, а не умеш их средити ни кад су овде пред твојим очима! Ако те уловим, да занат свој продужаваш, јебаћу ти све по списку! У апсу пожарачку ћеш да заглавиш!! – претерао сам са псовкама, али бес ме је био обузео и према њему и према силесији других колега његових.

Свет около се чуди и вајка, а Мићун некуд штуче.

ЧИЧА ЗУБА

Каже Батут: *Ову сам весѝ ѝреѝсао из Курира, од 26. марта 1906. године, а могао би да сам Меѝузалеѝ, вала и из његовоѝ имењака, реѝцѝмо, из 2006. Сиѝурно!*

Јован Лечић, земљорадник из села Амзићи код Нове Вароши, безмало 50 година вади зубе комшијама. Иако нема ни дана зубарске школе, кроз Јованове руке прошло је стотине пацијената које је невоља натерала да код њега затраже спас. „Зубарску школу“ завршио је код комшије Радована. Комшија му је једно поподне показао како се ваде зуби, а Јован се одмах ухватио зубарских клешта која су стигла са бугарског фронта (варијанта: са Солунског фронта) и од тада их не испушта.

– Зубарска клешта је у Амзиће с фронта код Видина (варијанта: од Солуна) донео мој стриц Милан Лечић. С њима су српски војници код Видина (варијанта: под Солуном) један другом вадили зубе – прича Јован.

Првог пацијента је одавно заборавио. После се селом и околином прочуло да је *лаке руке*, па људи почели да стижу са свих страна.

– Једном, створи се у дворишту комшија Радојица. Леже под чесму, раширио руке, само што не кука из гла-са. Зове ме, вели: – Јоване, кумим те и молим ко брата,

спасавај, или вади, или убиј... Каљац ме урниса!“ Шта ћу, узмем клешта, зовнем жену Љубинку, она му притиште главу. Три пута ми спадају клешта, три пута ја враћам, он не закука. На крају ишчупам зуб, али имам шта видети, зуб трокрак, на трећем краку парче кости од вилице. Препадох се, не би ми свеједно, А Миланко скочи, дадох му мало љуте ракије, рекох му да сланом водом плакне рану. После сам сазно да Миланко није пао у постељу због оног парчета кости... Лакнуло ми!

Каже, мој Вале, исти *Курир* жути: „Од пацијената Јован је углавном добијао или ратлук од пола кила или кило коцке шећера. Шта друго ретко кад, а паре, тврди он, никад.“

Додаје у антрфилеу исти лист: „С ординацијом никад Зуба није имао проблема. Вадио је зубе где се задесио: на њиви, на ливади, испред куће, у кафани, на прагу амбара... Једном кад сам оро, појави се Гвозден из Забрдаша, у руци му моја клешта. Каже така и така ствар, црче од бола, свратио код моје Љубинке, она му их дала. Седне Гога у бразду, чупо ја, чупо, чупо, уврто зуб, упредо, је-два! Кад сам га коначно ишчупо, ја падо у бразду, а Гвозден одлете доле низ потоке!

То њи је, Вале мој, наша луда шїамїа!

ТРАВАРЕВА ИСПОВЕСТ

Каже др Баїцуйї:

Нађосмо да смо као из истог места, из Неготина. Куцнусмо се као своји, пиће одрешило језик. У разговору ће мој пријатељ Јаблан, рећи травару Живојку С. Ни-

колићу, до себе: – Де-де, Жиле, да нам мало причаш о твојим травама и муштеријама! Да се мало насмејемо!

– Хоћу, валај! – прихвати *славни* травар, већ мало разгрејан и поверљив. – Знам да ме нећете издати, ти и добри Батут! – опет се куцнусмо и исписмо по мученицу. – Не, до ни Бог! – рекох ја, а Јаблан климну.

Живојко обриса рукавом уста, па ће: – У лето кад је највише корова, идем ја у траве. Изаберем место где их има свакојаких и где је ижђикала преко мере. Чупам траву редом, колико више да у врећу скокам. Чим стигнем кући, истресем сву ту траву и разастерем је по дворишту да се на сунцу суши. Кад се трава добро осуши, одабирам је и сечем на ситнију и крупнију. Па још ситнију, те још крупнију... Тако исечену у нарочите папирнате кесице је стављам... Колико болести, толико трава. На једној ставим: *тправа за шуџу*. На другој: *тправа од јекџике*. На трећој: *тправа од неродиља*.... Сељацима обично дајем ове траве у ракији, јер наш сељак воли ракију више но ишта. Варошани траве пију с вином, а деци се даје с медом или са слатким...

Натеже он чокањ ракије љуте, те настави: – Нисам ја без апотекарских лекова. Имам и дестилисане воде, и карбола, и јодоформа и нишадора, и камфора и масти, и јапанских и руских и талијанских капљица... Чегга ти све немам! Цела апотека! То мешам с мојим травицама... па ми лекови миришу апотекарски...!

– А велиш, свет ти долази ко луд!?

– Дакако, прика, дакако! Али ја сам вешт, овде у Београду имам једног поштара, писмоносца, па ми помаже да муштерије смамим. Кад одем у неко место, он ми проследи по тридесет-четрдесет писама, као поруџби из престолнице, па кад их сељаци виде, чисто се обезнане и само наручују! То ти се рашчује, да не поверујеш! И сам се чудим! Лете сељаци ко муве на млеко!

– Па зарађујеш ли, газда Живојко, колико? – упитам га ја.

Живојко ме лукаво одмери те ће задовољним облим гласом: – Па да видиш, Батуте, како се и без мотике да живети и те како. Док је народ глуп, мени стига!

– А власт?

– Мореееее-е-е!

АЛОЈЗ ВЕШТАЦ

Почетком века београдска дневна штампа се из дана у дан бавила Алојзом Стевићем звани Вештац. Односно суђењем том надрилекару и злодеју. Алојз се бранио ћутањем, а оптужба га теретила за преголем злочин, смрт петнаесторо школске деце у Варварину. По државном тужиоцу, Вештац је децу с предумишљајем отровао сичаном непознатог састава. Узалуд су доброплаћени престонички адвокати Константиновић и Хаџи Барић тврдили да ништа није доказано, а Вештац ћутао, судија нађе да је крив за тешки злочин, у Србији до тада незабељен, и осуди га на смрт вешањем.

Лежао је ћутљиви Вештац у Забели.

На седам дана пред праведно смакнуће добијем од г. Тасе Миленковића, министра полиције, дозволу да Вештаца посетим у затвору. Намера ми је била да му у тим последњим тренуцима испипам признање и евентуално добијем састав сичана који је на деци несретној испробао.

Пикирао сам да тровача и убицу посетим на дан пред бешење.

Уведу ме стражарно у ниску самицу, Вештац ме одмери од главе до пете, својим сивим бестрасним очима, па спусти поглед. Рекох да сам лекар, истакох да се годинама мајем с надрилекарима, па на концу придодах, истина околице, и циљ свог доласка. Вештац се и не помери,

не рече ни реч. Свеједнако је пиљио у голу земљу уске и мрачне ћелије. Као увоштен, у некаквој демоноликој концентрацији, шта ли...

Додах да се бавим сичанима и да пишем о њима. Ђутали смо неко време. Ја сам чекао, а Вештац мислио ко већ зна шта. Дах му се није чуо. Још једаред покушах да га подстакнем да ми састав сичана каже и лакше оде у гроб.

Он звекнув негвама, изненада рече само: – Ништа ти, брале, не рекох! – па окрете главу на страну.

Видео сам, даба сам лупао пут. Изађох из ћелије без збогом. Пометен и разочаран промашајем.

Телефонисах г. Таси свој неуспех, а он се сит насмеја и рече: – С таквима, Батуте, нема приче!

И одиста и ето – Вештац однесе тајну свог отрова у гроб без белега.

ОЧНИ ОПЕРАТЕР

Враћао сам се кући уморан, после једне тешке операције. Баш на путу ка моме Савинцу, на самом крају Београда, пресрете ме једна млађа жена с молбом да пођем њеној кући. Ја је упитам: – А ко је тамо болестан? Ја само очи оперирам, у друге се болести више не пачам...

– Господине Батуте, хајдете, молим вас са мном. Неки доктор Црногорац подузео се да ми матер оперира, али ми се чини да ништа неће бити и да ће је упропастити...

– Како ништа?

– Па тако! ... Не може да заврши посао. Вели моја матери му трепће и јауче и тако смета да посао оконча. Починио је већ неколико пута операцију, али је стално обустављао...

Договорим се са том младом женом да моју лекарску торбу с инструментима сакрије и да никоме код своје куће не говори да сам ја лично доктор Батут.

У предсобљу куће смакох шешир, скидох крагну и капут, сакрисмо жена и ја торбу и полако кренух кроз прљави простор. У углу једне мрачне собице, чујаше се слабо јаукање...

Ступим унутра. Мрак, умало не падох преко коританцета у коме је лежало једно дете. По патосу онда угледам кости од печења, огризине од јабука, ношу... Угледах и испред себе завесицу, полако је померих и опазих прозорац...

Ту беше собичак у којој је пословао „доктор“. Собичак беше светао, а у њему стојао оператер, удубљен у свој посао. Није ме опазио. На столици пред њим седела је мршава, изнемогла старица. Сад видех да „доктор“ има црну браду, да је у цивилном јефтином оделу и да му је лице у зноју. Опазих и мастан астал на којем су стојали „инструменти“. Цели собичак је одавао утисак крајњег нереда...

– Морам још да чекам, не иде то тако лако! – чуо сам мушкарчев глас. – Нема на свету ничег без бола, бол је основица свега. Имај мало стрпљења и не цандрљај, јер ће ти око искочити, ако се даље будеш врпољила...

Тада ме „оператер“ опази: – А шта ви овде тражите? Зар нисам ја наредио да се нико у кућу не пушта да ми смета!? Ако се не уклоните сместа, узимам моје инструменте и одлазим одавде!

Реших се да радим наполако: – Молим вас, господине, опростите ако вас моје присуство узнемирује... Ако треба, одмах ћу се уклонити, дошао сам да вам од помоћи будем. Ја сам већ помагао једном доктору при оваквом послу и доста се разумем, па ме је млада газдарица молила да вас замолим, и ако треба, да вам помогнем...

– А ко сте ви и шта радите? – ставио је руке на леђа и упиљио се као да хоће да испије одговор из мене.

– Ја сам војни болничар! – одговорих му.

– А, па тако кажите и ја сам болничар, само цивилни! Можете да станете овде и да ми припомогнете, ова бакута трепће као ђаво, само јој држите трепавице, да ми не покварите ово горе!...

Оператор узнемајуће зарђалу иглу, обриса је о прљавају мараму и поче да боде у око на новом месту. Тупа игла се никако није могла забести. На послетку игла продре... Оператор одмах зграби другу иглу, још црњу и још дужу, и наредивши ми исто што и малочас, рече: – Сад ће бити што ће бити!

Овом иглом прошири рану у страну, убоде у кристално сочиво, поче прстима да притискује. Сочиво ни да се помери...

– Ајак! Није вајде! Не иде... бабац је баксус! – окрете лице к мени и стеже тамне уснице. – Хајде и ти, брате, притисни, можда будеш сретнији од мене!

– Не могу ти ја, брате, да одговарам за тебе. Око ће можда да исцури!...

Преко његових стамњених усница пређе некакав дивљачки осмех: – Међер си ти пуки плашљивац! Ниси ти, брајко, за болничара, извадићу скраму и без твоје помоћи!

Пошто видех да ће старицу сасвим упропастити, јер је зеница већ испала, не дадох му да настави *продукцију*, већ му предложих да ја покушам операцију на своју одговорност.

Једва је то дочекао. Даде ми своју иглу и ја је узех. Али му рекох да у близини имам нешто својих справица, те ћу их донети. Он ми дозволи.

Одем (укућанима рекнем да одмах зовну жандаре, а варалицу некако задрже!), и за неколико тренутака донесем своје инструменте, те зеницу бабину врнем на ње-

но природно место. Тад се већ у надрилекару породи сумња и он поче да навлачи капут. Затворим старици око, повежем га чистом марамом... Док сам ја тако пословао, мој „колега“ као опарен ђипну кроз прозор и за тили час нестане...

Јадна старица која је толике муке преживела имала је срећа да *старање* колегино њен вид није скроз упропастило.

После неког времена у ординацију ми дође неки ситни трговац Амихај из Обреновца, којег је Црногорац оперисао узевши му 70 динара (два вола вредности на обреновачкој сточној пијаци!), и који је патио од сталних болова. А после сретох још две сељанке близнаке, из ваљевског округа, које је исти „оператер“ упропастио.

Узаман сам следио његов траг и покушавао да га уловим, више од десет година ми је тако бежао, *слећећи* људе по Србији и Црној Гори (а и Босни) али је онда нестао и више за његову делатност нисам сазнавао...

ВАДИ ЦРВЕ ИЗ УХА

Задесим се у селу Баваништу, код мог доброг пријатеља, ратара Симе Вемића. Имућна и уредна, напредна сеоска задругара. Ама му синчић већ неко доба *болује од уха!* Шта да се ради?

– Води га, Симо, доктору Крстићу у Панчево!– саветујем.

– Каквом доктору, јебо га ти, Батуте, – каже једна бака из буцака. – Не знају ти доктори, мазгови ништа, Батуте. Зови те му ви Петка Циганина, да му црве из ува вади. То су само црви, они му сврдлају увом и до мозга ће доћи, ако Петка не позовете!

Ратар Сима Вемић гледа у мене. Очима ме пита – може ли то бити... Али ја се ућутао, у тај ми мах, наиме, син у памети, сјајна мисао, да варалицу Цигу, на делу скембам. Стога овој баби псовачици не бих да кварим...

Циганин Петко позив једва дочекао.

Ето ти га, те дође без душе.

За њим иде цела поворлија.

Нешто жена и пуно момака.

Сви су дошли, да вађење (црва) виде.

Домаћин Сима најпре послужи вадиоца јестивом и пићем, па му предаде малог болесника. Циганин се тако озбиљио. Саже се, прислони ухо на ухо дететово, прислушну... Онда ће поуздано: – Срећан си, кума Симо! Да ме ниси нашао, ово дете би ти сутра мањкало! Има црва у главици. Него овако ћемо: дај ми две форинте, да му црва на твоје очи кроз уво извадим... и спремим дер једну цевку од тршћице!

Домаћин радо приста на награду и похита да својом руком начини тражену цевку. Циганин Петко је узео, ућушну јој један крај у дечаково ухо, и поче с другог краја устима снажно да потеже. Као да натегом вади мученицу. Од „силна умора“ је трипута починуо. После једно четврт сата радосно повика: – Ево га! Ушо је у цев!

Опрезно извуче цев из детиња увета, приђе столу и дуну у цев јако, те издува из трске повелика мртва црва.

Сима Вемић блажен. Носи понуде, али Петко одбија.

– Кад сам потезо, куме, видео сам да није готово! Има још један црв унутра! Ако га оставим, дете ће опет оболети и може да умре. Него дела да и њега извадим!

– Вади га, мамицу му јебем! – довикну она баба из буцака.

– Вади, куме, ако за Бога знаш, па да ти и тог платим! – каже Вемић, а ја и даље ћутке гледам збитије.

– Хоћу, али не могу по првој погодби. Овај се дубље увукао, тешко ћу га извући! – тврди Циганин Петко пазар, да што више заради.

– Ево ти пет форинти! Пет!... – пристаје мој домаћин за љубав свог малог наследника.

Циганин се одмах смири. Концентриса. Поново поче свој *сѝручни ѱосао вађевине*. И најпосле после нових четврт сата или неки минут више издува и другог црва на стону плочу.

Сви од чуда занемели. Циганин их гледа, премишља се па се смисли – још би пара.

Али мени већ прекипело. Видим пред нама обичног црва из буковине, па ћу подвикнути:– Зар се тако ваде црви? Ти си их негде покупио и под језик метнуо, па у цев ућушнуо! Хајде, де, мени црва извади, ако можеш!? Сместа се вуци из ове честите куће, док те нисам тољагом и жандармима испратио!

Цига побледе и ухвати за кваку. Црна дружина се ускомеша и диже. Било би свачега, да „доктор“ и пратња нису били брзи у бегу.

Х

УДРИ ИХ ЗАКОНОМ ИЛИ
ПРЕД ВЛАСТИМА, ПРЕД СУДОМ

*А човек или жена, у којима би био дух врачарски
или гајтарски, да се погубе, камењем да се засију
(Св. Писмо; књига Лавита, XXX, 6, 27)*

МИЧЕ ТУТУЉУ

Пре извесног времена обнародовала је Берлинска Полиција опомену:

Већ од дужег времена излазе по новинама огласи којима се вашарски хвали некакав лек против тутуље (гушавости) др Л. Бертрама Хевлија из неке њујоршке медицинске компаније (*New York Medecinal Comp*).

Многохваљено средство против татуље неподесно је а лечење њим скупо и без икакве вредности. У лекарским круговима је знано да се др Хевлијевим леком нико још није излечио. У Француској је овај лек проглашен шарлатанским.

Народ се опомиње да не ступа у било какву пословну везу са том америчком фирмом и да њихов лек не наручује.

Управа Берлинске Полиције.

ПРОТИВ УКВАРЕ

Неки Јохан Верле (*Johann Wohrle*) из Фридрихсхафена у Немачкој шаље свакоме који писмено од њега то затражи, наравно уз поштанско плаћање, сигуран лек од укваре (киле) и наплаћује га 10 марака и 55 пфенинга. Болесник лек добија у платненој кесици. Ту кесицу не сме отворити, а мора је носити о свиленом гајтану на врату. Поред тога, болесник мора на уквари (кили) носити подвезу. И читати неке латинске молитве...

При службеном прегледу, стручна комисија је у дотичној кесици нашла лист тврде хартије и на њему пришивене ноге кртице!

Јохан Верле је, скитница и коцкар, вишеструко осуђиван за преступе и за злочинства. Али ипак се нађе света који му поверује!

НИШТА ДРУГО ДО НАМЕТА

Ово се догађа у просвећеној Немачкој!

Имућан сељак Фридрих Музил из Нојштата поболева већ извесно дуже време. Нико не зна шта му је. Лекара не питају, него му жена поручи чувену бајалицу Циганку Улрику Брант. И она погоди: – Ништа друго него *наметџа*! Наметли су на јадника за седам година!

Ваља намету скидати!

Бајалица затражи сребра, 22 сребрне марке. Али тражи и бурму с Фридриховог домалог прста. Па сребрени сат, па ћилимче, па болесникову обућу.... па јој дадну још неке ситнице. Домаћица јој у свему изађе у сусрет. Све Циганка смести у своју торбу. То однесе да би скинула намету, па ће се вратити...

И доиста, ево ти је после месец дана опет, али без оних ствари, само с неким старим панталонама. Вели:

– Намета је јака, ваља још боље подухватити...

Тражи још 1000 сребрних марака, а лаковерна домаћица јој и то дадне. Све то однесе у једном земљаном зеленом лонцу...

И не појави се више!

Ономад су је ухватили у Келну и на две године казне осудили. Али ако изађе из апсе, опет ће Улрике чуда чинити!

ВИДОЈКА ВРАЧАРА

Десетинама година већ се становници читавог једног дела Србије слежу у Азању да потраже лека разним болестима. Ту ординира Видојка Врачара! – некад би бедна сељанка, а сада труло-богата домаћица. Некад непозната и осамљена, а сада идол Азање и околине. Код ње се на пријем чека и по четири дана, на улици, у дворишту, или механи код њеног пријатеља механиције Сарка.

Безброј пута је Видојка Врачара кажњавана и затварана, али тера свој ћорави занат. Код ње ћеш видети и веома угледнијих личности, скупштинара из Београда, које је, свакако, и штите кад дође до стани-пани.

Кад су је једаред ухватили у кривици, пита је осорно председник суда: – Је ли ти, вештице! Зашто опет лажеш свет!?! Зар ти је мало казни!?

– Па што, славни судијо!?! – одговара Видојка – кад су људи луди, кад имају пара на бацање!

– А како ти њих лажеш? – пита председник даље.

– Ништа лакше, славни судијо! – смешка се лукаво Видојка. – Ја имам своје људе које плаћам. Они се прет-

ходно умешају међу болеснике и невољнике, који чекају да преда ме изађу, па их неприметно потанко испитују о свему. Ко су, одакле се, имовно стање, славни судијо, и ради су чега ту, код мене стигли...

Ту Видојка прсну у смех!

– Мени је онда лако, славни судијо! Кад од ових својих чујем рапорт, почнем примати. Поновим овим болесним будалама што сам од својих људи чула, и већ је готово! Сваки се примио! Понешто додам, понешто-што ушћурим сама, славни судијо! Свет је безазлен...

Гледа председник суда, па се чуди и диви препредености ове бабе и тупој глупости нашег народа. Мало поћута те је настави испитивати за један страшан злочин, ради кога је сада на суд доспела.

Нека жена из околине Азање, која се окривљује да је мужа отровала, исказује да је тај сичан од Видојке добила. Живела је рђаво с мужем, муж је свако мало тукао као крмачу у обору, па је од Видојке лека затражила.

– Боже мој, ћеро! Ништа лакше! Смрсићемо му конце – рече јој Видојка одлучно. – Ево, дај му ово у јелу, па квита! Само пази... сваки дан помало, на врх чиодице, те ћеш га лечка испратити на онај свет...

– А ако ме ухвате? – упитала је она жена.

– Бог свети – смејала се Видојка. – Ни сто лекарских комисија неће моћи да пронађу од чега је тај некрст умро! Испратила сам таквих гадова већ преко десет, ћеро!..

Жена прими сичан, добро плати и ... смрси мужу.

ВЕШТ ЖЕНСКИ ЛЕКАР

Из сѝарих Баѝуѝѝових заѝиса:

Било је ово у Београду, пре својих 40 година. Уличном стражару палилулског кварта упало је у очи да се свако поподне, у извесно време, врзу око једне приземне авлијске куће многе жене. Махом сиромашније по изгледу. Жандарм посумња да иду каквој врачари или гатари или картари, али се убрзо увери да иду некаквом *чувеном лекару* за женске болести. У тој кући је лекар најмио једну намештену собу и свако поподне примао болеснице. Пацијенткиња је било *ѝолико*, сазнаде овај пандур, да је млади лекар једва нос подизао од посла.

Пандур пријави шта је сазнао, па је полиција утврдила да у тој кући није пријављен никакав лекар. И власт започне трагати – те дође до сасвим неочекиваног резултата. Утврди се да чувени женски лекар није лекар, него неки дечко несвршени гимназијалац!

Као *момчићу-дораслићу* прохтело се овом јунаку да се *како нађе око жена* па је најмио стан и почео „праксу“. Лаковерне жене наше поверавале су му се радо, можда и стога што је био млад... Па му се слава из њихових уста почела ширити Палилулом, Карабурмом и даље...

Шта је све с овим многим женама радио, не зна се, али се зна да је своју визиту и наплаћивао. Узимао је мало, али је за њега то било и довољно.

ДВОСТРУКИ ЗЛОЧИНАЦ

По занату је Ајхман био зидар, односно црепар. Кад му је то досадило почео је да адвокатише...

Досади му и то, па се ода де лечењу *магнетизмом* и прочу као *магнетиста*. Али само за младе девојке!

Једног дана јави му се као болесница нека госпођица Елиза, мало занета девојка, склона мистицизму. Он је прими као болесницу и поче да је лечи од нервозе, а онда нађе да она болује од хистерије односно од материце. Тога ради ју је Ајхман почесто хипнотисао, тј. магнетисао да она заспи. Па јој је у *хипнофази* масирао материцу.

Госпођица Елиза није при хипнози баш толико заспала да би била бесвесна, него је кроз трепке могла посматрати шта се око ње збива. Тако је запазила да се при хипнози лекар у масирању сумњиво понаша.

Говорио јој је шапатам много о њеном телу, наређивао да га загрли, сугерисао јој неке сумњиве положаје... тако да је госпођица Елиза била на опрезу. Не потраја дуго а доктор Ајхман се дрзну да покуша и оно што је цело време намеравао – али не успе.

Девојка је на време видела његову намеру па му је осујетила и пријавила полицији.

На суду је доктор *магнетизма* одрицао све, али је добио 18 месеци робије и још, приде, 5 година губитка грађанске части.

ЛЕК У ЗАНОСУ

Ово ми, Вале, ојрича сам Луј Пасјер:

Госпођица Рене-Бар била је чувена лекарица у северној Француској. Кад је њен отац Шарл успава, стицала је чудновату моћ да кроз кожу, мишиће и друге делове свог тела види сваку промену и позна сваку болест. И не са-

мо толико! – него је у том сну знала рећи и лек за болесника којег је сном *ојсервирала*.

Тако се убрзано прочула диљем Француске.

Не потраја дуго, а власти је почеше петљати. Најпосле суд одреди др Лакомба Лисјена (*Lucien*) да је тачно прегледа и извести о њеним стварним способностима.

Извештај овог стручњака је гласио:

1. Госпођица Рене-Бар болује од матице (хистерије) у високом степену.

2. Њу је лако хипнотисати и она заиста у том стању спава.

3. То стање у хипнози употребио је њен лукави отац Шарл да у договору с њом и неким пријатељима, вара лаковерне. И да се богати...

ЛЕЧИО МОКРАЋОМ

Слушај, ово Вале:

Причао ми је ономад мој колега др Крстић:

Раденик Александар Костић издавао се за лекара, а лечио је своје болеснике – људе и животиње – смесом од своје мокраће и воде! Како је ради тога већ осуђиван, осудио га је Грађански суд за 9 нових случајева, у поврату, на 6 година апсе и губитак грађанске части.

Тако је Александар Хаџи-Костић тај свој лек и наплаћивао!

Јовану Тодоровићу, свом колеги лимару, наплатио је тај лек као лек против тутуље. Једној девојци, која је била и душевни болесник, преписао је ту смесу мокраће и воде; једном богатом домаћину из Лапова, против *џрчева* у *џишију*; једном другом, месару из Карановца против

импотенције; једном гурбетлији против крволиптања, а био је из Б. Н. С. Једној опет против сломљене ноге; једноме болесних очију из Врачев Гаја, трећем из Смедерева против затвора....

Ко зна колико их је Хаџи-Костић намагарчио и намокраћио, да тако кажем, шалећи се.

БАЈЕ НОШЕНЕ КОШУЉЕ БОЛЕСНИКОВЕ

Године 1898. осуђен је механџија Ханс Бијелић Бекс у Панчеву због надрилекарства и то на основу следећих утврђених података:

1. У лето 1889. дође к њему колега Георгије Сакс који је од *севојина* боловао и затражи помоћ.

Бекс га посади у столицу, стане пред њега и мумља-ше неразумљиве псеудолатинске речи. Кад је свршио, изјави да он није Бог и да не зна хоће ли Саксу ово помоћи. За све ово је болеснику наплатио.

2. С јесени 1895. године чује удовица Антонија Рајх из Ковина да оптужени Бекс поуздано лечи сваку болест па и опаку болест косе и коже на глави *зли сџруи*. И то бајањем преко болесникове кошуље. Да се курталише гадне болести, пошаље Бексу две своје прљаве кошуље да их овај обаје. Оптужени прими две кошуље, оде с њима у побочну собу и тамо обави бајалички обред. Кад је кошуље вратио, изјави да ће у кратком року *зли сџруи* стругнути. Поручи Рајховој да на Велики петак мора одрезати косу до четвртине и да девет дана не сме ништа из куће позајмити. Свој бајалички труд је наплатио.

3. О Михољудне 1896. оптужени Бекс из Панчевачког Горњег града је исто учинио са две прљаве кошуље девојке Маријане Лотар-Лексовић из Старчева, која је од *џрахома* боловала! И њој је бајање наплатио.

4. Пошто се *окобоља* ове девојке није повлачила, њена мати понова однесе оптуженоме две ношене кошуље своје кћери и он с њима исто поступи. Наплати јој лек. Том приликом је поново обајао и кошуље оне Антоније Рајх и понова наплатио.

5. У октобру 1896. како је прецизно утврђено, донесе оптуженоме Бексу, механџији из Панчева, његов колега из Смедерева Илија Илијћ Иле две прљаве кошуљице свога синчића који је од неке редње боловао. Оптужени изјави да се прво мора уверити како је детешце одиста *болено*, те напуни једну чинију воде, баци у њу неколико прутчића од врбовине и почне неразумљиво да мумља. Кад је свршио, рече да је видео како је дете болесно и онда узме детиње кошуље те обави бајање у другој просторији. Оцу нареди да девет дана никоме ништа из куће не позајмљује. И наплати свој труд.

6. Како је детету било горе, Смедеревац Илијћ понова донесе две кошуљице дечакове оптуженоме Бексу и он учини исто. И наплати.

7. Механџика Фирула Тутуш долазила је оптуженом Горњограђанину у три маха због севотина у глави. Сва три маха болесница је у кухињи оптуженог седела. У том положају морала је мировати док је око ње кружио Бекс с омчом у рукама. Омчу би јој навукао на врат, мумљајући, и онда је повезивао око глежњева ногу, дувајући при том снажно у своје прсте и љубећи нокте на својим палцима. Сваки пут би јој лекарину поштенски наплатио.

Ово су само неки од случајева, које сам исецао из старог доброг Павловићевог грађанског *Панчевца* и стављао у своју препуњену фасциклу. На крају процеса Ханс Бијелић Бекс је осуђен на годину и по затвора, условно на три године. Чудном игром случаја имао сам прилику да упознам овог човека, почетком новог века и на моје велико изненађење схватио сам да је Бекс невероватно интелигентан човек, који је и самог себе убедио у корисност и дејство властитих бајања. Навео ми је десетак случајевима у

којима је бајањем и врачањем успео да победи болест, укочи је или преусмери њен почети ток.

– Докторе Батуте, – говорио је, гледајући ме са пламеном у ситним црним очима – иза мене стоји миленијумско искуство! Традиција моје науке је старија од ваше, неупоредиво старија!

БАБА ЛЕЧИ БЕСНИЛО

Пре неколико година скочи на једног сеоског терзију пас за кога се мислило да је био бесан. Терзија није био уједен, пас га је само *заукнуо*, али се поплашио да и он не побесни. Наиме, терзији се чинило да воду не може очима да види, па је пио само пиво, вино и ракију.

Иако су употребљена сва позната сеоска средства противу беснила, он се осећао да није излечен и стално је стрепео. Зато крене у Дубравицу, село крај Пожаревца, једној баби Мирјани, која се прочула како добро лечи од беснила.

Кад се из Дубравице врнуо, позове ме његова успаничена жена да одмах у село дођем, где га тешко болесног затечем. Ту ми он рече да му је баба Мирјана дала да попије некакву *црвену ракију*, и накнадно му казала да су у тој ракији биле неке истуцане бубе.

– Батуте, брате, чим сам попио, осетио сам да ме нешто прогоре. Мало после потеря ме да мокрим, и ја видим да мокрим крв!

После само два дана *извршиш секцију* над несретним терзијом, и у *мишљењу њројкокола секције* ставим као вероватност на *њровање шћанском бубом (Tinctura Cantharid)*.

На основу ове моје сведоџбе полиција *узме на одговор* баба Мирјану из Дубравице за недозвољено лечење

и она признаде да је мом несретном пријатељу дала у ракији стучану шпанску бубу, којом је многе до тада *излечила*.

На основу признања ову бабу уапсе.

ОТРОВАО ЈЕ

Борисав Бојић из Алексинца је био марвени лекар. Управо он није завршио школе за то, него се уз оца, правог марвеног лекара Татомира, приучио послу, примио неколико лекова, те мешано лечио и марву и људе. Имао је несретних случајева, петљао га је суд већ у три маха, због крава које су липсале од говеђе шуге. Неки су говоркали да истим леком од крава, умало није и два човека погубио... Али се Борко на то мало освртао, већ је свој занат по селима алексиначке околине терао.

Измаком априла 1896. године дође к њему једна једра служавка с молбом да је од *шугарца* излечи. Борко је три пута истрља *леком од шуге*, последњи пут 8. јула. Девојци одмах после *йрла* би позлило, морала је да прилегне, али се после кризе и подиже. Три дана доцније њено се стање погорша и оде у болницу да би, *несрејна несрејница*, умрла 18. јула.

Цео ток њене болести и нагла смрт изазваше сумњу најближе родбине и власти. Против Борисава Бојића је покренута истрага.

Секција девојчина леша показала је трагове тровања сичаном (арсеником!). У раствору којим ју је истрљао Бојић из Алексинца нађено је 2,68% сичана! Тај раствор је нађен и у крпи којим је девојку трљао итд., итд.

Катастрофа!

И дан-данас не могу да заборавим њено бело, мртво тело на секцијском столу!

На основу свега тога је Бојић осуђен.
Ма колико такве злодеје осудили, мени се увек чинило – мало је!

МРКА И БЕЛА МЕДИЦИНА

Ово сам чуо од самог Луја Пасиџера:

Био је опат у граду Фестина (Француска). Поред службе Богу и цркви, одавао се и лечењу болесника. Временом је, како то у *надрилекарији* бива, изашао на глас па је примао и по 30 болесника на дан. Да их што више примамаи, по њих је слао и властите каруце на железничку станицу у Фестини. За све могуће светске болести имао је само два лека – *мрку* и *белу шечносџ*. Лекове је справљао сам и њихов рецепт је држао као најстрожу тајну. За окрепу давао је и *Ленџе*, једну врсту горког вина – смесу у коју је сем вина стављао аниса, ђумбира, камилице.... Свој труд и ова три лека је добро наплаћивао!

Први пут је као преварант осуђен 1891. Понова 1895! Са пет месеци апсе и 500 франака глобе. Те исте године пред зиму кажњен је са још 200 франака глобе!

Али шта је то њему! Шта је то таквим људима у Француској! У Србији или било где друге где има овчица за стригу!

Фредерик П. Дил је варао под разним именима дилџем света, оглашујући се у несавесној и булеварској штампи да поуздано лечи од разних болести! Своја знања је доказивао небројеном количином китњастих захвалница, препорука, похвала, рецензија, награда... Кад би га власти почеле гањати у једној земљи, он лечка стругне у другу, опет се огласи у штампи, прилагоди се,

незнатно промени име! И као чудотворац даље вара прост свет!

Тако је 1908. године стигао у велики Берлин, под именом Вилијем Скот (*William Scott*) и отпочео свој корисни посао. Власт му брзо у траг уђе и конце убади у мрсидбу! При ислеђењу његових кривица, дознаде се и то да је оне силне похвале, захвалнице, дипломе и сл. писао сам себи и штампао сам себи...

Поједини болесници, из Белгије и Данске, рецимо, посведочише у овој међународној иследби, да им је он лично плаћао да му захвалницу напишу и потпишу!

Интересантно је да су Хауарду Џонсу алиас Фредерику Дилу алиас Вилијем Скоту захвалнице често писали баш болесници који су са њим и његовим лековима најгоре пошли.

Њих је привољавао да му захвалницу наките! Њих је и тако мучио – да лажу на правди бога!

Чудно...

ЖИВОТНИ依ЛИКСИР

Још од Антике и преко Средњег века, мој Вале, људи су маштали о некаквој смеси и неком соку који би одржавао живот и унапређивао га.

Трагање за еликсиром живота помиње често чувени Парацелзус! Написао је тај о томе десет циглих књига!

Нити њему то трагање не пође за руком, иако је скоро целог свесног живота тиме опијен био!

Па ипак свет је и даље веровао, а ја ценим да ће и за стотину година веровати, да такав еликсир може бити!

Ево примера, мој Вале!

Дуго је Американац Мозли Морган Фиццералд био заточен у лудници. Најпосле га „залече“ и не знајући

што би с њим, пусте. Врати се кући. Не потраја дуго М.М.Ф. објави у *Сан Франциско Крониклу* да је дуго-трајним опитима и неуморним радом успео оно што ни Парацелзусу није пошло за руком – да пронађе чудотворни еликсир који унапређује и дужи живот!

Маса света је пошла за овом уображеном лудом! Болесници и невољници, сакати и кљастии, писма и поруцбине стизали су из свих савезних држава САД а и из Европе. На продаји животног еликсира је М.М.Ф. леп иметак стекао. Најпосле је завршио пред судом где је утврђено да је његов еликсир смеша безначајних сокова разног биља: камилице, кондивије, алоје, коприве, сагуара и репуха... Ту недавно прочитао сам у *Полиџици* да је понова враћен у лудницу! Једино: у бољу, као богаташ!

ВАДИЛА КУКАЧЕМ ДЕТЕ ИЗ ЖЕНЕ!

Још једно др Бајџуџуово сџираино сведочансџиво:

Баба-Магда из Моштанице је чувена лекарица и видарица у свом крају. Траже је посебито у тешким порођајима. (А који је пак порођај лак?)

И ко зна колико је она у таквим приликама својим незнањем и дрскошћу зла (читај: злочинстава!) починила. Колико је деце и младих домаћица убила!!

Но једаред стиже и њу праведна казна, а ево како.

Жена се замучила да роди. Али не може!

Ређи случај, сведочи вам Батут, испречило се дете и заглавило у њој!

Па ни овамо ни тамо.

Шта би јадни људи? Неки веле: – Шаљите одмах по баба-Магду видарку! Сви се слажу.

И Магда дође. Чим види шта је, одлучно се дадне на посао. Дохвати обичан домаћи кукач па ће њиме дете из утробе мајчине да вади! Али јој се тај посао и тај пут некако не подаде... Дете ни макац! Што оно упорније, баба-Мага све јогунастија. Ради, не патише.

И тако је, доктор Батут вам то сведочи, четири дана кукачем мучила и мајку и дете – без успеха. Шта је породилца јадна за та четири дана препатила, не да се описати! А домаћини!...

Тек осми дан се сете да полумртвој породилци *лекара* траже.

Стигосмо доктор Крстић, доктор Ђирић и ја. Доктор Крстић мртво новорођенче одмах извади, али матер јадну није могао спасти. Баба Магда је црним кукачем, проклета била, толико по њеној утроби чаракала, да ју је тако повредила и заразила. И она у највећим мукама сврши свој млади живот...

Колега Крстић, колега Ђирић и ја предамо тужбу Другом општинском суду Београду и баба-Магда би за то надрилекарство осуђена!

Бар нека!

XI

ЗБОГОМ ЗА ДОКТОРА БАТУТА!

НАДИГРАВАЊЕ БАТУТА И МИЈАТА (1)

Сећам се, ја, др Вале:

Дођем на Савинац, под брсне јорговане, а тамо за столом седе др Батут и његов велики пријатељ Мијат (етнолог Станоје М. Мијатовић).

Надгорњавају се питалицама, да пукнеш од смеха!

Пита Батут: – А кад се роди дете с расеченом горњом усном?

Мијат ће брзо: – Треба чим крута жена пређе праг задељати секиром горњи довратак од кутњих врата!

Батут ће: – А да жена не остане крута пре прве године?

Још брже ће Мијат одговорити: – Треба сасма новим вретенцетом да пробуши ону кошуљу у којој се породила, те кроз ту рупицу да промузе млеко на обе сисе. И да говори: *Док год бели да не црвени!* После да вретенце и ону кошуљу баци на буњиште...

Ја само гледам и трепћем ко сврака на креје.

Батут ће сместа: – А да мало дете не даје ноћнице?

Како ли је Мијат само брз! Куцну се ракијским чашицама, па пошто прогута: – Деси се, Батуте, да се малом детету отекну сисићи и да тече некаква водица из њих. Кажу да то долази од *ноћница!* Овако се отерају: узму се три чесна бела лука, живи угљен и пачја маст, па се све то стуца на преврнутом трonoшцу. Том се смесом намажу детињи табани, колена, трбух и чело. Такoм детету се

не повија десница рука, да би се ноћом бранило од истих ноћница!

Батут се смеје, увија брк, пита, а намигује на мене: – А кад се некој жени деца не обдржавају?!

Мијат суну: – Ваља да се испод кутњег прага закопа пет мртвачкијех свећа без станила!

Смеју се Батут и Мијат, смејем се и ја. Све нас ухватио као неки лудачки смех. Пијемо ракију златну.

Опет ће Батут: – А шта ће жена ако почесто остаје крута?

Мијат из топа: – Одмах после порођаја, кад се први пут окупа, да упали воштаницу, која гори целу ноћ, а кад је угаси да рекне: – *Кад тиe дружи њуиџи ујалила, ѿад остјала круѿа!*

Батут: – Или?

Мијат: – Да три пут опколи орах који не рађа, јал' крушку и да каже: – *Кад ово дрво родило, ѿад ја деѿе имала!*

Батут: – А кад би да више никад не роди?

Мијат се замисли, видимо све троје, и Јања која нам доноси питу сирњачу што се још пуши, видимо да ће скоро одговорити: – Одсечени детињи пупак треба да метне у тршчану цевку, добро је заврти и зачепи у дрен, говорећи: – *Кад се ова цевка одавде извадила, ѿад ја деѿе родила!*

Батут ће: – Или за не дај Боже?

– Кад јој умре последње дете, треба мати само да га повуче за леву ногу!

Седимо нас четворо, грицкамо питу, ја гледам у звезде на небу изнад Савинца, безбројна светла јата и мислим како ћу једном бити једино ја жив и сећати се мојих мудрих пријатеља шалција!

А ето, сад је тако...

НАДГОРЊАВАЊЕ БАТУТА И МИЈАТА (2)

Сећам се тих вечери, кад су се Мијат и Батут шалећи надгорњавали у својим ретким, старим знањима.

Некад би па Мијат постављао питања, а Батут одговарао, брже но телеграф!

Каже рецимо Мијат: – А како се штите од злих очију?

Батут: – Млада породиља поједе у некој салати црва из пања или колач пронет преко девет вода!

Опет ће Мијат, шалција ерски: – А да момак заволи девојку или обратно?

Батут одговара из топа: – Момак да ухвати рибу мрену, да је метне у недра и пусти да му липса понад срца. За тим да је испече до угљена и тим угљеном да натруси кафу коју пије он или девојка чију љубав тражи...

Батут кикоћући се на глас: – А како ће удовица да залуди ожењена човека?

Мијат, једнако се смејући тако: – Ваља да му да да окуси од слепа миша или шумског пилета комадић, или од слепчеве погаче! Или од жита из воденице која меље улево!

Понекад ми се те њихове питалице чине као некакав кинематограф, као да су из једне епохе прошлости, банули у биоскоп *Балкан*, па увесељавају себе и народ у околини, у публици, а онда се тргнем и видим те усамљене

старе мудријаше. Седе, залажу се Јањином питом и над-горњавају.

– А да се деца одрже, Мијате?

– Жена ваља потихо да раскопа гробић последњег умрлог детенцета, па да сандук друкче окрене...!

– Или, мој Мијате?

– Или да се та жена окупа у води у којој је била вучја јабучица потопљена...!

Смејемо се сви, пијуцкамо, тече вече и тече живот. Гледам ове веселе старце, од којих сам све у животу научио. Наравно од Батута све, а од Мијата, ког краће знам, оно остало.

После почивке упитаће Мијат: – Вере ти, Батуте пријатељу, а шта се чини против уједа бесног псета?!

– Брате, ваља на пшеничном колачићу да свештеник уреже Соломоново слово, те уједени то да поједе што брже!

– А против дечјих красти?

– Сва црна живина мора да се по дворишту покоље!

Дуго у ноћ то потраје...

Каже ми једном Батут, а да Мијат чује: – Кад Мијат и ја одемо, све ће се ово, Вале мој, заборавити. И српски народ ће пропасти од прве јаче редње!

– Шта то причате, др Батуте!?– устобочи се добра Јања.

– Ма шалим се, жено!– рече Батут и поче да се грохотом смеје и рукама удара по великом трбуху.

НАДГОРЊАВАЊЕ БАТУТА И МИЈАТА (3)

Сећам се, августовски сумрак. Седимо Мијат, Батут и ја, а вредна Јања у летњој кујни послује око сомовине.

Тек ће Мијат: – Батуте драги, ти си пре свега доктор за очи... Како ти, брате си мој, стојиш с народним лековима противу окобоље?

Батут намигну на мене па ће: – Питај ме све потанко, пријане!

Мијат ће једва дочекавши: – Рецимо, како се противу окобоље наш прости народ бори?

Батут, као да рецитује: – Треба напунити свежеом изворском водом зелену каленицу, па у њу турити златни дукат, траторак цвеће, чубар цвеће и видову травицу. Та вода у зеленој каленици преноћи под кошницом с пчелама. Сутра, у зору, том се водом мажу очи, Мијате!

Мијат: – А још?

Батут: – Исту каленицу треба ставити у близину кокошијег ноћног седала. А кад се ујутро кокошке скидају са седала, болесник том водом да умије очи, говорећи: – Како се сада скидале кокошке, тако да се мени скине окобоља! То, наравно, рекне три пута.

– Или, а нешто полније, брате?

Батут брзо: – Треба десет дана мити очи млеком. А понајбоље је млеко из материних сиса! Или, ово је Мијате боље! Треба пити сваког сата, наизменично тазе 'ладне воде, комовице и белог вина са доста шећера. Ког то не излечи и не провиди, нема му спаса!

Искидаше се моји старци од смеха а и мени сузе на очи пошле су!

– То је, брате си мој, лек над лековима!– грца Мијат од смеха.

– Чекај Мијате, – каже Батут, – сад ћеш ти, пријане! А какви су народни лекови, бива противу зубобоље?

Мијат отпи читав сатљик мученице, па ће: – Болестан зуб је најбоље дотаћи мртвачевим зубом, извађеним из незнамчева гроба!

– Ух, ух, брате, има ли шта лепше? – Батут ће.

– Има, има! На болан зуб треба ставити парче угљена, угашеног јаким винским сирћетом!

– Ма што мање опако, Мијате!

– Батуте, на крњи зуб треба ставити куглицу соде, ал’ пазити да је никако не прогуташ!

Прошло је од ових разговора много дана, месеци и година. Прошле су тавне деценије, али ја се и сад живо сећам стараца и њихових вечерњих и ноћних дивана.

Слушао сам и смејао се старим знањима. И сад се понекад питам, није ли старо сумњало др Батут, ипак и сверовоао у неко од ових дивних народних лечења?

Мислим, мислим и закључим: – Ма, није, није! Шалио се старац!

СЛАНИНА САПУЊАРА

Било је драгом и племенитом доктору Батуту тада 85 година. Долазио сам код њега често, да му правим друштво, после женине смрти. Дворила га је пуначка, областа вредница Јања из Баваништа, белог села код Панчева.

Једно вече, играмо шах, диванимо, а Јања на сребреном пладњу донесе брдашце танко сечене банатске сланине што је *сапуњаром* зову, јер нема у њој ни трунчице меса. Батут ме понуди и одмах набоде три-четири комадића премасне сапуњаре. Гледао сам како слатко једе сланину, просто је *џума*, спокојно и задовољно.

– Драги Батуте, – рекох му обазриво – није вам баш добра та масна сланина за ваш крвоток!

Он подиже поглед и никад нећу заборавити његове речи: – Драги мој Вале, мени је 85, а сем тога ја ову сланину најволијем!

Изненади ме тај одговор, али после помислих: – Па ја учим памети човека од 85 година и то најбољег лекара и човека ког сам у животу упознао!

И постидох се.

ТОЧАК

Имао је мој учитељ и пријатељ, доктор Батут, у том часу 86 година. Иако оронуо годинама, јоште је био прилично здрав. Седели смо на Савинцу, у зеленом дворишту његове куће, под срцолисним јоргованима и пијуцкали линцуру с Рудника. Мезетили сапуњару из Баваништа. На криво стабло старе караманке, стојао је ослоњен др Батутов црни бицикл. *Точком* га је он, по старом адету, називао.

– Пријатељу мој драги, шта ће Вам овај точак овде?

– Како па шта, возим га! – рећи ће мој учитељ, гласећи своју белу проређену браду.

– Па како, човече!?! – запрепастих се.

– Лако, драги Вале, само гледам метар или два, колико домашим погледом, испред предњег точка, и терам... И терам стално напред!

ЗБОГОМ!

И сад, кад пред конач столећа и саму своју смрт, завршавајући ову књигу, мислим на др Батута, видим га како *иџера* свој црни точак неким сеоским путем лепе нам Србије и онда узлеће и окрећући педала лети горе ка звездама и вози свеједнако кроз њихова светлосна јата!

БЕЛЕШКА О КЊИЗИ

Ова књига у већем делу представља слободну ауторску транскрипцију књиге доктора Милана Јовановића Батута *Надрилекари...* (Београд, 1923). Др Батут је своју књигу написао као популарни приручник усмерен на борбу против надрилекара и надрилекарства. У примерима његове књиге наслутио сам могућност преображаја интересантне етнографске у сасвим другачију прозу, у роман. Различитим поступцима обрађивао сам Батутову и ину грађу претварајући их из нефикционалног, прагматичног жанра у естетизовани, фикционални. При томе сам чувао и имитовао оно најдрагоценије, *йишчев језик*.

Све сам чинио због два основна разлога.

Први је моје уверење да је наш народ, упркос Батутовој дугогодишњој, упорној и мудрој борби, данас не мање болестан него што је био у његово доба а да се у тражењу лека опет олако ослања на надрилекаре.

Други је сама и чврста занимљивост и вредност др Батутове књиге, коју су протекла мутна доба, као и друга његова дела, сасвим неправедно потиснула у најдубљи и скоро коначни заборав. *Узимајући* од др Батута, веровао сам да актуелизацијом и прекомпоновањем примера надрилекарства која је сабирао и коментарисао, са племенитим циљем, *враћам* дуг његовом имену.

Уживао сам, пишући у заокруженом свету *Надрилекара*, трагајући за нејасном и узбудљивом равнотежом узимања и даривања.

А све у спомен на два човека којима је роман посвећен.

У Београду, јула 2006.

Васа Павковић

Васа Павковић
ДОКТОР БАТУТ ПРОТИВ НАДРИЛЕКАРА

Издају
НАРОДНА КЊИГА
ПОЛИТИКА, НМ
2006.

Пласман
011/848-70-31, 848-70-34, 848-70-35

Тираж
10.000 примерака

Штампа
НАРОДНА КЊИГА

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

ПАВКОВИЋ, Васа

Доктор Батут против надрилекара / Васа
Павковић. – Београд : Политика : Народна књига,
2006 (Београд : Алфа). – 238 стр. ; 20 см. – (Библиотека
Премијера ; књ. 8)

ISBN 86-331-2971-X (НК)

COBISS.SR-ID 133392396